

HK SHARMADKOR

*harmadkor * 5*

A JATE KÖZMŰVELŐDÉSI TITKARSÁG
IRODALMI - KRITIKAI KIADVÁNYA

Szerkesztők	Balog József Csuhai István Takács József
-------------	--

Felclős szerkesztő	Ötvös Péter
-----------------------	-------------

Lektorálta	Zentai Mária
------------	--------------

A szerkesztőség címe: JATE Bölcsészettudományi Kar
6722 Szeged, Egyetem utca 2-6.
I. Irodalomtört. Tanszék /Ötvös Péter/

Darvasi László versei	1
Medgyesi Gabriella versei	4
Richard Brautigan kisprózáiból /Fenyvesi Anna bevezetésével és fordításában/	6
Visky András verse	18
Mészáros Ottó verse	19
Garaczi László szövegei	20
Osuhai István: A részletek helyett /tanulmány/ /Határ Győző Az Őrző Könyve című regényéről/	25
Hévízi Ottó versei	39
Tompa Gábor versei	42
Egyed Emese versei	44
Georg Trakl versei	46
Gottfried Benn versei /Kurdi Imre bevezetésével és fordításaiban/	50
Talanon Alfonz: Az éjszaka árkádsorai /próza/	54

FIGYELŐ

Takács József: Évad és pillanat /Mészöly Miklós: Megbocsátás/	93
Takács József: Mi a hűség? /Csoóri Sándor: Kezemben zöld ág/	96
Odorics Ferenc: A teknősbéka ára 3 lej, az egér ára 3 lej /Ágoston Vilmos: Lassú vírus/	98
Szántó István: "s a mondhatatlant mért reméli szám" /Ékes Ákos: Kulcsolt kígyók - A világ közepe/	102
Keszthelyi András: Leszámolás az utópiával /Molnár Gusztáv: Ó, Anglia, Anglia.../	107

MUNKATÁRSAINK 114

HIREK 116

A címlap és a hátsó borító Szegi Am. Zoltán munkája; a hátsó borítón Sziijj Ferenc verse olvasható.

E szám anyagát 1986. március 20-án zártuk le, és április végén adtuk le a sokszorosítóba.

DARVASI LÁSZLÓ

Néma formák II.

A dolgok egyszerű rendje szerint
a nő csak magát okolhatja csúnyaságáért.
Bár, hisz ezért nő, megtévesztheti
toalettszobája tükrét amikor csuklóig
merül a tengerparti szőkeségben.

A férfi ugyan nem szépségre termett,
de megbolondul bizonyos illatoktól.
Így áll, most is, a parti dűnék közt,
orrában a tenger illatával
és a túlsó partról látni vél, azaz lát
egy arany tincessel élvező arany fésűt,
egy vetkőző, ültöző, megszólíthatatlan nőt.

Csakhogy ennek a férfinak van magához való esze.
Kerülve a vizet, a part mentén indul el,
száraz, nehéz léptekkel taposva homokon, són,
csigán, kagylón, csonton és gyöngyökön,
így halad, nézve a nőt, őrizve a látványt.

Park

B. Gy. - nek

Senki többet.

Ő csak rátalálni még azokra az egyszeri,
végleges hangokra, melyek búcsúzása,
mintha egy őszi parktól...
Tél a régen nyírt, utolsót burjánzó sövényen
távoli avarba fészkel már a nap;
a tölgyek hegedűhúrok,
és az arcyi tó ijedt nádasán hárfázó széllel
dobbantva vitáz s az ösvényen végiglódul egy papírdoboz.
Ám ahogy e halk mámorba visszatéved
s lent tétován zörög,
fent bíbor fátylakat húz az égi mezőkre a lélegzet.
Hát újra itt vagyunk, újra itt,
hogy eltartson még e sebtében összetákolt világ;
és kísértének az elveszett versek,
és fénylik az irodalom padokba, törzsekbe vésve,
s az álom hóvirágos ablakát hiába kocogtatja
elkékvült, türelmetlen ujjakkal a részvétlen idő.
Mert kell most e marasztaló szelídség,
kell, hogy e cselekményben elbeszélt vágy,
a sárgára égett pázsittal birkózó személytelen léptek
megértsék azt, mi nélkülük,
egy másik eseményben ér majd véget, holott...
holott az összeűszó árnyak közt
elfogy lassan, mi voltunk;

ahogy pörögve hull, érint s tenyerünkre töpörödik
az egykori lomb, ahogy elkésett szárnyak
verdesnek szívünk körül,
s ahogy e hasztalan beszéd kéklő lapjain át,
valóban, nélkülünk is, a tengerig botorkálnak az igék;
és akkor már, hogy milyen vagy s leszel,
szóval akkor már igazán senki többet.
Vérző, csupasz ágakkal emel majd
arcához egy hajnal,
pedig csak itt maradsz, ahogy elmégy,
és hullnak a könnyek e folyton távozó jövőidőért,
mert zokognak, zokognak benned mind,
mert a vitorlák egyre fényesebbre mossák
a céltalanul közelítő, hallgatag horizontot.

MEDGYESI GABRIELLA

betelepíteni

érzékszerveink másnapos kópiáival
a szobát, melyet éppen elhagyni készülünk.
megnyugodni ebben a túlléphetetlen
magánkiállításban:
hogy arcod nem arc, csak szürke-fehér
fekete-szürke tónusok esetleges rendszere:
csak rejtőzködő a dolgok
utolérhetetlen időszámításában:
most így, eképpen, hogy
a következő percben emléktelenné legyen.
nincs más:
a szoba, melyet éppen elhagyni készülünk
/ki mérheti haldoklóéhoz
a metafizikai tapintás hatósugarát
- és mégis:/
lefoszlik lassan rólunk, mint végül
minden ránkhányt napunk -

- hát kitapétázni ünnön múltékony képeivel
a múltidőt ebben az ünneptelen búcsúzásban
és hinni a véletlen szabadulások törvényerejében:
visszajáró szobáinkban, melyeket
az utolsó pillanatban mindig elhagyhatunk.

Nézd a macskát,

ahogy a villamosmegállóban bújik egy pad alatt,
a verandán bújik egy dobozban,
régli szőnyegek között bújik a lugasban,
sörösládákban bújik a kisbolt mögött,
pincelejáróban bújik két elhullajtott fa mellett,
nézd a macskát, ahogy rejtőzködik!

És ne mondd, hogy te vagy az egyetlen,
aki az elsötétített utcákat keresed
és iramlasz a fénykörök között
és megugrasz, mikor egy arrajáró
véletlenül megkérdi a pontos időt -;

láttam egy macskát,
egészen olyan volt,
mint te vagy én,
beleléptem érte a sárba,
megsimogattam -;
ne érh hozzá! fáj a tenyerem.

richard brautigan kisprózáiból

Richard Brautigan az USA észak-nyugati csücskében, Washington államban született 1935-ben. Egyetemre nem járt, elvált, egy gyermek apja, több évig élt Kaliforniában, életrajzi adatokat nem szolgáltat. Bár írásaiban sok önéletrajzi részlet előbukkan, mint például az észak-nyugati partvidéken eltöltött évekkor /A pázsit bosszúja/ és Kalifornia általa jól ismert hóbortos lakói /Kell egy kert/, ugyanúgy sok minden szabadon kitalált fikció.

A 60-as évek eleje óta jelennek meg kötetei. Eddig 10 regénye, egy kötetnyi novellája és több mint fél tucat verseskötete közül három, a 60-as évek első felében írt regénye olvasható magyarul, 1981 óta. A jelenlegi válogatás az 1962 és 1970 között írt, A pázsit bosszúja /Revenge of the Lawn/ című novelláskötetéből való.

Brautigan hőseiből hiányzik az, hogy valamihez vagy valakihez szenvedélyesen kötődjenek, inkább önimádó anti-intellektualizmus és az "egészséges túlélés" sztoicizmusa jellemzi őket. Nem is jellemek vagy autonóm személyek, inkább egy-egy vélemény vagy magatartás megtestesítői. Ebből is van azonban kiút: a képzelet erejével örömet, költészetet és emberiséget lehet vinni az életbe és irodalomba egyaránt. S ezt Brautigan hősei meg is teszik.

fenyvesi anna fordításai

Kell egy kert

Amikor odaértem, a hátsó udvarban már megint az oroszlánt temették. A gödör sietősen volt megásva, mint mindig, minden hozzáértés nélkül, s túl kicsi volt ahhoz, hogy az egész oroszlán beleférjen, de ők mégis ebbe a hevenyészett gödörbe próbálták az oroszlánt belegyömöszölni.

Az oroszlán sztoikusán fogta fel az egészet, mint általában. Az elmúlt két évben már vagy ötvenszer eltemették, s így már hozzászokott a hátsó udvarbeli temetésekhez.

Emlékszem az első temetésére. Egyszerűen nem értette, mi történik körülötte. Akkor még fiatal oroszlán volt, ijedt és zavarodott. De most már tudta, mi történik, mert idősebb lett, és különben is már annyiszor eltemették.

Fásult, unott képpel tűrte, hogy mellső mancsait keresztbefonják, és elkezdjenek port hinteni a szemébe.

Teljesen reménytelen volt. Ebbe a gödörbe az oroszlán sohasem fog beleférti. Még sohasem fért bele a gödörbe, ott a hátsó udvarban, és soha nem is fog. Egyezzerűen nem tudtak elég nagy gödröt ásni, hogy beletemetthessék az oroszlánt.

- Helló, - mondtam. - Nem elég nagy a gödör.

- Helló, - mondták ők, - de igen.

Két éve már mindig így köszöntünk egymásnak.

Vagy egy óráig álltam ott, és néztem, milyen elkeseredetten küszködnek, hogy eltemessék az oroszlánt, de alig temették el az egynegyedét, már elégük lett; ott álltak és egymást hibáztatták, hogy megint kicsire sikerült a gödör.

- Jövőre miért nem csináltok itt kertet inkább? - kérdeztem. - Ez a föld szerintem jó sárgarépat teremne.

Ők azonban ezt nem tartották nagyon humorosnak.

A pázsit bosszúja

A nagyanyám a maga módján jelzőtűzként világít végig Amerika viharos múltján. Zugfőzdéje volt Washington állam egyik kis megyéjében. Azonkívül még szép is volt, százhetvenegynéhány centi, és a századelő nagyoperáinak stílusában tudta hordani a 90 kilóját. Specialitása a kukoricawhisky volt, ez a kicsit érdes, de a szesztilalom idején nagyonis becses itóka.

Persze nem volt női Al Capone, de szeszfőzőtt remekeivel a környék legendás bőségszaruját teremtette meg. Az egész megye évekig a zsebében volt. A seriff minden reggel felhívta, és elmondta az időjárásjelentést, és hogy hogy tojnak a tyúkok.

El tudom képzelni, hogy beszélt a seriffel: "Remélem, seriff, az édesanyja hamar rendbejön. Én magam is meg voltam fázva a múlt héten, és a torkom is fájt. Egy kicsit még mindig náthás vagyok.

mondja meg neki, hogy üdvözlöm, és hogy ugorjon be, ha legközelebb erre jár. Maga meg, ha kell az a láda, elviheti akármikor, vagy elküldhetem Jackkel, ha hazahozta a kocsit. ... Nem, nem hiszem, hogy el tudok menni idén a tűzoltóbalba, de maga tudja, lélekben a fiúkkal vagyok. Ezt mondja is meg nekik, ha mégsem tudnék ott lenni. Persze, persze, azért megpróbálok, de egy kocsit még mindig meg vagyok fázva. És tudja, mindig este jön ki rajtam."

A nagyanyámnak kétemeletes háza volt, mely már akkoriban is réginek számított. A ház előtti kertben állt egy körtefa, az eső pedig már jócskán elmosta körülötte a földet, mivel pázsit már évek óta nem volt.

Nem volt már meg az élősvény sem, amely azelőtt a pázsitot szegélyezte, és így az emberek egyszerűen a veranda elé álltak be a kocsijukkal. Télen az udvar merő sár volt, nyáron meg kőkeményre száradt.

Jack úgy szidta az udvart, mintha ember lenne. Ő volt az, aki harminc évig élt a nagyanyámmal. Nem a nagyapám volt, hanem egy olasz, aki egyszer megjelent az utcában, és floridai telkeket próbált eladni.

Az örök narancs és a napfény eszményével házalt ott, ahol az emberek almát ettek és rengeteg eső esett.

Jack megállt a nagyanyám házánál is, hogy eladjon neki egy telket alig egy kőhajításnyira Miami belvárosától, és egy hét múlva már a nagyanyám whiskyjét szállította eladni. Harminc évre ottmaradt, Florida pedig megvolt nélküle is.

Jack utálta az udvart, mert ellenséget látott benne. Amikor Jack megjelent, az udvart szép pázsit borította, ő pedig hagyta, hogy teljesen elpusztuljon. Nem volt hajlandó sem öntözni, sem gondját viselni.

Ezért aztán itt a föld annyira ledöngölődött, hogy nyáron Jack kocsijának a kerekei állandóan szétmentek. Az udvaron u-

gyanis mindig akadt egy szög, amelyik kilyukasztotta valamelyik gumit. Amikor pedig megjöttek a téli esők, a kocsi állandóan elszáppadt a sárban.

A pázsit még a nagyapámé volt, aki élete végét egy elmeegógyintézetben töltötte. Minden öröme és büszkesége ez a pázsit volt, és állítólag belőle merítette minden erejét.

A nagyapám Washington állam egyik közészszerű látnoka volt, aki 1911-ben napra pontosan megjósolta, hogy az első világháború 1914. június 28-án fog kezdődni. De ez túl sok volt neki. Munkája gyümölcsét sohasem élvezhette, mert 1913-ban elvitték, és ezután 17 évet töltött az állami elmeegógyintézetben úgy, hogy azt hitte, 1872. május 3-a van, és ő még kisfiú.

Azt hitte, hogy hat éves, az idő borús, jócskán esőre áll, és az édesanyja csokoládétortát süt. A nagyapám számára 1872. május 3-a maradt egészen 1930-ban bekövetkezett haláláig. Tizenhét évig tartott, amíg a csokoládétorta elkészült.

Volt a nagyapámról egy fénykép. En nagyon hasonlítok rá. Kettőnk között csak annyi a különbség, hogy én száznyolcvan centinél is magasabb vagyok, ő pedig alig érte el a százötvenet. Volt neki egy komor gondolata, hogy mivel ilyen alacsony, ennyire közel a földhöz, a pázsitja majd segít neki napra pontosan megjósolni az első világháború kezdetét.

Es ezek után még nélküle kezdtek el! Ha legalább még egy évig meg tudott volna lenni a gyerekkora meg a csokoládétortája nélkül, minden álma valóra válhatott volna.

A nagyanyám házának falát két hatalmas, horzsolt bemélyedés csúfította el, amit aztán soha nem is hoztak rendbe. Az egyik úgy keletkezett, hogy az udvarban ősszel megérték a körték, leestek a fa alá, elrothadtak, és a méhek százával hemzsegték rajtuk.

Aztán a méhek valahogy rászoktak, hogy évente két-három alkalommal megcsípjék Jacket. Es mindig valami nagyon eredeti módon sikerült megcsípniük.

Egyszer egy méh beszállt a levéltárcájába, Jack pedig elment a boltba vacsorát venni, és mit sem tudott a zsebében hordozott összehesküvésről.

Kivette a tárcát a zsebéből, hogy fizessen.

- 72 cent lesz, - mondta a boltos.

- AAAAAAAAAAAAAAAAAAAAAAAAAAAAA! - felelte Jack, lenézett, és látta, hogyan csípi meg egy méh teljes erejéből a kisujját.

Az első nagy bemélyedés úgy következett, hogy egy másik méh rászállt Jack szivarjára, amint Jack éppen behajtott az udvarra azon az őszön, amikor a nagy zuhanás volt a tőzsdén.

A méh végigmászott a szivaron, Jack meg csak bandzsított rá elszörnyedve, amikor az megcsipte a felső ajkát. Mást nem is tudott csinálni, csak azt, hogy behajtott a kocsival a házba.

Az udvarnak egész szép története volt azután, hogy Jack hagyta a fenébe lepusztulni a pázsitot. 1932-ben egyszer Jack éppen valami megbízatással volt távol, vagy valamit szállított a nagyanyámnak. A nagyanyám meg ki akarta önteni a kifőzött körtét, hogy újabb adaghoz kezdhesen.

Mivel Jack nem volt otthon, úgy döntött, hogy majd maga megcsinálja. Felvette az overallját, amit a szeszfőzde körüli munkánál hordott, egy talicskát telepakolt kifőzött gyümölcscsel és kiöntötte az udvarra.

A nagyanyámnak volt egy csomó hófehér libája, amik a ház körül kószáltak és ott fészkeltek a garázsban, amit azóta nem használtak, hogy Jack floridai jövőket árulva megjelent.

Jack valahogy úgy gondolta, hogy nem helyes, ha a kocsinak saját háza van. Azt hiszem, ezt még az óhazájából hozta magával. Ennek a magyarázata olaszul hangzott, mivel a garázsról Jack csak olaszul volt hajlandó beszélni. Minden mással kapcsolatban az angolt használta, de a garázsról csak olaszul beszélt.

Miután a nagyanyám kiöntötte a gyümölcsöt a körtefa alá, visszament a pincébe a lepárlóhoz, a libák meg odasereglettek a körte köré, és elkezdtek megbeszélni.

Gondolom, kölcsönös megegyezésre juthattak, mivel mind nekiláttak enni. Ahogy ették, a szemük egyre fényesebb lett, a körte méltató gágogásuk meg egyre nagyobb.

Aztán az egyik liba beledugta a fejét a körtemasszába, és elfelejtette kihúzni. Egy másik pedig elkezdett eszeveszetten gágogni, és megpróbálta féllábon állva, W.C.Field-módra a golyát utánozni. Körülbelül egy percig sikerült is így maradnia, majd farktollaira zuhant vissza.

A nagyanyám úgy találta őket ott a körte mellett, ahogy sorban eldőlték. Mintha legéppuskázták volna őket. Operai nagyságának magaslatáról úgy látta, hogy mind megdőglött.

Erre hát megkopasztotta őket, amúgy csupaszon talicskára hányta és lehordta az egész bandát a pincébe. Ötször kellett fordulnia, mire végzett.

A lepárló mellett egy rakásra pakolta őket, mint a hasábfát, és várta, hogy Jack hazajöjjön és megszabadítsa a libáktól, úgy, hogy az egyikből kihoz egy vacsorát, a többiből pedig egy kis pénzt a piacon. Miután végzett a lepárlással, felment szundítani egyet.

A libák körülbelül egy óra múlva ébredtek fel. Rettenetesen másnaposak voltak. Aztán csak-csak talpra cihelődtek, és akkor az egyik liba észrevette, hogy egy fia tolla sincs. A többieket is felvilágosította állapotukról. Mindnyájan szörnyen kétségbeestek.

Szánalmasan támoilyogva kivonultak a pincéből. Mind ott tolongtak a körtefa körül, amikor Jack behajtott az udvarra.

Ahogy meglátta a fa alatt a tollatlan libákat, az az emlékfoszlány juthatott az eszébe, amikor a méhecske szájoncsípte,

mert hirtelen mint az örült, kirántotta a szájában lévő szivart, és eldobta magától, amilyen messzire csak tudta. Így ment át a keze a szélvédőn. A bravúr eredménye egy harminckettőlötteses varrás lett.

A libák meg mint valami szerencsétlen, primitív amerikai aszpirin-reklám, csak álltak és bambán néztek a körtefa alól, ahogy Jack másodszor, és a Huszadik Században utoljára, kocsijával belehajtott a házba.

. . .

Életem első emléke a nagyanyám udvaráról való. 1936 vagy 1937 lehetett. Emlékszem arra, hogy egy férfi, valószínűleg Jack, kivágta a körtefát és végiglocsolta kerozinnal.

Még életem első emlékének is furcsa volt látni, hogy valaki egymás után üríti a kerozinoskannákat a földön vagy tíz méter hosszan elfektetett fára, aztán meggyújtja, miközben az ágakon még ott van az éretlen gyümölcs.

Az első világháborús Los Angeles-i repülőgép

Az apósomat holtan találták Los Angelesben, egy kis bérelt ház nappalijában a padlón, a tévé mellett. A feleségem lement a boltba jégkrémet venni. Egy olyan estig-nyitva-van-itt-a-sarkon boltba. Jégkrémet enni szottyant kedvünk. Csengett a telefon. A feleségem öccse telefonált, hogy aznap délután meghalt az apósom. Hetvenéves volt. Vártam, hogy a feleségem hazajöjjön a jégkrémmel. Nem tudtam, hogy lehetne a legkíméletesebben közölni vele az apja halálhírét, de a halált nem lehet szavakkal elkenődni. A szavak végén mindig meghal valaki.

Vidáman jött haza a boltból.

- Valami baj van? - kérdezte.
- Az előbb telefonált az öcséd Los Angelesből, - mondtam.
- Mi történt? - kérdezte.
- Ma délután meghalt az apád.

Ez 1960-ban volt, most pedig néhány hét múlva már 1970 lesz. Már majdnem tíz éve halott, és én sokat gondolkoztam azon, hogy mit jelent nekünk a halála.

1. Németek voltak az ősei, Dél-Dakotában nőtt fel egy farmon. A nagyapja iszonyú zsarnok volt, és teljesen tönkretette a három fiút azzal, hogy felnőttkorukban is úgy kezelte őket, mint mikor gyerekek voltak. Az ő szemében örökre gyerekek maradtak, de a saját szemükben is. Erről ő gondoskodott. Egész életüket a farmon élték le. Persze megnősültek, de családi dolgaikat, unokái nemzésének kivételével, mind az öreg intézte. Soha nem hagyta, hogy a gyerekeiket fegyelmezzék, ez is az ő kezében volt. Az apósom mindig úgy tekintett az apjára, mintha a bátyja lett volna, akinek mindig azon jár az esze, hogyan tudja elkerülni a nagyapjuk örökös haragját.

2. Jó feje volt, így tizennyolc éves korára tanító lett belőle, és otthagyta a farmot. Ez egyenlő volt a nagyapja elleni merénylettel, aki attól a naptól kezdve halottnak tekintette. Ő nem akarta úgy végezni, mint az apja, akinek örökösen az ől mögött kellett bujkálnia. Három évig tanítószkodott az Államok középső vidékén, aztán autógynőkként dolgozott, még az automobilkereskedelem hőskorában.

3. Korán megnősült, majd korán el is vált, és ennek a házasságnak az emléke úgy maradt meg a család életében, mint egy szégyenfolt, mivel titokban próbálta tartani. Nagyon szerelmes lehetett.

4. Nem sokkal az első világháború előtt egy szörnyű autószerencsétlenséget élt túl, rajta kívül mindenki meghalt. Ez is olyan autószerencsétlenség volt, amely mély sebet, történelmi jelkövet hagyott az elhunytak családtagjainak és barátainak lelkén.

5. Amikor 1917-ben Amerika belépett az első világháborúba, az apósom elhatározta, hogy pilóta lesz, bár ekkor már a harminc-hoz közeledett. Mindenki azt mondta, hogy úgysem fog sikerülni a kora miatt, de mivel annyi energiát ölt bele abba, hogy pilóta lehessen, hogy végülis elfogadták a jelentkezését, elment Floridába kiképzésre, és pilóta lett.

1918-ban Franciaországba ment, egy De Havillandon repült, lebombázott egy francia vasútállomást, és egyszer Németország felett repülve kis felhők jelentek meg körülötte, azt gondolta, milyen szépek, és még jó ideig repült, míg rájött, hogy ez tulajdonképpen a német repülőgépelhárítás, és őt próbálják lelőni.

Franciaország fölött pedig egyszer szivárvány jelent meg a gépe mögött, és akárhányszor fordult, a szivárvány is fordult vele, és követte őt a francia égen majdnem egész délután, 1918-ban.

6. A háború végén századosként szerelt le, és éppen Texason át utazott a vonaton, amikor a mellette ülő idősebb férfi, akivel már vagy 400 kilométert végigbeszélgettek, azt mondta:

- Ha én olyan fiatal lennék, mint maga, és lenne egy kis pénzem, felmennék Idahoba, és bankot nyitnék. Idahoban nagy jövője van a banküzletnek.

7. Az apósom így is tett.

8. Idahoba ment, és bankot nyitott. Rövid idő múlva három másik bankja is volt, meg egy állattenyésztő farmja. Ekkor már 1926-ot írtak, és minden a legjobban ment.

9. Felcsügöl vett egy nála tizenhat évvel fiatalabb tanítónőt, és nászútra vonattal egy hétre Philadelphiába mentek.

10. Amikor 1929-ben összeomlott a tőzsde, az apósom tönkrement. Meg kellett válnia a bankjaitól, meg a fűszerkereskedésétől is, amit menet közben mellékesen szedett fel, és csak a farmja maradt meg, de még azt is el kellett zálogosítania.

11. 1931-ben elhatározta, hogy juhtenyésztésbe kezd, vett egy nyáját, és nagyon jól bánt a juhászaival. Olyannyira jól, hogy a környéken szóbeszéd tárgya lett. A juhok elkaptak valami szörnyű betegséget, és mind elpusztultak.
12. 1933-ban vett egy másik nagy nyáját, és emberséges bánásmódja újból szóbeszédre adott alkalmat. A juhok elkaptak valami szörnyű betegséget, és mind elpusztultak 1934-ben.
13. Az embereinek nagy prémiumot adott, és otthagyta a juhüzletet.
14. Miután kifizette valamennyi adósságát, a farm árából csak annyi pénze maradt, hogy vegyen egy vadonatúj Chevroletet, amelylyel a családját Kaliforniába vitte, és mindent előlről kezdett.
15. Negyvennégy éves volt, a felesége huszonnyolc, és volt egy csecsemő lányuk.
16. Kaliforniában senkit nem ismert, és tartott a Válság.
17. A felesége egy ideig egy szilvaaszalóban dolgozott, ő pedig parkolóőr volt Hollywoodban.
18. Aztán egy kisebb építővállalatnál kapott könyvelői állást.
19. A felesége egy fiúgyermeket szült.
20. 1940-ben egy darabig telekügyletekkel foglalkozott, de aztán úgy döntött, hogy nem megy bele jobban a dologba, és visszament az építővállalathoz könyvelőnek.
21. A felesége egy fűszerüzletben kapott pénztárosi állást, itt nyolc évig dolgozott, és amikor az igazgatóhelyettes kilépett és megnyitotta a saját üzletét, ő vele ment és azóta is nála dolgozik.
22. Huszonhárom éve pénztáros ugyanabban a fűszerüzletben.
23. Negyvenéves koráig kifejezetten csinos volt.
24. Az apósomnak az építővállalat kiadta az útját. Azt mondták, öreg már ahhoz, hogy a könyvelést vezesse. "Eljött a jól megérdemelt legelészés ideje," viccelődtek. Ötvenkilenc éves volt.

25. Ugyanazt a házat bérelték már huszonöt éve. Egy időben meg is vehették volna: beugrót nem is kellett volna fizetni, csak havi ötven dollárt.

26. Amikor a lánya középiskolás lett, az apósom elment ugyanoda pedellusnak. A lánya mindig látta a folyosón. Otthon nagy ritkán esett szó arról, hogy ő az iskola pedellusa.

27. A felesége mindkettőjükre főzött.

28. Hatvanöt éves korában nyugdíjba ment és csendes vermutívó alkoholista lett belőle. Szerette a whiskyt is, de állandóan azt inni drága mulatság lett volna. Ideje túlnyomó részét otthon töltötte, úgy délelőtt tíz körül kezdett inni, pár órával azután, hogy a felesége elment dolgozni.

29. Csendesen iddógált egész nap. A vermutosüvegeket az egyik konyhaszekrényben rejtegette, és titokban ivott, noha egyedül volt otthon.

Nagyon ritkán rendezett jelenetet, és a ház mindig tiszta volt, amikor a felesége hazajött a munkából. Egy idő után azért felvette az alkoholistáknak azt a szokását, hogy járás közben kínosan ügyelt a mozdulataira, nehogy meglátsszék a részegsége.

30. A vermut jelentette neki az életet, mivel élete már nem volt.

31. Mindig megnézte a délutáni tévéműsorokat.

32. Egyszer követte őt a szivárvány Franciaország egén át, amikor az első világháborúban bombákat és gépfegyvereket vitt a repülőgéppel.

33. "Ma délután meghalt az apád."

ISKY ANDRÁS

élek, élek

hát itt az idő, levelek légideszantjai
már érkezőben a szamos felől,
hangtalanul dörrenő fegyvereik nyomán
kövér körték, álmatag almák,
szilfid szilvák, bávatag barackok
vágódnak el a fűben, s már hiába
akasztod az ablakra a sötétítő pokrócot,
elárasztják hajadat az ős zizegő
fegyveres előőrsei, kezed sietősen
elmerül napalji jegyzeteid derengő
rengetegében, megkapaszkodnál végre
valamiben, álcáznád halhatatlannak
magad, dehát mindegy, mindegy, állig
felfegyverzett apró katonák érkeznek
a szamos felől, ijedtükben smaragd-zöld
moszat-sapkát húznak vacogó fejükre
a halak, uszonyaikat puha hínárral
álcázzák, csak acélos szemük villan
meg néha a víz mélyén, mint egy
védekezésre kivont szablya, aztán
majd piciny hideg bombák zuhannak
arcodra, hiába húzódnál meg a könyvek
szekértáborában, védtelen vagy, fúj,
fúj a szél a szamos felől, hát itt
az idő? itt? itt? most vagy soha? -
élek, élek - - -

MÉSZÁROS OTTÓ

hangos képek előtt

Sasvári Sándor emlékére

egy új ruhát
egy szép halványkék ruhát
hogy csak egyszer lássuk őt így
a hangzavar sokarcú világában
minden emlék egy szó
egy dallam egy elnevezés

Dó, Re, Mi, Fá
dobhártyámon hideg folt az ének
kölcsonkenyerek
életnagyságú kudarcok halmai
de amíg ott állsz
a deszkák csorba fényénél
magadat látod szeretkezni
kőfehéren

gondolva: biztosan
tetszeni fog a nevetés
So, La, Ti, Dó
az összegyűrtségben is
áthajló gerinccel

Prológus az őszhöz

A nyár és jegenyék emléke
csak ennyi
itt a szent márton szobor tövében
bezárt kocsmák
dantei pillantások
és a csend félfülű angyala
sötét bőröm felszíne alatt.

GARACZI LÁSZLÓ

Elbánok a medvékkel

Felnőtt, magyar állampolgár vagyok,
nő a körömöm és a hajam,
férfi a szakállam és a bajuszom.
Mindazonáltal nem vagyok a feleségem,
sőt: egér se vagyok.
Odamegyek, ahol a gödörben
a zsuptetős háztetők mögött
három bazi nagy medve rostokol:
Mábuze, Ebuze és Frunze.
Kezetfogok a kezükkel,
és szájoncsókolom a szájukat.
Nem félsz, egér?! - ordítanak -,
hogy kiraboljuk a pénzedet?!
De az én tűréshatáromnak is van határa.
Nesze nektek egér! - kiáltom,
és pofánvágom a pofájukat.

Hogyan lesz a csönd?

/hallga/

Nyugi. Pélelmeid alaptalanok. A csönd nem a zajtól van. Azért mert az Esti azt írta? A csönd egy pagony közepén virágzik, mint a fokföldi ibolya. Alkonyattájt arra jár Lenin, és a haldokló csöndet leszakítja. Vázába teszi, még a Híradóról is megfélekedezik. A csönd meg csak ámul-bámul. Nézi, ahogy az öreg Lenin ide-oda csoszog. Végül nagyot ásít, illetlenül, mint a gyerekek.

A paskoló

A rendeltetésszerű eszközzel étkezés előtt paskolok. Ő háttal áll és hegyezi a fülét. Mikor megcsapom a leves tetején a zsírhártyát - finoman, de nyilvánvaló akusztikai hatásra törekedve, és nem gondolva a paskolóra ragadó vörös lepedékkal, - a gyönyörűségtől elordítja magát: HALLOM! És mi tagadás: meztelen farán csak úgy reszketnek az apró izmok.

Két szelet a Melanézia-tortából

Ilyen vagyok, ilyen. Nincs lakásgondom. Egy hely
vagyok a Földgolyóbison, egy elhaszott nagy ko
pasz folt. A bennszülöttek mopánkunyhóikban
rabszolganókkal kereskednek: maradt egy ut
olsó esélyem. Az ostoba jószág életem vé
géig gondomat viseli, kifésűli szememb
ől a hajam, letörli szám széléről a
nyálat, felhólyagzott bőrömet kóku
szolajjal kengeti. Halálom napj
án megajándékozom őt a halálom
mal és a szabadsággal. Az ut
olsó percet is megosztom v
ele; kipirult bőrén két
szerecsendió nagyságú
luk, pont ott, ahol
a szeme kinéz. Tek
intetében hűség
babonás tiszte
let és rette
gés. Boldo
gan halo
k meg.

ilyen vagyok, ilyen. De legalább nin
csenek lakásrendjaim. Kókuszpálma
nő a fejem búbján. Tekintetemből
a fehér ember fölőnye sugárzi
k, számon viszont valami oda
nem illő, buja félvigyor.
Ennek a kettősségnek nem
lehet ellenállni. Főként,
ha előbukkan őszekuszált
fogsorom, mint a misszi
onárius halomban a hányt
csontcskáit a nagy lak
óma utcáján

Vérfarkas

1.

Kislány: evez a vizen.

Kushad a páfrányok között: fiatal, romlatlan vadállat.

A tavasz: puha, csiklandó üveggyapot.

Pörsen: a kikelet a hegyek ormán.

Lábuk alatt: herseg a tavalyi avar.

Fiatal, romlatlan vadállat: ülj az ölembe ide.

2.

Mert: gyűlöllek.

Mert gyűlöllek: lüktet, kattog és hasad és nyuszi.

Gyűlöllek: forró és olvatag és mézédés.

Gyűlöllek: forró, álmatag és játékos.

3.

Kislány: a páfrányok között.

Fű: zizeg. Avar: evez a vizen.

Orrlikaiba: nyuszibojt nyomul.

4.

Egyszer minden megáll bennem: akkor megmozdulok.

Ékszereimet lesodrom a karomról: mint egy második bőrt.

Vegyétek: ez az én testem.

csuhai istván

a részletek helyett

mert a diplomatikus gondolkozó az államfilozófiák intézményeibe úgy illeszkedhet bele csupán, hogyha gondolata e g é s z é r ő l lemond /de legalábbis arról, hogy fenntartás, elhallgatás nélkül közölje/ - és oly engedményekre kényszerül, amelyek a lényeget érintik. Minthogy pedig a kisiklatás a dolgok természete szerint a részletek felől történik, belebocsátkozik és belevész a részletekbe

/Az Őrző Könyve, 321./

Az Őrző Könyve ugyanúgy része Határ Győző magánmitológiájának, mint ahogyan a Magyarországon írt korábbi művek, vagy a fejben megfogalmazott, nyugaton - Hanák Tibor kifejezésével: "a rekonstrukció idején" - lejegyzett-megírt-megjelentetett írások legenda felé hajló /máskor meg éppen köznap/ keletkezéstörténetükkel azok. A genezis biografikus, kézzelfogható körülményei ennek a magánmitológiának a legkülső, Határ számára a legkevésbé fontos héját képezik, körülfogva a magánmito-

lógia valóságos anyagát, magukat a műveket. Az Őrző Könyvét is körbeöleli a héj, a könyv története, amely már a legenda felé mutat. Az író a szöveg végén szemléletes táblázattal tudósítja olvasóját a főbb időpontokról: a regény írását 1947 októberében kezdte, 1948 februárjában fejezte be, és ugyanebben az évben, december tizennyolcadikára le is gépelte a végleges változatot. Az Őrző Könyve bekerült ugyan a következő esztendő kiadási terveibe, de már nem jelenhetett meg. Szerzőjét "tiltott határátlépés kísérlete" miatt börtönbüntetésre ítélték, a regény a kéziratos irodalom sorsára kényszerült, s a megírás után több mint huszonöt évvel, 1974-ben jelent meg Münchenben, a többi Határ-kötethez hasonlóan arany-fekete borítóval. "...majd minden írásom többszörösen betartja a fiókkaranténban töltendő »kilenc évet« " - mondja Határ Győző a Gömőri Györggyel folytatott beszélgetésben.[†] Az Őrző Könyve ennél is hosszabb ideig várt: az 1948 végén már készen álló regényt elsőszülöttsége ellenére megelőzte néhány később írt kötet.

A pár mondatban összefoglalt történet persze nem csupán egy könyvről beszél, és nemcsak szerzőjének, vagy a háború alatt-után induló értelmiségnek egyik lehetséges magatartásáról, hányatott, de nem egyedi sorsáról árulkodik. A "mi lett volna, ha...?" kérdésben óhatatlanul bennerejlő, múltba vetített utópiának is helyet ad. Az Őrző Könyve kéziratban maradása a regény, illetve a korabeli kultúrpolitika ismeretében természetes. Csakhogy utólag, majdnem negyven évvel későbből nézve az irodalomtörténet átrendezésének gondolatát sürgeti, mint a Prae /amit a negyvenes évek végére elfelejtettek/, vagy a Karnevál /ami ekkor még születőben lévő mű volt, a megjelenés igazi reménye nélkül/. Mintha egyúttal igazolnák is Béládi Miklós

[†]A beszélgetés a Híd 1972/1-es számában, a 43-61. oldalon jelent meg.

alaptételét, amely szerint a magyar regény a negyvenes évek végén megteremthette volna azt a szintézist, amit a hatvanas években jóformán minden előzményével együtt kellett újra kezdeni. Ennek a negyvenes évek végén megteremthető szintézisnek lehettek volna részei a fenti könyvek; a törést bizonyítja, hogy ekkor gyakorlatilag kiszorultak az irodalmi nyilvánosságból, és oda csak két-három évtized elteltével kerülhettek vissza; a hatvanas években újra kezdett szintézis ezért sem helyettesíthette a tizenöt-húsz évvel korábban kényszerűen elmaradót. A három könyv így mutat túl önmagán: a kísérlet életrevalóságának, a hagyományos formák felbontásának, az avantgarde térnyerésének ígéretét hordozták magukban. Az irodalomnak ez a nem-hagyományos szelete nem lett "hivatalos": a jelenlét hiánya miatt sem a közvetlen környezetet, sem a későbbi regényírást nem formálhatta át.

Az irodalomtörténet /egy modern regénygyakorlat és regénytudat ígéretével/ átrendeződhetett volna: az átrendezés képzeletbeli játéka mégis illuzórikus. A magánmitológia anyaga ugyanis ezoterikus, s a könyveket kevesen olvashatják; a nyilvánosság lehetősége Határral kapcsolatban talán most is jónéhány felfedezést engedne meg. Értelmét veszíti az elképzelt átrendezés azért is, mert ez Határ Győző magánmitológiájának szellemével ellenkezne: Az Őrző Könyve semmiképpen sem épülhetett volna be a magyar irodalom hagyományos rendszerébe. Határ ugyanis egyike azoknak az íróknak, akiknek tevékenysége középpontjában a harmincas évek végétől, a színrelépés idejétől - nyilvánosan, vagy a nyilvánosságtól elrekesztve - a kanonikus legintenzívebb kihívása áll. Az Őrző Könyve kezdőmondata így hangzik: "ÚGY LÁTSZIK, TERMÉSZETEM ÉS ELMÉM arra ítélnek, hogy így éljek, örök összeütközésben a Renddel". Ez a legfőbb mozgatóerő, a magánmitológia /életút és életmű/ gerince: kanonikus és nem-kanonikus örök szembeállítás. Határ nem vállalhatta a "diplomátikus gondolkozó" szerepét: az életút és az életmű oldaláról egyaránt el kellett utasítania a lényeget érintő

engedményeket, mert nem akart a részletekkel foglalkozni. A kanonikus legelmarasztalóbb értelmezésében Határ magánmitológiaiájában a provinciálisat, a lehatároltat, a földhözragadtat, másodsorban a hivatalosat, az elfogadottat, a pluralizmust megghiúsítót jelenti. Az értékrend és Határ magánmitológiaiájának egyik alapja, a filozófia például nem-kanonikus:

"A magyar irodalom a költészetre vízfejű, a filozófiára agykérgi süket /csak azért rakok fel ilyen ríktó színeket, hogy lásd, mennyire igaz az, ami így nem teljesen igaz/. Ennek a tükörképi megfelelője persze mélyen bele van ágyazva az olvasótábor tudatába is; az olvasók zöme a költői hangvételre felfigyel, a filozofikus költészetre becsukódik" - mondja a fenti beszélgetésben Határ Győző, védve és magyarázva a magánmitológia honi anorganikusságát. Magyar literatúrabeli vonzódásai élesen szembeállítják a hagyományosabb Vörösmarty - Arany - Petőfi vonallal; Csokonai, Bethlen Miklósban, a magyar Bibliában is inkább a nyelvet fedezi fel. A kanonikussal szembeni egyetlen lehetséges magatartás a tőle való eltávolodás, akár a kozmopolitizmus árán is, a regény "manezsériájának" nemzetközivé váltásával, ahogyan ez Az Őrző Könyvében is történik: a regény "olyan átköltése a kozmopolita kortalanságnak, hogy abban minden náció magára ismer." Határ tehát a nemzeti provincializmus lehetőségét is tagadja: "Nyugaton nemcsak ahhoz a célhoz kerültem közelebb, hogy európai szellemiséget és világhorizontokat képviseljek, hanem ahhoz is, hogy annyi útfélen-felejtett, alákötő balkasztól megszabadulva, a kezem alól kikerülő regény vagy színdarab általános érvényű legyen." S ha kitekint, akkor is a nem-kanonikus iránti igényt üdvözl, mint Pomogáts Béla Szentkuthy-esszéjében: "...vele kapcsolatban lerombol sok olyan provinciális, sznobos téveszmét és távfélreértést, amely haláláig üldöz és elskatulyázva temet el mindnyájunkat, akik a honi műfajelképzelések és szokvány-elvárások tilalomfúin túlra merészkedtünk."

A magánmitológiában, ahol a művek születésének körülményei mára irodalomtörténeti tényekké válva külső héjként veszik körül az írásokat, egy körrel beljebb jutunk, mikor műveinek megírásáról Határ általánosságban beszél: "Időről-időre megismétlődik, hogy fáradtan teszem le egyik könyvet a másik után s nem találok olyat, amelyet olvasni szeretnék; ilyenkor ülök neki, hogy megírjam »azt« a könyvet, egy »olyan« könyvet, amelyet olvasni szeretnék. Ez majd minden regényem keletkezéstörténete." A mű tehát mindenkor szellemi, spirituális szükséglet, a hiány érzetéből ered, így létezése, megvalósulása is elsősorban szellemi. Ez kétszeresen érvényes Az Őrző Könyvére, amely az elképzelt tökéletes írás nemlétéből fakad, s egyúttal egy lehetséges univerzumot hoz létre azzal, hogy az irodalmon belül megteremti.

Az egyes szám első személyben előadott én-regény formája szerint emlékirat; cselekménye a kétezer-egyszázadik év környékén játszódik. A Negyvenéves Háború után vagyunk, amely a sorban már a sokadik: a háborúk Ősidők óta egymást követik: "AMI-ÓTA CSAK FELJEGYEZZÜK a történelmet, egészen addig, amikortól már nem jegyeztük, még nem volt úgy, hogy a háború a földön valahol permanenciát ne tartott volna." A háborúkat a földet lakó, nem létező, egyszer már kihalt vagy újszerűen kitalált népek vívják - de a népcsoport a közösségnek csak másodlagos formája, mert a népek két nagy, egymással szemben álló, ellenséges szövetségbe, a Palatinátusok Anya-Birodalmába és a Császárságok Egyesült Köztársaságába tömörülnek. Ez a két szövetség is csak látszólagos: a "népvándorláskori kavardást" tovább szabdálja az emberiség újabb kettéoszlása, katonaszimpatizánsok és katonaellenesek táborára. Az elbeszélő ez utóbbiak közé tartozik: a történelmet a katonaellenesek oldaláról nézi. Az elbeszélés módja és nézőpontja mindvégig változatlan. Miután az elbeszélő önmagát egyszer sem nevezi meg, az olvasó sem tudja meg a nevét: a regény egyetlen mondatlalt sem hosszabb, mint a fiktív emlékirat.

A katonaelleuesek a fennálló rend képviselői - a katonák - ellen harcolnak; ők ugyanúgy katonák, mint ahogyan ellenfeleik, az egymással szemben lévő szövetségek fegyveresei azok. Ahogy az a regény közepén elhangzik: a logikai világrend a contradictio in adjecto elve. Minden önmagában hordja saját ellentmondását. A katonaelleuesek lázadásának egyik első momentuma például az, hogy a negyvenéves háború kilenc győztes tábornokát hadbíróság elé állítják és kivégeztetik - győzelmük miatt, mert: "mint mindig, a lehetetlennak képzelt volt az események logikája".

A két szembenálló szövetség háborúja a haditechnika megújításával indul. A világ képzeletbeli megalkotásához a fegyverek is hozzátartoznak: a laboratóriumokból előkerülnek a földpusztító fegyverek, a tektokráz, a kthonoklaszt, amelyek a talaj különböző rétegeit mozdítják el, rombolják le; a vegyifegyverek közé tartoznak a Halpern-féle moszatparányok, amelyeknek "lepermetezése hirtelen szédülést, öklendezést, majd halálvágyat és huzamosabb belélegzés után általános kachexiát eredményez"; vagy a Bendrooth-Halliburton-féle baktériumfelhő, "amely parakeratózist /általános elszarusodást/ és olyan tükrvakságot eredményez, melynél egyetlen vak-világossággá fut össze minden s agykérgi, központi elfajulásai bizonyos mértékig öröklékenyek". A technikai felfedezések után a Háború egyetlen biztos pontja, a túlélés lehetősége a harmadkori ősmasszívum, mely némi védelmet nyújt a tektokráz és a kthonoklaszt ellen: elmozdíthatatlan. Minden más elpusztul, a háború martalékká válhat. A káosz, a pusztulás után az éhség és a kannibalizmus ideje következik, s ezzel a háború felszámolja önmagát: váratlanul a katonaelleuesek, a békéért meszárlók ideje érkezik el. Az utolsó katonát /aki a "HA A BÉKE CÉLJÁRA HASZNÁLTÁTOK VOLNA EZT AZ ENERGIÁT"-jelszóval próbál védekezni/ lemészárolják. Ezzel zárul A Csata című első rész.

A második rész címe /A Békeért Rézszárlók/ a katonaelevenek transzfigurációját is jelzi. Ez a rész utazás: a béke idején az elbesszélőt abba a bizottságba jelölik, amely a rezervációkat járja végig. A bizottság feladata, hogy a béke ürügyén feloszlassa a rezervációkat. A logikai világrend szellemében ez a béke az egyén, az individuális ember számára nem sokban különbözik a háborútól: életét most is bármikor elveszítheti. A rezervációkra azok kerülnek, akik valamilyen okból kimaradtak a háborúból: politikusok, művészek, tudósok élnek itt. A rezerváció egyszerre száműzetés, jutalom, büntetés és az életbenmaradás esélye, kényszer vagy részs szabadság. Az utazás a könyv magja, a rezerváció: "játéktársadalom", "türelmi terület" és "NEMZETI PARK", kicsiben a nagyra utal, kiemelő, előkészítő, ismétlő célzattal: a rezerváció a külvilág tükörképe, kicsinyítve.

Az utazás kozmikumossá növelt felsorolás. Csak ízelítőül: a rezervációkon élnek azok, akiket a szembenálló kormányok nem tűrtek meg: a birkózó-szónokok, a máriavárók, a keddenpéntekesek, a halott-tettetők, bobbilánusok, alkisták, petittisták, zwulfiták, kardeliták; akiket a szembenálló kormányok nem értettek meg: Petradorna, az ecsetujjú festő, Canizzaro, az ádámsutka-szobrász, Merodulf, az utolsó longogót zeneszerző, az irodalmárok, mellékfejükkel, a politikával, az esztétikával, a betegséggel, az erotikával, a szórakoztatással, aztán a hipnorealitások, minimál-gigantiótták, meandriták, diszparetristák, anartikulantisták, mutisták; akiket a szembenálló kormányok nem tudtak mire használni: a tudomány emberei, az Új Akadémia tagjai: az Alvó, a Síró, a Szemrángásos, a Zarándok, a Fásult, a Megzavarodott, a Halott. Mindenkinek egy-egy sors-töredék a tulajdona; a világrendhez való tagadó viszonyukat többoldalas monológgal vagy egyetlen mozdulattal fejezik ki, mások a teljes hallgatással.

A békéért mésszárlók a győzelem megszerzése után hatalmat állandósítani akarják, a béke alapján. A tudósok a hatalom megtartására három javaslatot dolgoznak ki: a társadalomnak vagy fejest kell ugrania az utópiába, vagy fel kell építenie a rossz világot, vagy a bölcséletet kell restaurálnia. De a hatalom megszilárdítása, az új ideológia helyett egy államcsíny vezetett a békének, új háború indul. A szembenálló kormányok a régi /már nevükkel is a contradictio in adjecto elvét szolgáló/ államalakulatok helyén születnek újjá: a Palatinátusok Anya-Birodalmából a Mandarinátusok kormánya, a Császárságok Egyesült Köztársaságából a Köztársaságok Egyesült Császársága lesz. Ezzel zárul a második rész.

A harmadik rész /Toronycella/ a legrövidebb: ez a visszatekintés. Összefoglalás, önelszámolás az emlékiraton belül, filozófiai záradék, kiegészítés és egyben lezárás is.

A szöveg formáját tekintve nem homogén: versbetétek, drámaszerűen meg szerkesztett, a szereplők nevét és az írói utasításokat is tartalmazó részletek szakítják meg. A szöveg lényegi egysége a passzus, a gondolatmenet - ezek rendszerint szakadozottak, a szöveg mégis lendületes.

Határ Győző a műfaj definiálására három lehetőséget ajánl. Mindhárom lehetőséget esztétikai-artisztikus érvek támogatják. Első - legtágabb - értelmében Az Őrző Könyve regény: a belső címloldal is a regény történetének kezdeteihez utal vissza, a szerző önmagát mint kompilátort, a hiányzó részek kiegészítőjét, a szöveg fordítóját tünteti fel. A rátalálás klasszikus receptjének felelevenítésével a regényműfaj egyik alap-konvenciójához fordul. A második rész, a rezerváción megtett utazás is egy hasonlóan régi regénykonvenciót kelt életre: az elbeszélő útja során szembekerül a könyv szereplőivel, akikhez egy-egy

történet tartozik, s miközben a térben előrehalad, a társadalomnak is egy viszonylag szélesebb rétegét-szeletét képes bejárni. Az utaztató regény konvenciója ez.

Az Őrző Könyvét negatív utópiának is tekinthetjük: ez lenne a második - pontosabb - meghatározás.

"ha a múltnak van történelme, miért nincs a jövőnek - tudomány a? felhozhatjuk-e, hogy az egyikben inkább ott járunk, mint a másikban? hiszen személy szerint épp oly kevésbé tapodunk a múltban, mint a jövőben

felhozhatjuk-e, hogy az egyiknek gyakorlati haszna van - mintha a másik haszontalan volna? hiszen a múlt ott hever alattunk egyetlen összesült szuroktömbben, egyféleképp, megmásíthatatlanul

a jövőn valamelyest még változtathatunk

a múlton: többé semmit; ha csak a múltról vallott felfogásunkról nem. Am fogjuk fel így vagy amúgy, sohasem foghatjuk fel a múltat visszaható erővel"

- hangzik a regény egyik gondolatmenete, amivel nemcsak a negatív utópia műfaját látjuk igazolhatónak, hanem úgy véljük, hogy a részlet a könyv világképét is megalapozza. Jövőtörténet: nem feledhető, hogy a műfaj mennyire jellemző a korra: 1948-ban, Az Őrző Könyvével egyidőben születik és jelenik meg Orwell nevezetes negatív utópiája, az Ezerkilencszáznyolcvannégyszáz is. A negatív utópiára persze alapvetően nem műfajszerűsége jellemző, sokkal inkább értékszerkezetet jelent. A fentebb idézett mondat /"a jövőn valamelyest még változtathatunk"/ az értékszerkezet alapvonását jelezheti.

Határ Győző egyébként cáfolja a megírás közvetlen jelenével létesíthető kapcsolatot /"...nem a Rákosi-korszak inspirálta, még csak nem is Középeurópa; hanem a szörnyállam - a szörnyeteg történelem előérzete..."/; ő leginkább a harmadik

műfaj lehetőségét sugalmazza: Az Őrző Könyve történelemfilozófiai kézikönyv, amit az is alátámaszt, hogy tárgymutató van a könyv végére illesztve, "amely eszmék, bölcséleti, teológiai fogalmak, fiktív szekták, torz ideológiák előfordulását tünteti fel". A három közül legelfogadhatóbbnak a legtagabb műfaj-értelmezés, a regény tűnik, hiszen ez kisebb vagy nagyobb mértékben a másik kettőt is magába olvasztja, másrészt Határ magánmitológiájával van összhangban a műfaj, hiszen a regény hajlamos a leginkább arra, hogy a nem-irodalmi formákat, dolgokat, tényeket irodalomná emelje: a nem-kanonikust kanonizálja.

A regény időelve a linearitás tagadása. A gondolkodás valódi logikája ugyanis nem a lineáris, az egymásutáni, hanem sokkal inkább a kaotikus, a szerteágazó, a visszatérő, az előreszaladó. Márpedig ennek a regénynek a gondolat az alapja: külsőre is, hiszen utalások, allúziók, gondolatmenetek, filozófiai vagy ál-filozófiai rendszer-töredékek követik egymást. A gondolkodás viszonylagos statikussága /a történet dinamizmussával szemben/ eredményezi azt, hogy a regény tárgymutatójával a keresett helyen fellapozható kézikönyvvé változik. A gondolkodás belső törvényszerűségei miatt a legcsekélyebb mértékben sem szabályozható, fegyelmezhető, nem lehet megkötni. A gondolat a teremtés lehetősége: mivel ez a regény alapja, önkéntelenül is kiszorítja a regény hagyományos szervező-erejét, a cselekményt. Nemcsak azért hamisítja meg a regényt bármelyik tartalmi összefoglalás, mert ez a regény filozófiájának elcsúszásával jár együtt, hanem azért is, mert a regénynek valójában nincsen cselekménye. Megtévesztően sokrétűnek látszik helyenként, a cselekmény egyetlen funkciója mégis az, hogy a könyv szellemiségét: a gondolat szabadságát, a gondolat terének bejárhatóságát bizonyítsa. A cselekmény tisztán jelzés: motívummá változtatott, technikai szükségyszerűségből eredő elem. Ennek az is az oka, hogy ebben a regényben nincsenek szereplők

sem: elbeszélője sem az. Az elbeszélő itt csupán szemlélő, aki tárgyát is állandóan változtatja - ez a tárgy hol ön maga, hol pedig a közösség, végső soron a mozgások mögötti törvényszerűségek, de a cselekmény nem több annál a sajátos névmágiánál, az elnevezésnek annál a mámoránál, amelynek érzékeltetése oldalakat töltene meg, s ami a szöveg egyik fő eleme, Hanák Tibor szerint annak a vonulásfilozófiának az egyik hordozója, amelynek középpontjában ezúttal a történelmet megtapasztaló egyén áll.

A regény cselekménye egymással helyettesíthető epizódok sorozata: a regény kezdettől a végső állapot leírása felé halad, miközben az epizódok maguk is leírások. Az epizódok ismétlődése /utalva a hegeli történetfilozófia alapelvére/ mindig "magasabb fokon" történik, de minden epizód a végső állapot felé vonulás valamelyik stádiumát illusztrálja: az egyik rend elvesztését, egy másik rend térnyerését. A végállapot a választható rendek egyike, a háború: visszatérés a kezdetekhez.

Az Őrző Könyve egyedi konstrukció. Egy elképzelt jövőről szól, s a múlt időben elmondott emlékirat formáját veszi fel: az író és az olvasó számára az emlékirat múltja átláthatatlan távolságban, a képzeletbeli jövőben van. A három idősik poétikailag is, a világképben is keveredik. A fegyverek technikai részleteinek pontos leírása például a népvándorláskori forrásokban eléggé mehökkentő: elvonatkoztatja, körülfogható időn kívülivé teszi a megrajzolt kort. A regényben egy világ épül fel, anélkül, hogy ez a konstruált világ a valóságban létezőnek egyetlen hiteles-történelmi-konkrét mozzanatát akarná imitálni. Pontosabban: a regény egyetlen részlete sem szándékozik egybevágni a valóságban megtörtént eseményekkel, de a regényben megalkotott világ törvényei, mechanizmusai, általánosságai a valódi világ törvényeire, mechanizmusaira, általánosságaira reflektálnak. Határ számára ezek a reflexiók az okok, abban az értelemben, ahogy

ezt a regényben az elbeszélő kijelenti: "NEM AKAROK ITT tú-
lontúl ismert tényekkel valakinek is a terhére lenni, megte-
szik ezt helyettem a történelmi kompendiumok. Az okokat nézem
inkább, kapkodó ostobaságunkat és ismereteink végzetes kiesé-
sét; a hozzátartozó történelmet az öregek úgyis kitalálják
legjobb emlékezetük szerint." A világunkra való ráismerés a-
zért lehetséges, mert a történelem minduntalan önmagát ismétli
/ironikus ráadás, ha "magasabb fokon"/: az is remineszcenciá-
nak tűnhet, ami talán nem az. Valóság és fikció: ez a könyv
első kettőssége.

A világteremtés indokát Határ Győző a már idézett beszél-
getésben adja meg: "...valamennyien járunk arra a pusztában,
ahol menetrendre érkezik a fülbesugdosó Megkísértő: milyen
volna, ha te ülnél a Gondviselés székében s te forgatnád - te
történetnéd a Történet Könyvét? Én engedtem a csábításnak,
megírtam a magam Fiktív Világtörténelmét - vissza a népvándor-
lás korába s ugyanakkor messze a kétezredik év utánra kivetít-
ve." A múlt tehát absztrakció, az egyik időből egy képzeletbeli
másikba helyezhető, új sorba összerakható ténytöredék. Az iro-
dalom természetéhez tartozik, hogy a mi világunk történetét-
múltját Határ Győző a negyvenes évek végéből nézve fogalmilag-
elvontan leírja, újrendezi: a regényben ez a világkép síkja.
De a fikció szerint a képzeletszülte világnak is van történe-
te: ezt az emlékirat ugyancsak képzeletszülte írója adja elő,
konkrétan, eseményről eseményre /ha nem is lineárisan/, az
egyetlen itt lehetséges történetmondó módszert, a múlt időt
használva: a regényben ez a szöveg síkja. Világkép és szöveg:
ez a könyv második kettőssége.

Ezekből a kettősségekből következik a valóság és a kép-
zelet, a világkép és a szöveg közötti feszültség: ez a regény
egyik lehetséges témája. Határ érzékeli ezt a feszültséget,
de számára ez kísérlet, egy megvalósítható gondolkodásmód e-

eredménye, s ezzel az eredménnyel elégedetlen: "Az én fiktív történelmem sápatag, szegényes és sivár az igazi történelem zsúfoltsága, szélessége, hitele mellett /.../ A fiktív történelemmel vitába lehet szállni - kifogásolni, hogy ez vagy az a motívum valószínűtlen, képtelen, hihetetlen, stb; de Formosus pápa kihantolása és a hullájával játszott törvénykezési komédia nem olyasvalami, amivel vitába lehet szállni - amiről az igazi történelem »szerzőjét« le lehetne beszélni, mondván, hogy valószínűtlen, képtelen, hihetetlen s ezért »hagyja ki«. AZ ŐRZŐ KÖNYVE tehát a mammut feladat előtt való megsejyenyülésem bűnjele - amely sejyenyenben alkalmasint minden halandó elme osztozik."

A regény harmadik kettőssége, a regény /a külső műfaj/ és az emlékirat /a belső, kvázi-műfaj/ dualizmusa jelentőségében nem állítható az előzőek mellé, hiszen pusztán elvi jellegű. Az emlékirat második mondata /"tetteim úgy jönnek elém, mintha előre azok volnának - visszaemlékezéseim"/ a fenti kettősségek kereteit feszíti, mégpedig úgy, hogy egy új, megnyugtatóan egyik oldalra sem helyezhető elemmel gyarapítja a regény rendszerét: ez az új elem az önreflexivitás. Emiatt nem lehet a regényt és az emlékiratot különválasztani, hiszen az önreflexió - többek között - egyszerre utal a regényből az emlékiratra, az emlékiratból a regényre, mert a kettő végeredményben ugyanaz. Az olvasó a nézőpontok többértelműségével kerül szembe: ki kell zárnia azt a feltételezést, hogy a szöveg önmaga megállja helyét /ezzel a művet gondolatosságától fosztaná meg, a regényt önkényesen egymás után helyezett szavak sorának, par excellence nyelvnek tartaná/; ha ezt megtette, még mindig kérdéses, hogy az önreflexiónak melyik irányát fogadja el: az emlékiratra utal, amely fiktív, vagy a regényre, amely viszont apokrif - mindkétyszer ugyanazzal a paradoxonnal ta-

lálkozik. Mindezekből következik, hogy az önreflexiót ebben a regényben nem egyszerűen az elbeszélés valamelyik rétegének, hanem állandóan jelenlévő kompozíciós elvnek tartjuk.

Ez a kompozíciós elv az egész regényen végigvonul, hogy egyetemessé válva a regény íróját, végül magát az irodalom tevékenységét foglalja magába. "ha a l o g o s z a teremtés aktusa, mennyivel inkább a teremtés aktusa a g r a f o s z" - olvashatjuk Az Őrző Könyvében. Valóban, itt minden súlytalanná válik az írás valósága nélkül. Az írás mint tett a teremtés, a képzelet, a potenciális világrend, az alkotás. Mindez nem képzelhető el az irodalom terrénumán kívül. Az írás Határ Győző magánmitológiájának leglényegibb, legérvényesebb köre. A magánmitológiában ennél beljebb nem lehet jutni.

HÉVIZI OTTÓ

Mitől szabad

Biztosabbat tudnak az eljövendő
látomásnál, fehér hullásukban
ezért nem gyönyörködnek az angyalok.
Elnézik a fényétől belobbant
délutánt, ahogy félbehagyva,
ami megtörtént, szétszóródik
tetőn és véletlen térségeken.
Üreges fordulnak ki a hegyből,
s mint ereszkedett árnyak fakadnak el,
ha leérnek a fojtott völgyekig.
Száműzetésük az óvatlan figyelemé,
így hallgatják ki egy téli utca
roppanásait, a háztövekhez surrant
lomhácska prémeket. Ha álmában
lepnék meg a várost, szárnyuktól
ügyetlen öleléssel, a folyó örök
torlásokban állna, forrón és
érintetlenül. És mellettük a partok
éppen úgy úsznának el, lassú
forgásban, kipróbált éleikkel
mind közelebb -. Mitől lehet
megóvni téged, ki rendjükbé tartozol,
mitől szabad. Messzebről látlak
visszatérni mindig, mint ahová
a hajak és a körmök földje ér,
a töredelmes járatokban föltozul
ez az éjszaka is, egy lépcsőház
kiad magából, szembejössz velem.
Én is tudom, ott történetekben
döntenek mindenkiről, s csupán
a sorsukra néma lényeket hagyják
magukra még -. Megágyazol, valahol
ugatások őrzik a bevérzett, téli
parkot s a szobrok feltépett kötéseit.

az epilógus tágassága

- - -, ezzel a biztatások földje,
mint egy élvezetes úrnő, magához inti
hű alattvalóit. Túl az óvatlan
emlékeken, megint folytatható,
érintve s hallva vezettetünk e jártányi
kert tiltott ösvényein és a léptek
kegyes csalással megint magukhoz
vonzanak egy biztos járatot.
Elkövettük idáig őt - - - - -
mind távolabbról és - most, hogy
e tágas mondatok így egymásba nyílnak -
már végképp történetére hagyva.

Egy néhai poéta idézése

Samu Attilának

Hűtlenebbül ejthetnénk-e róla szót,
mint, ahogy tesszük, így, egy ablakszeglet
késő délutánján, mikor átenged
magán egy arckép még minden láthatót -

a nyílt térségek felszívódnak lassan,
és ami a táj fényével változott,
most az egyre élesebb vonásokon
áll ránkkövéülve szemben egy-alakban,

s vonz mind közelebb: tisztábban látni még,
a holt képet magával megsebezni
és a testtel fölitatni bensejét -

hogy ne tűnjék ki végül elmosottan:
ama fázékony égen nem áll senki
ott, "szemben az összenőtt oszlopokkal".

TOMPA GÁBOR

Óda, illúziók nélkül

Elálmosít ez a világ ahol
a tárgyak helyén szavak állnak
Háttal a napfénynek látásom vakít

Súlyos sugarak hullnak le rám
éjszaka amikor álmatlanságomban
lobogtatom a sötétség zászlaját

Eredendően rossz az ember
Röptükben a madarak szétfröccsentik
a könnyű légzéshez szükséges
levegőt és az idő nem halad át
a lószaros köveken

Ki tudja miért vagyunk
halálra ítélve pedig a holnap
hajnallal kezdődik és éjszakába torkoll

Megkérdésem nélkül szeretkezett
apámmal anyám én sokáig néztem
vajúdásukat majd fűvé változtam
aztán lóvá vagy valami egészen
más engedelmes dologgá

Diszszemle

Elől a tábornokok vonulnak
/latinul Imperátorok/
mögöttük a századosok
/latinul Centúriók/
utánuk a sebek menetelnek
majd a hadizsákmány:
a barbárok lelkében
megült idő aztán
a barbárok maguk
a barbárok után a barbárnők
a barbárnők mögött porontyaik
a porontyok nyomában a játékok
a játékok nyomában a játék
a játék nyomában az idő
illúziója végül a szó: az
idő illúziójának illúziója
orrában vaskarikával

EGYED EMESE

Terra Australis Incognita

Emlékezni

még nem tudhatsz. Ha bejárod
lombosmoha-perceinket, borzongásod
elsimítja hódúnéit a vágynak.
Visszavered, mint hó a napsugarat,
a régi örömet /utána sírni kezdtél!
Vagy csak a jégtüskét, porhavat repítő szél
horzsolta szembogarad?/ Még
rádfonódik a szorongás eukaliptusz-gyökere,
irthatatlan,
akár a sóbozót; s a téli tengereken lassan
feltorlódik a lemondások uszadék-
jege: hát minek emlékeznél?

Tervezni már nem tudsz. A jövő
homoksivatag. Ne is próbáld
belevetíteni magad: köves pusztaság, mit
kereshetnél benne hullámtestű álmaiddal?
Ha lesz is ragyogás: hematit
pírja lesz csak, nem a beteljesülésé.
Szárazságtűrő füveké itt
hely és jövendő, nem a kékszeműeké.

De ami most van, ott lüktessen
pórusáidban, fékenze a pasznát-
szeleket, állítsa meg
az áradó vizet, legyen zátony, átvághatatlan
jött-ment hajóknak, tudósoknak:
a benned síró szépet
ők csak tudják - te érzed:
szenvedély, Nagy-korallgát.

Minnesang

És elgurultak mind a kavicsok.
Szertegurultak, elvesztetted őket.
Észak, dél, kelet, nyugat nem nyitott
kaput a békességet keresőnek.
Kábán forogtál, nem jutott a szó
eszedbe, sem a kellő mozdulat:
nem ismertek rád örök, várurak.

Valahol várt nyitott ablak előtt
a kedves, úgy szeretted volna látni!
Csak karjaid tudtad kitárni,
forogt minden: reménybe, gyöngé fénybe
kapaszzkodtál, de testedben kopár idő,
régén kiszáradt pitvarok visszhangoztak
fájdalmat, néma kamrák sirattak
el, sóhajként hagyott az erő cserben, valahol
becsukódott egy ablak.

georg trakl versei

kurdi imre fordításai

A létezés fenyegetettségének mindenén átütő, de egyúttal csodálatos formateremtő energiákat felszabadító érzéséből bomlott ki Georg Trakl költészete.

Trakl 1887-ben született, életében elválaszthatatlanul egymásba fonódott "kinyilatkoztatás és bukás". Szinte gyermekfejjel kezdett írni - még nem volt 20 éves, mikor bemutatták két színpadi művét -, de ugyanolyan korán rászokott a kábítószerre is. Egy testvérszerelem nyomán támadt szakadatlan büntudattal élt. 1914-ben rövid ideig gyógyszerészként teljesített frontszolgálatot, majd a grodeki csata után elmeállapotának kivizsgálása végett egy krakkói katonai kórházba került. Ott halt meg kokainmérgezésben.

Költészete kezdetben igen szorosan kötődött az osztrák századelő Rilke és Hofmannstahl nevével jelezhető látásmódjához, később azonban - életművének teljes egységét megőrizve - az expresszionizmus egyik legfontosabb előfutárává vált.

Komoran vérzik a bozótban egy barna állat

Komoran vérzik a bozótban egy barna állat;
Beomlott lépcsőn száll alá, megpnyog a világtalan.
A szobában az árület beomlott ruvelái.

Nővel és férfilyel töltökenik a beteg lélek,
Mert képmását rőzsaszín tőben zoodálta meg este.
Beomlott szemhéjak nyílnak fel sírva a meggyerőbokban.
Ó a világtalan,
Lépked hullgatagon, beomlott lépcsőn a mélybe.

Nellian szeme alámerül a sötétben.

Sötét homlokon keresztül a holt város ferdén

Sötét homlokon keresztül a holt város ferdén
A závaros folyó sirályok verdeséne
Kreuzenaternak keresztelik egymást tőnt falakon
Egy vörös torony és csókák. Fűlőtte
téli felhő gomolyog.

Grodek / 2. változat

Haldios fagyverek zajától hangosak
Jételete az őszi erdők, arany síkságok
És kékül tavak; komorabban
Gördül a nap fölöttünk; a haldokló harcosokat
Majdhon vonja az éj, bezúzott ajkuk
Vad panaszavát.
De a legyek mélyén esőndesen
Gyűlik a vörös fellegetapat, egy haragvó isten otthona,
A kiálott vér, hold hűvöse;
Fekete rothadásba torkoll minden út.
Az éj s a csillagok aranyágai alatt
A nővérek árnya bolyong a hallgatag ligetben,
Köszönteni a hősök szellemét, a véres fejeket;
S halkan búgnak a nád közt sötét fuvolái az ősznek.
Ó búske gyász! ti ércoltárok
Hatalmas fájdalom éleszti most a szellem forró léngjait,
A mer; nem született unokák.

A gyermek Elisnek

Elis, mikor szőke kislány a fekete erdőn,
A te perzselőd az.
Ajkad felissza a kék sziklaforrás hűvösét.

Törd, ha csöndesen várak homlokod
Az ősrégi legendát
És a madarak vonulásának süttét jeleit.

De te puha léptekkel vágasz neki
A bíbor szőlővel teli éjnek
És azekben mondítod a kékben karodat.

Félzem a csipkebokor,
Szemed holdja,
Ó, Elis, mióta már, halott vagy.

Jácint a tested,
Egy szerelmes mértje belé virágujjait.
Fekete barlang a hallgatásunk,

Mélyéről néha kilép egy szelíd állat
És nehéz pilláit lassan leereszti.
Fekete harmat gyöngyözik halántékodon,

Utolsó aranya lehullt csillagoknak.

gottfried benn versei

kurdi imre fordításai

Gottfried Benn /1886 - 1956/ írói pályája az expresszionizmus jegyében indult, 1912-ben adta ki első verseskötetét Morgue und andere Gedichte /Hullaház és más költemények/ címmel.

Korai, kopáran /néhol brutálisan/ természettudományos szemléletű lírájának alapja a polgári humanizmus és minden transzcendens értékeken alapuló világfelfogás keltetéstelenségének beismerése.

1933-ban rövid ideig szimpatizált a fasizmussal, de rövidesen "belső emigrációba" vonult, műveit betiltották.

Már egyes korai darabjaiban is érzékelhető vonzódása az antikvitáshoz és annak mítoszaihoz. Ez a vonzalom teljesedik ki kései, rendkívül erős filozófiai töltésű költészetében, melynek absztrakt-intellektuális szemléletmódja különleges formakultúrával párosul.

Benn költészetének hatásához az újabb német nyelvű lírában talán egyedül Brechté mérhető, de prózaíróként és teoretikusként is a legjelentősebbek közé tartozik.

Férj és feleség áthalad a rákosok barakkján

A férfi:

Ez itt osztásnak indult ülek sora,
ez pedig osztásnak indult melléké.
Üszeszűfólva bűzlik minden ágy.
A nővérek óránként váltanak.

Gyere, emeld föl a takarót.
Ez a zsíresomó és pár csepp rothadó nyirok
valaha sokat jelentett egy férfinak --
nevezték márnak és hazának is.

Nézd ezt a varas sebhelyet a mellen.
Érzed a lágy csomók rózsafüzérét?
Nyugodtan tapogasd meg. A hús lágy, fájdalmat nem érez.

Ez itt vérzik, mintha harminc teste volna.
Embernek ennyi vére nincs.
Ennek elrákosodott üléből
kivágtak még egy gyermeket.

Altatják őket. Éjjel és nappal. Az újaknak
azt mondják: az álom gyógyulást hoz. Csak vasárnaponként
maradhatnak ébren, a látogatók miatt.

Már alig fogy élelem. Kisebesedett
a hátuk. Látod a legyeket. Néha
lemossa őket a nővér. Mintha padokat.

Itt domborodik már a föld minden ágy körül.
A hús megtér a porhoz. A hű elillan,
a nedv elszivárog. Szólít a föld.

Expressz

Konyakbarna. Barna mint a lomb. Rozsdavörös. Okker.
Berlin-Trelleborg expressz és a Keleti-tengerpart fürdőhelyei.

A lecsupaszított hús.
Barnán a tengertől, egészen a szájig.
Megdőlve éretten, görög boldogság felé.
Sarlóra vágyva: hol van már a nyár!
A kilencedik hónap utolsó előtti napja!

Tarló és kései mandula sővárgása bennünk.
Kiteljesedések, a vér, a fáradtságok,
a dáiák közelsége felkavar.

Férfibarna zuhan nőibarnaságra:

Nő: egy éjszakára, valami.
És hogyha szóp volt, a következőre még!
Ó! És utána megint ez a magunknállevés!
Ezek a némaságok. Ez a hajszoltatás.

Nő: valami, ami illatos.
Elmondhatatlan! Halj meg! Rezeda.
Pásztor van benne, tenger, déli táj.
Minden lejtő boldogságba hajlik.

Világos nőibarna támolgoz sötét férfibarnasághoz:

Tarts erősen! Összeesem!
A tarkómban olyan fáradtság van.
Ó, ezek a lázító édes
utolsó illatok a kertből.

Statikus költemények

Fejlődésidegesség; --
az a bölcs tudománya,
nem érdeklik
gyermeknek, unokák,
énre sem vesszük őket.

Izdányokat képviselni,
cselekedni,
el- s visszautasítani --
egy megzavart világ
jelei.

Ablakomból
- mondja a bölcs -
látni a világot,
ott gyülekeznek az árnyak,
két nyérfa közt visz az út,
tudod -- hová.

Perspektívizmus --
az statikájának másik elnevezése:
vonalakat húzni,
indázva
továbbvezetni őket --
indákat hajtani --,
és madártojokat, varjakat
szórni a korárpolt téli vörösébe,

astán haragyi, hogy leereszkedjenek --

tudod -- miért.

talamon alfonz

az éjszaka árkádsorai

B.B. kilépett a naplemente egyre vörösödő fényárjában lebegő házból. Az utcán megigazította puha, galambszürke kalapját, amelyet a múlt héten vett egy alkalmi kiárusításon, és nagyot sóhajtvá végignézett a csillogó aranyfüsttel bevont hársfák álmosan integető levelein. Nézte a levelek árnyékait, ahogy az enyhe fuvallatra végigsiklottak a komor, penészvirágos falakon. B.B. átvágott a néptelen utcán, és testén az árnyak foltjával elindult a vasútállomás felé. B.B. abban a házban tartózkodik, amelyik most süllyed bele a földhányások tömegéből előtörő homályba, visszafordíthatatlanul, mint a vízzel telt hajó. B.B. valójában egy hűvös szobában ül, kissé kényelmetlenül, mert úgy érzi, hogy a virágmintás falakon, vagy pontosabban, az egyre elmosódó szimmetrikus festékvonalakban vasrácsok rejtőznek. A szobában bodzavirág nehéz, kábító illata terjeng, amit B.B., pillanatnyi egyedüllétét kihasználva gé-

pies mozdulatokkal próbál elhessegetni arca környékéről. B.B. egy valódi, sötét kárpitú széket ül, és azon gondolkodik, vajon hol látta már ezt a széket, amelynek repedezett festékrétege alól kikukucskál a meztelen fa, finom ujjai alá szeszélyes folyók értereinek árkait rajzolva. Erre azonban nem jön rá, amit annak tulajdonít, hogy a bágyasztó bodzaszag meg a virágokon ziommögő rovarok andalító zenéje túlságosan elbágyasztja az agyát. Leszögezi magában, hogy csakis egy múzeumi kiállításon szerepelhetett a szék, vagy egy színház kellékei között, de B.B. tudja a legjobban, hogy nagyon régen volt utoljára múzeumban vagy színházban, így agya önkéntelenül tovább kutat emlékei között, bele-belekapva a fájdalmas dolgokba is, ezért aztán B.B., azzal a szándékkal, hogy szakít gondolatmenetével, gyűrött dobozából kivesz egy cigarettát, hogy szertartásosan az ujjai között csavargathassa, fellazítva a dohányt, miközben szemét körbejáratja a szobában, a polcon, amelyen egyetlen tömbbé olvadnak a bőrkötésű lexikonok, a vitrinen, amelyben még élesen elkülönülve világítanak a régi kristály- meg porcelánpoharak, vázák, színes üvegek, amilyeneket fillérekért árulnak a vásárokon, majd szemét pihentetésképpen a szemközti falra irányítja, és szórakozottan bámulja az ott lógó képet. B.B. megállapítja, hogy a kép közepes nagyságú, talán ötven-szer harminc centiméteres lehet, noha tapasztalatból tudja, hogy rettenetesen nehéz nagy távolságból megállapítani valaminek az igazi méreteit. Beleéli magát a kutatási lázba, és úgy meresztgeti szemét a képre, mint egy detektívfelügyelő. Észreveszi a képkeret finom faragásait, amelyek valószínűleg körbefutó levelek festett domborulatai, de ezt nem látja minden kétséget kizáróan, sőt, valójában azt sem tudja megállapítani, milyen fából készült a keret, feltételezi, hogy keményfából, bár B.B. semmit sem ért a fafajtákhoz, igaz, nem is törődik többet a kérdéssel, és az arcképet kezdi vizsgálni, az üveg mögötti festett férfiarcot. Az arc eléggé kifakult már, de voná-

sei tisztán kivehetők, ahogy farkasszemét néz vele, és B.B. a kép minőségéből arra következtet, hogy talán a múlt században festhették. Egy pillanatra leveszi szemét a képről, mert odakintről zajt hall, csak egy halk csörömpölést, mint amikor valaki az asztalra teszi a kiskanalat. Amikor B.B. visszafordítja fejét, és szeme elé siklik a kép, rajta az ismeretlen férfiarc, megdöbbenve fedezi fel, hogy a festmény hasonlít rá. Ettől a pillanattól kezdve, miközben kissé hátradől a támlájával keményen vágó bársonyszékben, és ujjaival idegesen gyűrögeti a cigarettaszálat, kénytelen felfedezni a kép olyan elhanyagolhatónak tűnő részleteit is, amelyeket a felületes szemlélő nem vesz észre. Igaz, a szobába egyre jobban beszökik a homály a leeresztett zsálulécék között, és az alattomos légáramlatok szinte pumpálják a szobába a bodzabokrok meg a hársvirágok illatát, de B.B. előtt kirajzolódnak az ismeretlen arcára festett himlőhólyagocskák gödrei, amelyek kissé elcsúfítják az arcot, ugyanúgy, mint az övét, és látja az ismeretlen orrnyergének törését is, ami egy verekedés vagy egy óvatlan lépés következménye lehet, de az is feltételezhető, hogy így született, és ez kiskorában nagyon sok bosszúságot okozott neki, hasonlóan B.B. sorsához, aki emiatt még középiskolás korában is sokat szenvedett. C. éppen abban a pillanatban lép be a szobába, mikor B.B. összeráncolt homlokkal elindul a kép felé, kezét a hófehér abrosszal letakart asztalon csúsztatva, cipőjével tapogatózva keresi az utat a vastag szőnyegen, orrát szinte belenyomja a kép üvegébe. B.B. látni akarja az idegen halántékán a kopaszodás jellegzetes nyelvecskéit, amire ő maga napjában többször is gondosan ráfésüli haját, és hogy meggyőződhesen az arcképen levő nikotinsárga bajszocská valódiságáról, minél közelebb akar furekodni a képhez. Ekkor háta mögött megcsikordul az ajtópánt, és valóban belép C., akinek kezében a tálcán minden lépésnél összekoccannak a likőrösüveg mellett álló poharak. B.B. hirtelen arra gondol, hogy tulajdonképpen

nagy illotlenség egy idegen szobában engedély nélkül mászkálni, csak azért, hogy az ember egy üveglapra tehesse a kezét, hogy meggyőződjön róla, igenis, ő maga bámulja a szobát egy banális félreértés vagy csoda folytán. B.B. ezért elfordul a képtől, és bocsánatkérően mosolyog, zavartan firkészi C. arcát, amelyen a félhomályban titokzatos szigort vesz észre, mintha arra készülné, hogy megrója őt, a felügyelet nélkül hagyott gyereket, aki csínyt vagy ördögi furfanggal kiagyalt játékot űzött volna. B.B. ezután óvatos léptekkel visszamegy a székhöz, amely még mindig meleg testének lázától, nehézkesen leül, és töprengő arccal, aprólékos szemlélődéssel a kopaszodás első jeleit keresi C. homlokán, addig a pillanatig, amíg úgy nem érzi, hogy vonásaiban sikerült magát azonosítani C. arcával. B.B. a cigarettája után nyúl, amelyet a kókadozó virágcsokrárt nyelő váza mellé tett, teljesen közömbös arccal felnéz a képre, de helyén csak egy feketén tátongó téglatestet talál, mint egy nyitvafelejtett kéménytisztító ajtót nézi egy ideig, megrémülve a gondolattól, hogy az idegen talán időközben hátat fordított neki, vagy dühösen elsietett a fal mögötti térbe, mert megsértve érezte magát B.B. miatt, aki kételkedett valóságában. Minderre gondolva B.B. szinte megdermed bársonyszékében, majd kényelmetlenül feszengeni kezd, vajúdik gondolataival és mozdulataival, mintha láthatatlan kötélhez lenne csomózva, s ismeretlen erő feszítené, és most azt parancsolják neki, hogy mászson a képen át az idegen után, aki a valóságban nem is ő maga, mert ő, B.B. most itt ül, és felriasztja az üvegpoharak csengése, amikor C. koccintásra emeli poharát. Így hát ülve marad, zakója zsebeiben a felzaklató események után megpróbál feltűnés nélkül gyufaért kotorászni, mert úgy gondolja, hogy ezzel időt nyer, hogy rendezni tudja arcának vonásait, az arcot, amely C. kérdéseire adott megszokott, közvetlen és semmitmondó válaszaihoz a legjobban illik. De B.B. izzadságtól nyirkos ujjai semmit nem találnak a zsebeiben néhány pénzermén,

amelyek nagyságuk és súlyuk alapján csak fillérek lehetnek, még egy zsebkendőn, amely meglehetősen össze van gyűrődve, bár használva még nem volt, és valami igazolványfélén kívül, úgy-hogy miközben óvatosan csúsztatja kifelé kezét, B.B. azon gondolkodik, vajon hol hagyhatta el a gyufát, és nyitott tenyerét a biztonság kedvéért végigesúsztatja az asztal lapján, abban a reményben, hogy ha szerencséje lesz, talán beleakad a skatulyába, mert elképzelhetőnek tartja, hogy az asztalon valóban van gyufa, de senki nem tette oda, és csak képtelen és megtévesztő másolata egy doboznak, amely B.B. valamelyik zsebében lapul. B.B. valóban megtalálta a gyufát. Igaz, a dobozban már csak hét vagy nyolc szál volt, de B.B. úgy gondolta, ennyinek elégnek kell lennie az útra, tekintettel arra, hogy a személyvonatokon tilos a dohányzás. Hosszú slukkokkal, élvezettel szívta cigarettáját, majd hirtelen felfigyelt egy furcsán kopogó hangra, ezért megállt, ám erre a hang is megszűnt. Ötletén elmosolyodva B.B. erőteljesen a kövezethez ütötte a bal lábát, amire azonnal jött a válasz is, és olyan hangja volt, mint B.B. gyermekkori játékpuskájának. Megnyugodva fedezte fel az összefüggést a hang és lépteinek zaja között, de egyben elcsodálkozott azon, hogy semmilyen más hangot nem lehetett hallani, sőt egyetlen fényforrást sem látott. Még cigarettáját is elfelejtette kivenni a szájából, olyan felajzottan figyelt, hogy valami állati hangot vagy szélsodorta beszélgetést meghalljon, éles szemét a szürkülethez szoktatva fénysugarakat fedezzen fel a kerti lugasok mögött, a házak vastag függönyökkel eltorlaszolt ablakainak összevisszaságában, de semmit sem látott, semmit sem hallott. Azt hitte, hogy elátkozott, teljesen kihalt a vidék, amelynek lakosai összeesküdtek ellene, hogy így bosszantsák, vagy csak kulisszák festett lapjai között ténfereg, amikor nyomasztó érzéseivel viaskodva eszébe jutott C., aki kétségtelenül itt van valahol a közelben egy ugyanolyan ház komor falai között, mint amilyenek előtt B.B. előkapta óráját, hogy megnézze, hány óra van pontosan. Villámgyors és határozott mozdulattal

vette elő zsebóráját, amely buzgóbb és erőteljesebb volt a kelletténél, így zakójának egyik csontgombja alig hallhatóan szakadt le, hogy gurulva beleveressen a sötétbe, de B.B. minderről tudomást sem vett, és óráját a nyugati ágtáj felé fordította, mert arról remélte a legtöbb fényt. És valóban, világosan leolvashatta a pontos időt, ami nagyon megnyugtatta, mert attól félt, hogy lekési a vonatját. Minután visszatette óráját a zsebébe, B.B. kissé elmosolyodott, hiszen vonatja indulásáig még bőven volt ideje, de nyugalma csak egy pillanatig tartott, utána újra megkettőzött figyelemmel a környéket kezdte szemlélni, fejét a szalmaszárgára szíradt fű felé fordítva, mert onnan sustorgó hangot vélt hallani, de kénytelen volt belátni, hogy csak a szél cibálta a bogácsok horgas terméseit, és semmi jel nem utalt élőlényre. Megpillantva egy közepes nagyságú kövecskét, amelynek testében rózsaszínű márványér futott körbe, B.B. lehajolt érte, és lágyan a fű közé dobta, arra a helyre, ahonnan a legerősebben vélte hallani a hangokat, de a sustorgás még a kövecske leesésének zaját is elnyomta, így lábát óvatosan emelgetve, nehogy zajt üssön a kövezeten, B.B. elindult a vasútállomás felé. Azért lépkedett ilyen óvatosan, mert úgy érezte, ő is egy furcsa, abszurd játék résztvevője, amelynek szabályai között fontos helyet foglal el a tökéletes némaság és az egyérvadás a tárgyak tömegével. A főtéren, az orsó alakban szétnyíló házsorok között egy pici, pázsittal benőtt dombocska a neogótikus evangélikus templom állta útját. B.B. a sötétben felnézett a toronyra, mert még idejövetelekor megállapította, hogy annak órája pontosan jár. Gyanakodva körbesandított, a vétkezők megszokott, ez esetben teljesen fölösleges óvatosságával, majd amikor látta a néptelen, kihalt utcákat, s hogy nincs senki, aki figyelhetné, felállt a templomot körbefutó kerítés köparkányára, mert közelebb akart jutni az elmosódott számlaphoz. Nyirkos tenyerét finom rozsdaliszt festette, és hosszú másodpercekig kellett mereszt-

getnie a szemét, míg végre kihámozta a mutatók állását. Nagyon megijedt, egész testén hőhullám futott át, gyöngyözve csapódott ki homlokán, mert a toronyóra szerint a vonat pillanatokon belül befuthatott az állomásra, és B.B. ugyancsak hadilábon állt a szerencsével, hiszen még sohasem fordult elő, hogy késett, és a vonat is késett volna. Lehetetlennek tartotta, hogy az ő órája késsen, hiszen nagyapja Svájból hozatta az órát, és csak egyszer kellett javítani, mikor kis-korában véletlenül leejtette, és az üveglap megrepedt. B.B. most mégis hitetlenül állt, és meredt a toronyórára, mintha délibábót látna, és megpróbálta elhitetni magával, hogy ő látja rosszul a mutatókat, s csak a homály miatt rémlik úgy neki, hogy valójában a római kettes vonalait látja a nagymutató helyén, de a mutató igazából a tízes és a tizenegyes között tanyázik, vagy lejjebb, ahol tényleg fedi egymást két ollószár-szerű feketeség, amit könnyen repedésnek is nézhetett, vagy túlerőltetett szeme káprázásának is vélhetett volna, mert immár csukott szemhéja mögött is mutatók ugráltak, köröztek, összevissza pörögtek, mint a megkergült táncosok. B.B. egyre gyorsuló szívveréssel próbált meg visszaemlékezni rá, hogy mikor is állította be utoljára óráját a rádió pontos időjelzése szerint, arról ugyanis meg volt győződve, hogy a szerkezet rendszeresen fel van húzva, hiszen azt nem mulasztja el megtenni reggelente, közvetlenül felkelés után. Atcikázott az agyán az a lehetőség is, hogy valójában nem is jár a torony órája, mert mutatóit kikezdte a rozsdá, számlapja pedig madárszaros és megkopott volt, a lehámló festék mögül néhány helyen kivörösített a téglak teste. Azt, hogy reggel pontosnak látta az órát, most már valamiféle elképesztő egybeesésnek gondolta: a toronyóra évtizedek óta dermedt mutatói valóban hajszálpontosan mutatták az időt, amint B.B. egy gyors, futó pillantással meg is állapította. Nyitott tenyerét füle mellé tette, kétségbeesetten, hátha meghallja az óraláncok csikor-

gásait, a fogaskerekek kattogását, eközben nagyon jól tudja, hogy próbálkozásai eleve kudarcra ítéltetett, és valóban sem hallott semmi mást, csak a falevelek hol erősödő, hol halkuló susogását. B.B. tudja, hogy az ördög sebesen alszik, ezért leugrott a kerítésspárkányról, és sietve elindult a sötétben taton-gó mellékkutatóba, mert úgy gondolja, azon keresztül hamarabb kiér az állomásra. Nagyon sokat kockáztatott, hiszen a vonat, amelyhez sietett, az utolsó volt azon a napon, és ha késni, csak valamikor másnap reggel érkezik a következő, vagy még később, mivel holnap ünnepnap lesz. Kibúszban üres poharával az asztalon szórakozottan játszik, B.B. újra végiggondolja a hetek, hónapok alatt csiszolgatott, megvalósíthatatlannak tűnő álmok és hétköznapi mozdulatok ötvözetéből álló tervét. Valójában nagyon szereti játékosan simogatni C. arcát, amelyen hosszas forradás, esetleg a mosolynál összeránduló bőr Anka húzódik, de meg sem akasztja B.B. ügyetlen ujjainak gépies útját, amint beárnyékolják C. szeméit, lassan elvonuló ködöt telepítve rájuk, mert túlságosan vontatott az egész, mintha B.B. nem teljes odaadással csinálná az egészet, vagy mintha C. túlságosan is elhúzódná tőle, igyekszik lágy mozdulatokkal lefojni B.B. kezét, hogy csak vele kelljen szembenéznie, és ne önmagával. B.B. tudja, hogy mindez a felpörgetett egy parancsát végző hemozdu-lat, amely láthatatlan ellenség legyőzésére irányul, a vad forgatagra, amelyben együtt kavargó az agóniába roskadt lélek, eddigi énjük lelke a most születővel, az újjal, amely egymás karjaiba zárva, verejtékben meg gyönyörökben fürdik. B.B. meg akarja csókolni C. száját. Tudja, hogy valójában többre vállalkozik, mert C. lelkét csak gyilkossággal tudja átgyúrni. B.B. a lelke mélyén retteg az esetleges be nem fejezett utód erejétől. Ugy gondolja, hogy az ilyesmire a szerencsén kívül semmi más nem kell. A szerencse idáig B.B. mellett áll, hiszen íme, terve megvalósításához jobb körülményeket nem is remélhetne: üres ház, egyre nehezülő félhomály, poharazgatás, bizalmas be-

szélgetés. C. éppen a konyhában van, ahová azért ment ki, hogy megtisztítsa a megtelt hamutartót, és hogy az üres tálcán néhány szárazsüteményt hozzon be, de az is elképzelhető, hogy gondolatainak összeszedését vagy átcsoportosítását akarja titkon elvégezni, az órát lesni, meddig kell még kitartania, idegesen turkál a menetrendben. B.B. hirtelen feláll a szobában, székét maga alatt megemelve, nehogy zajt csapjon, bár elővigyázatossága fölösleges, mert a vastag szőnyeg szivacsaként issza a zajokat, és ezt ki is használja, végig a szőnyegen ellopakodik az ajtóig. Az előszoba ajtaja előtt megáll, és feszülten figyel a konyhából kiszűrődő zajokra. Valójában nem is figyel, arra használja fel az időt, hogy újra átgondoljon mindent, ám ez a fölöslegesnek tűnő megtorpanás oda vezet, hogy félni kezd kudarcától. Félénken visszafordul a szoba felé, ahol a berendezési tárgyak már félig belemosódnak a sötétbe, mintha egy vízzel elöntött helyiség üvegfalán keresztül bámulna vissza a zsárlúcék közötti piszkoskék sávra, a sávon időnként ingaként átlendülő ágakra. B.B. éppen akkor lép ki az előszoba kövezetére, mikor C. előrenyújtott kezében a süteményekkel megrakott tálcával kilép a konyhából, s a homályban csaknem összeütköznek. B.B. is és C. is tudja, vagy inkább érzi, hogy ez nem közönséges találkozás. Most minden a szerencsétől függ, véli P.B., és mosolyogva, egy elkoptatott közhellyel válaszol C. kérdésére, de mozdulatlanul útjában áll a lánynak, aki láthatóan egyre kényelmetlenebbül érzi magát a tálcával, és szinte nevetve akarja rábírní B.B. egész előszobát betöltő alakját, hogy szorítson neki helyet, de ezekután minden átmenet nélkül el is komorodik, mintha ráöbberne menekülési kísérletének hiábavalóságára. Hémán várja a fejleményeket, de B.B. is szóttlanul áll, és magában átkozza a csillogó tálcát, amely izzított pajzssá nő előtte C. kezében. B.B. lázasan gondolkodni kezd, és ez megin-gatja, mert félrelép C. útjából, aki csak lassan ocsúdik fel, és egy kis időbe telik, amíg bizonyttalanul elindul a sötét szo-

ba felé. B.B., aki egy pillanat alatt atomnyira zsugorodik, érzi, hogy megváltó erők prizmaja összegyűjti erejét, vágyai széthúzzák az ellene esküdt látomások sorfalát, s villámgyors cselekvésbe hajszolják, szinte nem is érzi léptei súlyát, a felnyögő padlódeszkák süllyedését: hátulról átöleli C. derekát, ajkát annak nyakához szorítja. C. megpróbálja kiszabadítani nyakát, ezért ujjaival mélyen beletúr B.B. hajába, bár az is elképzelhető, hogy az egész csak a gyilkos folytatása, miközben fejtett, zaklatott hangon sugdolóznak egymásnak, majd E.B. az egyik mondat után hirtelen elkomorodik, szorítása erejét veszti C. derekán, az kihasználja nem várt előnyét, s nagy lendülettel kifordul B.B. karjaiból, szembefordul vele, egészen biztosan nem a szeretettől felszítva, mert E.B. karjai újra összefonódnak testén, s hiába kérleli, vagy próbál hatni rá egyre torzabb és kegyetlenebb érvekkel, a múlt emlékeinek megannyi nyomasztó eseményét rideg tárgyilagossággal felvonultatva, és a szavak mint bajonettek járnak át, egyre több erőt szippolyozva ki E.B. még mindig keményen ölelő karjaiból, szörnyszülött állatként, egymásra tapadva hátrálnak, lábukat a szőnyegen csúsztatva, időnként bele-beleütközve az éjszakaötömögű tárgyak láthatatlan testébe. B.B. halkán beszél, fejét lehorgasztja, gerincét előregörnyesztí, hogy egymás arcán érezzék lehetőségüket, de közben gondolkodik, és látnivaló, hogy C. arcán is töprengés váltja fel a fájdalmat. E.B. egyre inkább úgy érzi, mintha egy névtelen, személytelen bábót szorongatna, kicsúsztatva a szigorú realitás pályájáról, míg nem C. háta nekifeszül az előszoba fogasának. E.B. ekkor utolsó támadását vezeti, szenvedélyes mondataira C. elfordítja az arcát, ajkán nyál melegét érezve, de beleütközik apja zsírtól csillogó télikabátjába, amit már hónapok óta nem kell használni, és csak valamilyen figyelmetlenség folytán maradhatott itt a tél eltelte után, C. felé apja képén át naftalin meg dohány áporodott szagát árasztva. C. megfeszíti testét, hogy ne kelljen szembenéznie apjával, ne kell-

jen beleszagolnia a posztóba, lábát megtámasztja a fogas tápétával bevont deszkáján, de emiatt szinte beleprésselődik B.B. karjaiba, aki szenvedélyesen ostromolja szerelmes szavaival, amelyekre végső soron egyikük sem figyel oda, mindketten saját tusájukat vívják, és amikor C. teste teljesen beleolvad B.B. testébe, az tenyerét mohón csúsztatja mellére, amit C., B.B. csókjától rettegve csak egy hőhullám bizsergésével tudatosít, mert úgy érzi, akkor már össze fognak tartozni. B.B. végérvényesen akkor döbbent rá, hogy eltévedt, amikor egy hatalmas kovácsoltvas kerítés állta az útját. Blindulása óta olyan érzése volt, hogy rossz irányba megy, és bármennyire erőltette emlékezetét, nem tudott felidézni egyetlen olyan támpontot sem, amit megfigyelt volna idejövetelekor, és amibe most belekapaszkodhatott volna. A csillagtalán, borús éjszaka is zavarta, mert csak pár lépésről vette észre a hatalmas kerítést, amelynek a tetejét még lábujjhegyre emelkedve sem érte el. Az ujjai simítása alatt kanyargó, szeszélyes alakzatokba kalapált vasrudakból arra következtetett, hogy egy gazdag család vagy fontos közintézmény kapuja előtt áll. Az ilyesmi hatalmas méreteivel, ragyogásával már messziről felhívja magára a figyelmet, így lehetetlen, hogy éppen B.B. ne vette volna észre, aki ha idegen, ismeretlen városban tartózkodott, mindig a legapróbb részletekig az eszébe véste a különlegességeket, hogy ha netalán újra arra járna, ne kelljen tanácstalanul álldogálnia, mint ahogy most állt a kerítés előtt. Megfordult, és azt a hosszú utcát kezdte nézni, amelyiken eljött egészen idáig. De semmit sem látott, egyetlen árva fénysugár sem törte meg az egyhangú sötétséget, így B.B. tévován előrenyújtott keze is elveszett a szeme előtt. Ekkor B.B. hallgatózni próbált, és lélegzetét viszszatartva valamiféle életre utaló jelet akart kifogni a levelezégesből, hogy rajta kívül egészen biztosan mások is sietnek az utolsó vonathoz, olyanok, akik csoportokba verődve vagy fennhangon szidják a vaksötétet, azt, hogy a házakból semmi

életjel nem szűnik ki, semmi fény, miként az utcai gyalog-
pók nem égtek, nyilvánvalóan felelőtlenség vagy mulasztás
miatt. Emberekre várt, akiket valóban meggyújtak volna a ku-
tyák, akiknek szuszter talpaita vaspethón cipői csattogtak vol-
na a kövezeten, akiknek szájában felizzott volna a cigaretta.
B.B. elviselhetetlenné tartotta a szagtelítettségét, és rohanni
kezdett a kerítés mentén. Az első métereket minden megperli-
tés nélkül hagyta maga mögött, de később a hideg éjszakai le-
vegő kiszáradt légszövét, szájürejét taplószárazsággá tette,
azután az oldalában jelentkezett a szűz fájdalom, egészen biz-
tosan a kapkodó levegővételről, és a kínok egyre csak fokozód-
tak, annak ellenére, hogy tenyerét egyre erőteljesebben tapaszt-
totta oldalára, arca eltorzult, kitágult orrlukain és kitátott
száján át lihegve szedte a levegőt, izmai elnehezültek, neki-
dőlt a kerítésnek, belekapaszkodott, mint megmentőjébe, törzse
előrebukott, mintha öklendezés kényszere kerülgette volna,
egy lázasan kereste a legmegfelelőbb kiutat ebből az előfogyó-
ból, nem tartotta magát képesnek arra, hogy tovább fusson a ke-
rítés mellett, hiszen fennállt az a lehetőség is, hogy a vasút-
állomás az ellenkező irányban van, vagy valahol egészen máshol,
ahol nem is feltételezi, és az utolsó vonat a menetrendnek meg-
felelően már javában zakatol, csak arra várva, hogy az állomás-
főnök zöld lámpáscskájával újjára bocsássa. B.B. teljesen elve-
szítette tájékozódó képességét, nem tudta, mennyi utat tett
meg, azt sem tudta, mennyi idő telt el azóta, hogy lélegzése
nagyjából rendbejött, de nem annyira, hogy újra belhallgat-
hasson a csöndbe, mert szíve zaklatottan vert, és ritmusa B.B.
fülében úgy hatott, mint a sínpáron zakatoló vonat kerekeinek
csattogása, és ez arra ösztönözte, hogy minél gyorsabban össze-
szedje magát. Legelőször is az óráját nézte meg, ám ettől sem
nyugodott meg, bár vonatja indulásáig volt elég ideje, csak-
hogy fogalma sem volt, merre kell indulnia. Ugy döntött, hogy
visszamegy ugyanazon az úton, ki a főtérre, ahol a templom

előtt lesz ideje megfontolni a lehetőségeket. Megfordult, és a lehető leggyorsabban lépkedve megindult visszafelé, szemével a messzeséget fűrkészve, hátha fényforrást fedezhet fel valahol, de az éjszaka áthatolhatatlannak tűnt, így inkább eltávolodott a kerítéstől, hogy könnyebben megtalálja az utcát. Idegessége nőtön-nőtt, egy ponton túl nem bírta, hátat fordított a vaske-
rítésnek, s az utcát sejtve rohanni kezdett a sötétben, de a tizedik vagy tizenkettedik lépés után egész testével egy sima kerítésnek ütközött, vagy fálnak, mert tapintásából ítélve kőből készülhetett, de a valóságban lehetett egészen más anyagból is. Habarcsréteggel vonták be, készítői ügyességét dicséri, hogy sem repedés, sem egyenetlenség nem volt rajta kitapintható, semmi, amibe B.B. belekapaszkodhatott volna, ugyanis feltett szándéka volt, hogy átmászik rajta, de pár sikertelen kísérlet után, amik fájdalmasan lenyúzták térdét, és egészen biztosan tönkretették vadonatúj nadrágját is, a csípő, égető fájdalom gondolkodásra kényszerítette, a kétségbeesés és a reményvesztettség könnyeket csalt a szemébe, a hangos sírás pedig torkát kaparásztta. Összeroskadt a fal tövében, egyszerűen képtelennek tartotta magát arra, hogy innen elmozduljon. Megpróbálta higgadtan felmérni helyzetét, és lassan, lépésről lépésre elemezte a történeteket, mert lidércálomba való jeges látomásnak tartotta az egészet, rossz álomnak, amelyben sem így, sem úgy nem fogja elérni vonatját, mert a levegőben fog futni, és bármilyen gyorsan fog is kálimpálni a lábaival, csigalassúsága nem veheti fel a versenyt a prúszkölő lokomotívval, a cinikus mozdonyvezetővel, aki meg fogja várni a pillanatot, amikor B.B. csak pár lépésre lesz tőle, és akkor feltartóztatatlanul nekilendíti tüzes gépét, mint egy addig láncén tartott felbőszített bikát, és ez hasonló állapotha fogja kergetni őt, mint amilyenben most van. Azt megállapította, hogy egy ördögi folyosó kövezetén kuporog, a folyosó egyik oldalán kőfal volt, a szemköztit pedig rács zárta el, és E.B. hirtelen úgy érezte, mintha egy amfiteátrum kifutójában ülne, várva a minden pillanathban felbukkanó vadállatot, pedig vi-

lágoman emlékezett rá, hogy a rácshez egy hosszú után végigballagva jutott el, tehát kellett lennie egy kiútnak, talán többnek is, a gondolat újfent erőt öntött bele, szinte felvilágyozta, de csak egy pillanatra, mert azonnal eloszlósította a tudat, hogy ilyen sűrű sötétben lehetetlen megtalálni a kijáratot, hiszen még tulajdon végtagjait sem látta, bár némi reményt öntött bele az, hogy a kijáratnak itt kell lennie valahol a közelben, hiszen nagyjából annyit jött visszafelé, mint amikor magányától megrémülve rohanni kezdett a kerítés mentén. E.B. felállt, és találmára, tapogatózva elindult a fal mentén, majd hirtelen észbe jutott a vonat, meggyorsította lépteit, csak az ujjhegyeivel súrolta a fal felületét, egyre kölségbeesettebben, egyre jobban ziháló melikasszal. Remegő térdekkel újra szaladni kezdett, úgy gondolva, hogy még hosszú az út, aztán átizzadt ingében megtorpont, majd teljes erejéből rohanni kezdett visszafelé, mert biztosra vette, hogy valami őrzítő balszerencse miatt a keze átsuhan az utca torkolata fölött. Sírva állt meg. Beletörődött vereségébe, mágius erőt tulajdonítva az éjszaka sötétjének, a falnak, az idegszaggató csöndnek. Üvölteni kezdett, remélve, hogy valaki megkondyörül rajta. Teli torokból ordított, és ordításában benne volt minden reménye, ami a tüdejéből kipréselődő levegővel együtt egyre erőteljesebben halt el. A hosszú, elayújtott halálsikoly után behallgatózott az éjbe, de még csak idegen visszhang sem ütötte meg a fülét. Váratlanul, kimerültségének mértékét meghazudtolva felpattant, és eszelősen rohángálni kezdett fel-alá a fal tövében, tenyerét időnként erősen a falnak vágva, majd mikor belátta, hogy valóban egy hatalmas falat ostromol, a ráccsal próbálkozott. A kovácsoltvas kerítést ezen a szakaszon is nyilván szeszélyes minták szöttek át, mert találmára felléphetett rájuk, és a sötétben a fűrtöket, leveleket utánzó rácsburjánzásban újabb lépcsőfokokra lelt, így egyre magasabbra kapaszkodhatott. Ez valójában nem nagyon lelkesítette, meg volt győ-

zódva róla, hogy a kerítésnek az égben sincs vége, és ha vala-
hogy át is tudott volna csusszanni a rácsok közt a túlsó oldal-
ra, ott a sötétségnek egészen biztosan a pokol torkában lett
volna vége, ahol izzó szarvak öklelése várt volna rá. Mire ezt
végiggondolta, a kerítés tetejére ért. Ennek nagyon megörült,
és vigyázva, nehogy testén vagy ruháján sebet ejtsenek a virág-
fejű éles vasuszögek, átlengettette magát a túloldalra. De buz-
galma vagy ügyetlensége következtében az egyik hegyes kampóba
beleakadt zakója belső bélése, és egy jó darab felszakadt belő-
le. Miután elrugaszkodott a hideg rácsoktól, olyan szerencsét-
lenül esett, hogy bokája kificamodott egy tégladarabon, amely a
talpa alá került, és az új, lüktető kín vad, üvöltésszerű kí-
romkodást kényszerített ki belőle, majd sziszegve összekuporo-
dott, és megpróbálta szótmeszázírozni bokáján a fájdalmat, ügyet
sem vetve már a környezetre, ami a vaskerítés mögött fenyegető
mélységével körülvette. Itt sem látott semmilyen világosságot,
bár igaz, hogy a harmatos fű kicsit megnyugtatta, és úgy gon-
dolta, hogy valamiféle kastély vagy parókia kertjébe csöppent,
ahol pillanatokon belül felfedezik, és libériás inasok fogják
őt vánkosokkal tömött ágyon behozni a hideg csöndből a kamara-
zenekar barokk zümbugésébe, egy hatalmas terembe, ahol a jelen-
levők ünnepélyes öltözkékből ítélve megszabadították volna fáj-
dalmaitól és magányától. Mikor bokájában a fájdalom jelentősen
csökkent, úgy határozott, hogy elvánszorog a legközelebbi há-
zig, mert arra már gondolni sem akart, hogy ilyen állapotban
elérje a vonatot, vagy tovább keresse az állomást. Azt sem bán-
ta volna, hogy a trágyás fűben háljon, és világosságnál, a hol-
napi vonattal utazzon. Amint lábraállt, bokája újra sajogni
kezdett, de azért bicegve elindult az orra után, minden lépés-
nél felszisszenve, a talajjal birkózva, amely igen egyenetlen
volt, szüntelenül fel-le hullámzott, egyre inkább kimerítve az
elcsigázott B.E.-t. Lába meg-megrogyant a süppedő földben, a
harmat befolyt cipőjébe, lábujjait sárban dagasztotta, kálvá-
riává tette minden lépését. De B.E. emberfeletti akaraterevével
hajtotta tovább magát, míg újra bele nem lépett egy kisebb gö-

dörbe, fájdalmasan felkiáltva előrebukott, és fejét beverte egy kemény tárgyba. A fájdalomnak már nem tulajdonított nagy jelentőséget, és göncös mozdulatokkal, összehúzott fogakkal próbált meg feltámaszkodni, erős kezeivel a kemény tárgyba kapaszkodott, és abban a pillenathen, mikor keze végigfutott a tárgy alakján, mebbent rá, hogy egy keresztbe kapaszkodik, vagyis eddig egy temető sírjait taposta, és gyerekkori emlékei misztikus erővel csaptak le rá, árgus fordítással, mint ha tüzes vasat forgattak volna sebeitben, B.R. temetőlográra zsugorodott, nyűszítve kereste szabadulásiának útját. Hőrogtva, négykézláb mászkált a sírhalmokon a sötétben, képzelt csontokat markolt, hallani vélte a kripták köfedeleinek tompa hangú elcsúszását, látni vélte a velőkönyű lelkek suhanását, amint véresen vadásznak a baglyokra meg a denevérekre, és tíz körmével kaparta a földet, arcát nyálkás sárba nyomta, hogy teljesen személytelené váljon. Gyikká aljasult, és a hasán csúszva igyekezett a sírhalmok között ösvényeket találni, holott valójában körbe-körbe menekült foszforeszkáló szemű, derengő koponyák elől, átbukácsolva a rendezertelenül emelt sírhalmokon, fejfáknak ütközött neki, amiken sáros ujjai nevetek tapintottak, évszámokat, fohászokat. Vakondokként virágcsokrokat dült szét az orrával, lába koszorúk vasabroncsába fűződött, mécsesek dermedt faggyúját rágesálta. Vonítva szimatolt élő emberek után, meghúzódvá egy kápolna tömjénzagú fala tövében, miközben egész testét remegtette a hirtelen felszökött láz, szemei előtt mágikus boszorkánytánc vette kezdetét, megnyílt a föld, és égaskodó erekcióval, kékes fénnel izzva, vaspatkójával dobogva táncba kezdett egy láncos-hatalmas ördög. Lábai dobogásával a sötétből banyákat meg vajákosokat csalt ki, kik kondért kerítve tüzet raktak, kiásták a legfrissebb hullát, azt fogukkal és körmükkel apró darabokra tépték szét, inas kappanéként vízbe hányták az egészet, majd orgiába kezdtek, a kápolna bádogtetején ülő csontváz lókoponyából csiholt dallamára a fű-

be szórták ruháikat, és fonyadt melleiket simogatvaorra felnyírsalódtak az ördög előremeredő veaszőjére, ügyet sem vetve arra, hogy B.B. tátott szájjal csodálkozott, s majdnem felkiáltott, mikor a táncoló, vonagló alakok közt felfedezte C. mentelen testét. Szédülés fogta el, forogni kezdett vele az egész gyülekezet, a kápolna, a tás összeügő karikába olvadt, és ő tehetetlenül hempergett, bukfoncsezett az örökzöld cserjék között, valami iszonyú erő újra és újra elszakította a keresztől, a kiálló kőszarkaktól, amin megkapaszzkodott. Teste idegen testeket érzett, és ekkor reménytelenül C. után kapott, de az árnyékként suhant át ujjai között, fogát villantva kacagott, gúnyos átkokat szórt fejére. Bármilyen hihetetlen is, B.B. a pokoli lármán túl világosan, tisztán értette szavait. Ám ekkor egy láthatatlan hullám újra átfordította, és a tűzhely üszkös fahasábjai közé gördült a finom hamuban, amely belement a szemébe, és ő prüszkölve dörszölgette a szemét, egyre nagyobb kint okozva önmagának. Nagy nehezen mégis sikerült kibőnyeznie a hamuszemcséket, és bár fájt a lába, megerősítés nélkül fel tudott állni. Ant hitte, még nincs rendben a szeme, mikor megfordulva egy fénypontot vett észre az éjszakában. Lehunyta fájós szemét, de az egészségessel is látta a fényt, s ettől nagyon megrémült, mert a boszorkányok bűbájosságát vélte felfedezni, a testrészekkel teli véres kondért. Közelebb lopakodva azonban látta, hogy a fényforrás egészen biztosan nem tábortűz, mert erőssége nem változik, hanem valószínűleg egy ablak négyzetén kiszűrődő lámpa fénye. B.B. a boldogságtól, és a nem várt szerencsétől megrészegülve kezdett rohanni a fény felé, mint valami esetlen vacsoravesztő lepke, időnként teljes hosszában elnyúlva az alattomosan meglapuló gödrökben és sírkeretekben, de látva, hogy a fény nem fut előle, mint lápok lidérce, megsokszorozódott ereje és akarata. Tenyerét üvegcserepek szántották, arcába pókok dobtak hűlőt, ruhája zöld volt a fűtől, sáros a ragacsos földtől. A fényhez közelebb érve megállapí-

totta, hogy egy ház földszinti szobájában világítsanak. Örömben egészen az ablak aljáig skart futni, hogy láthassa gyötrelmeinek megszabadítóját, de egy nem túl magas léckerítés megakasztotta. Mint füldeklő a levegőt, szívtá magába a fényt, és bentről, nagy örömeire, beszélgetés fészélnyeit vélte kiszűrődni. Egy férfi és egy nő fáradt, öreg hangját hallotta. Átugrott a kerítésen, és a ház ajtajához sietett. Az ablakbó kiszűrődő fényből egy kevés a járdara is vetődött, így megállapíthatta, hogy eléggé megviselt állapotban van, bár megpróbáltatásai után azon is csodálkozott, hogy egyáltalán életben maradt. Odállt a küszöbre, és restelkedve bekopogott. Odabent a beszélgetés ugyanolyan álmosító egyhangúsággal folytatódott, mint kopogása előtt, így arra következtetett, hogy esetleg nem hallották meg a kopogtatást. Ujra bekopogott, ezúttal már erősebben. Szívverése felgyorsult, mert bent a beszélgetés ugyan folyt tovább, de csoszogó léptek közeledését hallotta, ruha nurlódását. Már-már újra ökölbe szorította a kezét, hogy megzörgesse a nehez, vasalt ajtót, mert számára minden pillanat órák hosszára nyúlt, mikor az ajtó sarkáig kitárult. A vakító fényárban először senkit sem látott, és csak másodpercek múlva tudott kihámozni egy torz árnyékot, ami az ajtólap mellett álló öregember testétől eredt. B.B. nagyon elcsigázottan nézhetett ki, mert az öregember úgy engedte be a szobába, hogy nem kérdezett tőle semmit. A szobában, mikor az ajtó becsapódott háta mögött, látta, hogy egy csúf vénember áll vele szemben, aki szőrös mellkasával a megtévesztésig hasonlít a boszorkányok mesteréhez. Az öregember a továbbiakban ügyet sem vetett rá, hanem egy szál bő gatyájában visszacsoszogott a székéhez, majd lábait sziszegve belemártotta a gőzölő vízbe. Bár B.B.-t nem kínálték helyvel, le roskadt az öregemberrel szemben az asztal mellé. Egy vénségesvén öregasszony sántikált elé, akit eddig még észre sem vett, és egy csorba poharat tett B.B. elé, majd lókhálós üvegből zavaros bort töltött bele. B.B. furcsállotta, hogy az öregek nem

kérdezték meg tőle, mit keres itt éjnek idején. Ugy gondolta, hogy legjobb lesz magának feloldania a feszültséget; kérdés nélkül beszélni kezdett. Megköszörülte torkát, de mire nekifogott volna, az öregember lábvizének csobogása újra megzavarta. Mégis elkezdte a mondókáját. Az öregembert látszólag jobban érdekelte lábának alapos beszappanozása, mint az ő mondókája, sőt az öregasszony is a tűzhely körül tett-vett, időnként fűlsértően csörömpölve a lábasok födőivel. B.B. rettenetesen kényelmetlenül érezte magát, mert nem tudta eldönteni, hogy folytassa-e beszámolóját, vagy maradjon inkább csendben. Beleszagolt a borába, de annak ecetes, savanykás szaga elvette a kedvét attól, hogy megköntölje. Megbabonázva figyelte az öregembert, aki most lassan beszélni kezdett, időnként felpillantott, és találkozott a tekintetük, de ez egyáltalán nem zavarta mondanivalója lassú, vontatott előadásában. Megfontoltan, mintegy a szavai hatását leszve beszélt, s B.B. csak bólogatni tudott. Az öregasszony közben ételt mert tányérjába, leült B.B. mellé egy kopott, pokróccal leterített lócára, és fogatlan ínyével mélyen tányérja fölé görnyedve cuppogva rágta, marta az inas húsdarabokat, és alumíniumkanalával meg-megkavarta zsíros főztjét. Az öregember néhányszor felemelkedett, bal lábát a szappanos vízből kiemelve előrenyújtotta, ügyesen lehalászta a szék karfáján lógó foltozott törülközőt, és tyúkszemés, bőrkeményedéses talpát kezdte törölgetni. Ugy látszott, hogy a beszéd és a törülközés kimerítette, mert mondatait egyre gyakrabban szakította meg asztmás hörgőse. B.B. azelőtt sem figyelt oda mondatai összefüggésére, most pedig már csak egy sereg mondattöredékekkel találta magát szemben, s ez mérhetetlenül megnehezítette reagálását az öreg szavaira. Az öregasszony csak most szólalt meg először, halk hangját a szájában lévő húsdarabok eltorzították, mert továbbra is rendületlenül, konokul evett, bár tányérjából mintha nem fogyott volna az étel. B.B. undorral elfordult tőle, így próbálta megérteni, hogy mit mondhat az öregasszony. Tekintete ekkor vé-

gigsiklott a szemközti falon, és az üveges kredenchen, az egyik polchoz támasztva fényképet vett észre: egy párnyi feszület mellett C. bámult a semmibe, színpadias beállításhoz hunyorgott, fényképsz-műterem fényösönében. Percekig nézte a fényképet, és ezt észrevette az Öregember is, elhallgatott, kis idő múlva az Öregasszony is, aki befejezte a csámcsogást, és fejét merően a fénykép irányába tartotta. Mindkét fél a fényképet nézte, mintha oltárkép lett volna, és valamilyen csoda lenne tőle kilátásban. De az Öregasszony hamarosan újra tányérja felé hajolt, mintha végszett volna ájtatosságával, és az Öregember is kiszállt a lavórból, a szék alatt csámcsogni után mutatott, csak B.B. bámulta magáról megelégedetten a képet. Miután az Öregember megtalálta a zokniját, a szappanos, zavaros vízbe mártotta, és kimért mozdulatokkal mosásukhoz láttott. Hirtelen, mintha a mosás közben jutott volna valami az eszébe, beszélni kezdett, amire az Öregasszony válaszként himmogni kezdett, a rágás közben egyhangúan fújta együgyű szövegét még akkor is, mikor az Öregember már megfelelően tisztának találta a zokniját, és a lavórral kicsoszogott a szobából, hogy kiöntse a vizet a kertben. B.B. arra gondolt, megíteni kellene neki, de ahhoz túlságosan idegennak érezte magát, hogy csak úgy megszólítsa az Öreget, vagy hogy kivége kezéből a lavórt, meg nem is tudta, hová öntheti a vizet. Az Öregasszony felé fordult, remélve, hogy mire az észreveszi őt, megfogalmazza magában a kérdést. Hosszankodva tapasztalta, hogy az Öregasszony csak magába tometkenve vacsorázott, úgyet sem vetett rá, sem az időközben visszatért Öregre, aki a vizespadra tette a lavórt, néhány közbenben mondatot mondott, melyekre talán ő maga sem várt választ. B.B. hirtelen halaszthatatlannak érezte, hogy elinduljon az állomásra, pedig az Öregember a fal tövében álló ágyhoz ment, valahonnan lepedőt meg vánszolt ráncigált elő, és szuszogva az ágyazáshoz fogott. B.B. felállt, az ajtó felé indult, kezét a kilincsre tette, de azért még félénken visszafordult, és látta, hogy az Öregember széles mozdulatokkal tornázza bele ma-

gát hatalmas hófehér halóingébe, az öregasszony pedig kitartóan megajánlja állkapcsait, mintha láthatatlan újságból olvasná öregesen. Időnként egy-egy darab húst kapott be, lafalyolta a levét, de előbb a pillanatban megszólalt a kredenc melletti óra, és a pontos örökítésekre B.B. automatikusan elővette óráját, amit még nagypapjától kapott. Örömmel állapította meg, hogy elérheti az utolsó ójszekrei vonatot, és egy pillantást vetett C. fényképfőre. Epp indulni készült, köszönést himnögött, mikor az öregember a vállára tette a kezét, hogy kikísérje. Utban kifelé a járda betonján nem besszélgettek, igaz, nem is volt mit mondaniuk, csak az orruk alatt morogtak. B.B. tiszta szívből örült, hogy megszabadulhatott az Öregtől, bár még egy utolsó kérdést tartogatott számára. De ezt addig halogatta, míg a léckapunál az Öreg visszafordult, hálóinge a szélben fáklyaként lobogott. B.B. legyintett, és elindult a vasútállomás felé. A szél asszilyos szállóhegyek vörös porát hordozta, B.B. pedig megpróbált valami közömbös dologra gondolni, hogy kiverje fejéből ezt az átkos és fűrésztő utat. Léptei tompán visszhangoznak a lázfalakon, és időnként suhanó macskák körvonalaait véli látni. Kis időközönként az órájára néz, hogy a foszforos számlapról leolvashassa az időt, és eszerint gyorsítsa vagy lassítsa lépteit. Ellenőrzésképpen benyúl belső zsebébe is, nem veszti-e el a jegyét, amit délután, ideutazásakor vett. A jegye és az igazolványa is megvan, csak pénztárcájának keresése okoz némi ijedelmet, de azt is hamarosan megtalálja farzsebében. A fák mögött szemétiágytó-telep nehéz büze üti meg az orrát: áporodott, dohrogó füst terjeng, de az csak pár méteren át tart, és amint a levegő kitisztul, B.B. teljesen váratlanul az állomásépület előtt találja magát. Az állomásépület homlokzatán egyetlen dróthálós lámpa ég, egyébként az egész épület sötétbe borul. A csupasz körte fénye pedig csak haloványan világítja meg az állomás nevét. Az épület elég kopott, a vakolat nagy darabokban válik le a habarcsos téglákról, és látni lehet, hogy pár alkalommal már utánavakoltak. Az eresz alatt lyukas fecskefészkek sora-

koznak, az aszfaltozott járdán madárürülékek foltjai virítanak, az egész épületnek paraszti jelleget adva. A falon zománcozott táblák, feliratokkal, de többségük a rozsdá miatt már olvashatatlan. Ennek ellenére B.B. pár betűből is megfejti az értelmüket, hiszen szabványos a szövegük. A lámpa fénykörének határán mohás fájú nedves pad áll. B.B. bekukkant a váróterembe, a sötétben nem lát semmit a vaskályha csövének csillogásán kívül, ezért megfordul, és kiáll az állomás elé. Nyugtalan, mert nem látja a távoli szemaforok pislákolását, csak a lámpafényben szikrázó három pár sánt. Valójában láthatná a víztorony üvegtelen ablakait vagy a szénraktár kátrányitatta deszkáit is. Ujra leselekedni kezd az állomásépület sötét ablakainál, mert feltámad benne a gyanú, hogy az utolsó éjszakai vonat el is ment, azért ilyen kihalt minden. Idegesen cigarettára gyújt. Bevezeteti óráját az állomásvéval, amely két percet siet ugyan az ő órájához képest, de a vonatnak akkor sem lett volna szabad elmennie, hiszen beláthatatlan következményei lehetnek annak, ha a vonat nem tartja be a menetrendet. Nem az esetleges katasztrófákra gondolt, hanem arra, hogy be lehetne perelni a vasútigazgatóságot, hiszen az utasok nem saját mulasztásuk miatt késik le a vonatot. B.B. idegesen körbepillant, de rajta kívül senki sincs az állomáson. Lassú, kelletlen lépésekkel kimegy a vágányok közé, és a távoli sötét tömegben tehervagonok félreállított sorát véli felfedezni, ütött-kopott tolatómozdonnyal. De lehetne ott mozdonyfordító órház is, vagy roncsok halmaza, ezért a lámpafényben csillogó sínpárokat kezdi nézni, melyek között a szél zörögve el-elakadó szemetet sodor. Visszaballag az állomásépület felé, és jobb ötlete nem lévén, bemegy a jegypénztár helyiségébe. Számára megmagyarázhatatlan kényszer folytán igyekszik az akadozva nyikorgó ajtót a legnagyobb óvatossággal csak résnyire nyitni, éppen hogy beférhessen rajta, riadtan, mint a vétkező, aki kihágást követ el a csendrendelet ellen, bár valójában csak észrevétlen akar maradni. A pénztárhelyiség-

ben léptei tompán konganak a sima kövezeten, és felerősödnek a csupasz falakon. A falak egyhangúságát csak a homályosan derengő ablakok körvonalai szakítják meg. Semmi fény nem szűrődik be az ablakon, így hiába nyújtja előre a kezét, nem veszi észre a vasalt fapadot. Neki is megy, térdét a pántba vágja, csaknem keresztülbukik rajta. Ijedtében forró veríték önti el testét, mikor a kövezeten dübörögve arrébb csúsznak a szegecselt falábak. Az asztalhoz settenkedik, de kitekintve csak pár távoli csillagot, és a házak között terpeszkedő végtelen feketeséget látja. Kezét vállmagasságban a falon csúsztatja, reménykedve, hogy esetleg megtalálja a villanykapcsolót, bár inkább azt szeretné, ha nem találna semmit, mert akkor nem veszíti el a dolgok eddigi logikáját. Keze porcelánhideg tárgyba ütközik, amely lehetne konnektor is, vagy villanycsengő fedele. Mégis kapcsolót tapint ki a falon, és izgatottan, vagy inkább kíváncsian felkattintja, szemét fényözönre számítva összehúzza. Halkan sóhajt, mikor a terem többszöri próbálkozás után is sötétben marad. Az ajtónál, a visszhangzó teremben hatalmas robajt keltve belerúg a küszöbbe. Ezek után szinte futva hagyja el a termet, kimenekül a biztonságos szabad ég alá. Kiérve megállapítja, hogy még mindig egymaga van, senki nem jön utána. B.B. nagyon vágyik arra, hogy legalább kutyaugatást halljon, de a szél pisszenést sem sodor útja felől. Az órájára pillant, és egyre valószínűbbnek tartja, hogy az utolsó éjszakai vonat már valóban elment, és ő ittmaradt, kénytelen lesz a jegypénztár kemény, vasalt padján éjszakázni, ahol könnyen meglophatják, vagy megverhetik a csavargók, kóbor, veszett kutyák marhatnak belé, esetleg rendőrök szállítják be a fogdába. B.B. úgy érezte, hogy torkát láthatatlan markok szorongatják. Legszívesebben zokogni szeretett volna sorsa alakulása miatt. Belehunyorogott a dróthálós csupasz villanykörtebe, amely körül rovarok rajzot tak mély zümmögéssel, időnként messze szétrebbenve, ha denevér csapott közéjük. B.B. a bogarak bágyasztó nászán kívül eddig

nem hallott, halk, dobogó hangra lett figyelmes. Először azt hitte, hogy poszméhek virágraszálló dongása, és csak később, mikor a zaj szaggatottá töredezett a csendben, kerékcsettogásra, meg gépies, nehéz fűjtatásra kezdett hasonlítani, támadt fel a remény benne, hogy talán a vonat jön. A végányok közötti köves töltésre futott ki, hogy a lámpafények alapján megbizonyosodjon a vonat érkezéséről, de nem látott semmit, sőt a zajt is egyre halkabban hallotta, és újfent elfogta a csüggedés. A sötét állomásépület felé fordulva káromkodni kezdett, apró termésköszilánkokat rugdosott a sötétbe. Arra gondolt, hogy talán elnézte a menetrendet, és éppen ma nem jön vonat. Csak egy apró jelecske az egész, amit nem vett észre a menetrendben az időoszlopok tetején, és így érthető, hogy senki sincs talpon, sehol nem világít egyetlen lámpa sem. Ekkor újra felcsattant a fűjtató hang. Közvetlenül a háta mögött. Érezhetően felkavarta a levegőt. A mozdony lámpái még egyéolvadva csillogtak a távolban. Eddig nem tapasztalt remegés futott át a testén, arca mosolyra húzódott, s belső zsebébe nyúlt a jegyért, mikor kiment a töltésre. A távoli fénypont szemmel láthatóan nőtt, kettévált, majd a két pontocska nagyobbodni kezdett. A zajból arra következtetett, hogy az gőzmozdonyé, és ezt furcsállotta, mert már évek óta nem látott üzemelő gőzmozdonyt. A növekvő, zakatoló dübörgésben idegesen hátrafordult, vajon az állomásfőnök felébredt-e már, hogy piros lámpájával megállítsa a szerelvényt, mert szemafort sehol sem látott. De legnagyobb meglepetésére az épület ugyanolyan sötét maradt, csak a névtábla fölötti csupasz izzó világított rendületlenül. Visszafutott az állomásépület felé, hogy láthassa a kocsisort, és majdnem sírva fakadt, mikor meglátta a teljes sötétségben zakatoló szerelvényt. Megfordult, és az állomásfőnök ablakát kezdte verni teljes erejéből, csaknem kiütve keretéből az üveget. Mikor látta, hogy semmi reménye a forgalmista felköltésére, B.B. megfordult, hatha azóta a szerelvény lámpái kigyulladtak. De a sötétben legföljebb sejtette,

merre van a kígyótestű kocsisor. Lemondóan arra gondolt, hogy a tehervonat csak át fog gördülni az állomáson, azért nem jött ki az állomásfőnök sem. Összekulcsolta kezét, földöntúli erőkhöz fohászkodott. Összefüggéstelen mormolását elsöpörte a sínen csúszó vaskerekek sikolya. Nem akart hinni a szemének, mikor meglátta az állomásépület előtt fújtatva megálló szerelvényt. Megörült, hogy felismerte lihegéséről a gőzmozdonyt, bár a félhomályban nem látta, hogy ez egy nagyon öreg típus, az oldal-szertályt, a hengertestet átszövő csövek kusza vonalait csak akkor vette észre, mikor a mozdony kerekei közül kicsapódó gőzben megindult a vezetőfülke felé. Nyugtalanította, hogy a vonatot senki sem jött ki fogadni, még csak krampácsolókat sem látott. A zsíros, olajos mozdony vezetőfülkéje alá érve B.B. nagyot köszönt, de nem kapott feleletet. Ugy gondolta, hogy talán a gőzdugattyúktól nem hallották, mert odabentről olyan hangok szűrődtek ki, mintha valaki szemet lapátolt volna, és tisztán kivehető volt a lapátról leesett széndarabok kongása a padlón. Ujra köszönt, de fentről csak egy nehéz vasajtó csikorgása volt a válasz, s ez egy kicsit dühítette. De nem akarta, hogy a vonat váratlanul elmenjen, és ő itt maradjon, ezért úgy döntött, hogy felmászik a mozdonyvezető és a fűtő mellé. Lábával megkereste a mozdony alól kinyúló vaslépcsőt, majd kezével fogantyút keresve simította végig a kormos vaslemezeket. Jobbjával meg is kapaszkodott, de baljával tapogatózva tenyerét az egyik szelephez nyomta, amelyből éppen süvítve áramlani kezdett a gőz, és a forróság hevítette vaskúp bélyegét égetett a markába. Fájdalmában elrúgta magát a mozdony oldalától, talppal a szomszédos sínre esett, de nem tudta megtartani az egyensúlyát, és a talpfák közé botladozott. Mikor tenyerét eltorzult arccal fújva újra felnézett, láthatta a kocsisort, amelynek ablaksorai fáradtan csillogtak az állomás lámpájának fényében. A kocsik sötétek voltak, csupán a szerelvény vége táján világított az egyik. B.B., aki az előbb még valamilyen trágárságot akart a mozdony-

vezető fejéhez vágni, most fájdalmát is elfelejtve boldogan kiáltott fel örömben, hogy mégis az utolsó személyvonat jött. Kiugrott a talpfák árkából, és rohanni kezdett a világos ablakú kocszi felé. Odaérve boldogan felkapaszkodott rá, majd beszedülve az első kupéba, elterült a bőrülésen. Pekvő helyzetében megégett kezét kezdte fújni, mikor tekintete az órájára esett, és látta, hogy a vonat a menetrendben megjelölt időpontnál korábban jött. Első reakciója az volt, hogy talán az órája jár rosszul, de örökségét füléhez tartva világosan hallotta a szerkezet kimért, pontos ketyegését, így arra gondolt, hogy a szerelvény majd itt az állomáson fogja bevárni a megjelölt indulást. Mivel melege volt a futástól, felállt, hogy zakóját levegye, és a fogásra akassza. Ebben a pillanatban előlről éles füttyöt hallott, nyilván a mozdony sípját, amely így szokta figyelmeztetni az utasokat, hogy a szerelvény azonnal indul. B.B. nem tartotta valószínűnek, hogy máris indulnának, csak nyomáspróbának vagy szelepellenőrzésnek hitte az egészet, s bár az is megfordult a fejében, hogy esetleg rossz vonatra szállt fel, mivel a kocsikban nem utazott senki, ablakai sötétek voltak, megnyugodott, mert tudta, hogy ezen a vonalon nincs sínélágazás egészen otthonáig, ahol az állomás mögött rozsdás iparvágányok tekeregnek a kibelezett, szétrothadt tartálykocsik, meg igénytelen, sárgás perjével benőtt szemétdombok között. Azt hitte, hogy szülővárosa állomásán a gyorsvonatokon kívül minden szerelvénynek meg kell állnia, szükségképpen ennek is. A futás miatt homlokán egyre kövérebb gyöngyökben ült ki a veríték, ezért az ablakhoz lépett, hogy kinyissa. A mocskos, rászáradt, poros esőcseppek térképét mutató ablak csak nehezen engedelmeskedett, ezért mindkét kezével belecsimpaszkodott, mire az lenyitódott. Kíváncsian kidugta a fejét, mintha egy teljesen ismeretlen hellyel ismerkedett volna, hosszú utazás közben. Az állomáson még mindig csak a helységnevé fölötti lámpa égett, kénsárga fénykört rajzolva a szürke aszfaltra, fel-

kúszva a hernyórágta levelű gesztenyefa koronájára. Csaknem derékig kihajolt az ablakon, hogy előreláthasson a mozdonyig, de minden kihalt volt, csupán elnyúlt, valószínűtlen árnyékokat látott, és a mozdonyból lüktető gőzt, ahogy foszlányaira szakad, és beleveszik az éjszakába. A mozdony gólyafészkes kéményéből apró szikrák pattantak ki, de a szél az ellenkező oldalra sodorta őket, ezért csak egy-kettőt láthatott belőlük. A sötétbe bámulva hirtelen úgy döntött, hogy mégis leszáll a vonatról, és inkább a váróteremben vagy a jegypénztárban éjszakázik zsebtolvajok prédájaként, mert teljesen elbizonytalanította, hogy az állomás továbbra is kihalt volt. Nagyot sóhajtott, és fel akarta húzni az ablakot, de az beszorult, nem engedelmeskedett. Ujra kihajolt az ablakon, hogy közelebből szemügyre vegye az ablak zárószerkezetét. Tekintete, miközben baljával az ablakot fessegette, végigsiklott a látószögébe került szerelvény oldalán, és csaknem felkiáltott meglepetésében, mert az egyik kocsiba éppen akkor szállt fel két alak. Bár az állomás lámpája csalóka fénysugarakat szórt a sötétbe, és valószínűleg álom vagy véletlen egybeesés is lehetett, de mintha C. lépett volna fel az ajtóba, majd utána ruganyos mozdulatokkal egy ismerősnek tűnő fiatalember is feltornázta magát, akinek arcát B.B. nem láthatta, mert a lámpa fénye csak körvonalainak éles határát rajzolta ki. Egy pillanatra azonban B.B. felé fordult, és jóllehet puha kalapja fekete árkot ázott arca helyére, kettőjük között így is megdöbbentő volt a hasonlóság. B.B. megbabonázva állt az ablaknál, cselekvésre képtelenül, mintha minden tagjába görcs állt volna bele. A személyek valósága gyötörte, mikor az elemi erővel, élesen csattanva meglóduló szerelvény kirántotta lába alól a padlót, és ő nekizuhant a cipőtálpak pecsételte bőrnülésnek. Minden erejét megfeszítve próbált minél hamarabb felállni. Buzgósága nevetségesen hatott, mert megcsúszott, vállát a szeméttartó éles sarkába vágta, zakója hónaljában ropogva elrepedt. De B.B. semmit sem érzett, s csak akkor tört rá a fájdalom, mikor a kocsik az állomásépület előtt gör-

dült el, egyre gyorsabb tempóban hagyva maga mögött az egyetlen világító lámpát, a várost. B.B. az egyenletes gőzszisztegésben és a síndarabok illesztésének hézagjain kattogó kerekek rángatásában összeszorított fogakkal várta fájdalma enyhülését, s lázasan gondolkodott azon, hogy vajon C. mit kereshet ezen a vonaton. De végső soron be kellett látnia, hogy semmi köze ahhoz, hogy mit csinál a lány. Leült az ülésre, és egykedvűen bámult maga elé a rászédettek és kifosztottak szívlágyító alázatosságával. A nyitva hagyott ablakon a légáramlat csattogtatta a vasúttársaság címerével ellátott fűzőld függönyt. P.B. arra rezzent össze, hogy fázik. Állig begombolta az ingét, és gondolkodni kezdett. A gondolat, hogy vajon C. miféle helyre utazik, s ki a titokzatos útitárs, egyre több fájdalmat okozott neki. Ráérősen felállt, az ablakot szerette volna becsukni, mert elfelejtette, hogy a szerkezet beszorult. Az ablak nem mozdult, erre lemondóan legyintett, belebámult az éjszakába, ahol egyetlen fénypontocska sem szakította meg a mindent elöntő sötétséget. Arcán forróság ömlött szét, mikor C. jutott az eszébe, és teli torokból üvölni kezdett, arca eltorzult, nyála nikotinsárga cseppekben szökött cipőjére, meg a szemközi ülésre, miközben szitkok és átkok görgetegét zúdította C. és útitársa fejére. Olyan hirtelen hallgatott el, amilyen váratlanul kezdett rá a gyalázkodásra. Az ablakhoz lépett, mély lélegzetet vett, számítva a várható erőlködésre, belekapaszkodott a mocskos fogantyúba, és irtózatossággal erővel megrántotta felfelé. A heves mozdulatra az ablak csak pár centit csúszott alumínium-árkában, és B.B. hónalján a megpattant zakószövet továbbrepedt, így kénytelen volt elengedni az ablakfogantyút, majd hirtelen elgyöngyülve leroskadt a helyére. Belebámult az ablakba, de nem látott ki a sötétség miatt, így csak a villanyfényben úszó fülkét figyelte, mintha tükörben önmagát vette volna szemügyre. De állandóan az ismeretlen férfi vonásait látta maga előtt, amelyeket igazából nem is látott, a foltos, görbe üveg torzítása is csak a fantáziáját segítette, ahogy saját arcát figyelte,

orrát csaknem mekilapítva az ablakon túlról bámuló alak orrá-
nak. Huzat lobogtatta hajfűrtjeit magas homlokára simította.
Az ablak tükrözésében látta, hogy zakója jócskán végigrepedt,
látta a rojtozó kelme sebet, amelybe már belefért az egész ök-
le. Arccal vigasztalta magát, hogy nem vehetik észre könnyen a
hasadást, ha kezét a teste mellé engedi. Szórakozottan órájára
pillantott, és varázslattól tartva ráncolta össze homlokát,
mert órája tanúsága szerint a vonatnak csak ebben a percben,
ezekben a pillanatokban kellett volna kifutnia az állomásról.
Elsápadt, mert most már egészen biztos volt benne, hogy rossz
vonatra szállt fel. Megpróbálta emlékezetében felidézni a kö-
zeli állomások nevét, majd pénztárcája után nyúlt, és tenyerébe
fordította a pénzürméket. Elég volt egy pillantást vetnie a
matt, címeres alumínium és rézkorongokra, máris látta, hogy
ennyi pénznek elégnek kell lennie hazáig, bármilyen messzire is
viszi el a vonat. Abban is reménykedett, hogy mintha nem látott
volna ismeretlen állomás felé tartó elágazást. Ingerülten órá-
jára pillantott, majd lehunyta szemét, és a másodperceket kezd-
te számolni. Minden tizenötödiknél rápillantott az óra számlap-
jára, s csak nagyon ritkán, de néha sikerült az időt pontosan
mérnie. Aztán gyorsan elunta a játékot. Végiggondolta, milyen
olvasnivaló lehet nála, vagy hogy mivel tudná magát elfoglalni,
de semmi nem jutott az eszébe, ezért belebamult az ablaküvegbe,
amelyben csak a saját sápadt arcát látta. Elfordította a fejét,
és a kupé berendezésének a tükörképét kezdte vizsgálni. Arra
lett figyelmes, hogy a mennyezet neonlámpájának fénye egyre
jobbán gyengül. Meg akart bizonyosodni erről, de a fénybe bá-
mulva szeme káprázni kezdett, s mielőtt a lámpa elvakította
volna, lehunyta a szemét. Dühösen arra gondolt, hogy most már
csak valamikor holnap délelőtt ér haza, és mire kialussza ma-
gát, újra este lesz, tehát egy teljes napja elvész csak azért,
mert rossz vonatra szállt fel. Amikor kinyitotta a szemét, úgy
rémlett neki, a fülkében erőteljesebben rajzolódnak ki az ár-
nyak, a fényesre koptatott fémalkatrészek is tompábbnak tet-

szett a lámpa fényének csillogása, s a legszembetűnőbben óráján látszott a fény gyérülése, mert meg kellett erőltetnie a szemét, hogy ki tudja venni a percreosztás hajszálvékony vonalait. P.B. az egésznek nem tulajdonított nagy jelentőséget. Azt hitte, szeme még mindig nem alkalmazkodott a látási viszonyokhoz. Mélyet sóhajtott, majd felállt, és szórakozottan kinézett a folyosóra. A folyosó sötét volt, és csak ekkor tűnt fel neki, hogy egyedül az ő fülkéjéből árad ki fény. Óvatosan a következő fülke mellé állt, és bekukucskált a sötétbe, de nem látott semmit. Ekkor hirtelen beléhasított C. és az ismerősnek tűnő alak képe, kíváncsiság kerítette hatalmába, vágy, hogy megkeresse őket, hogy kézzelfoghatóan megbizonyosodjon kettejük valódi létezéséről. Megragadta a fülke fogantyúját, és feltépte. A sötét helyiségből enyhe narancsszag ütötte meg az orrát. Tanácstalanul álldogált az ajtóban, bal kezével a fogantyút tartva. Már-már becsukta volna az ajtót, mikor eszébe jutott, hogy az ajtó fölött van a villanykapcsoló. Felnyúlt a sötétben, tapintása alatt kirajzolódott a vészfék fémhideg, leplombált alakja, a hőszabályozó skálája, majd a villanykapcsoló is. Felkattintotta a kapcsolót, és egy kis idő múlva, mikor a gáz begerjedt, a neoncső pislákolni kezdett, és sápadt fénnel árasztotta el a kupét. A szeméttartó tömve volt félig száradt narancshéjjal, a csomagtartó hálójában pedig egy napilapot vett észre. Belépett a kupéba, és levette a lapot. Az újság hátlapjának egyik darabja volt csak meg, s mivel azon B.B. nem talált semmilyen dátumot, az egyik cikkhasábot kezdte olvasni. Még az ötödik sorig sem jutott, mikor a folyosóról tompa kattánást hallott. Kinézett, de a sötét elnyelte a kocsi egész hátsó felét, egybeolvasztotta a kinti éjszakával. Kibámult az ablakon, és egyre nagyobb aggodalommal töltötte el a valóság, hogy odakint egyetlen lámpácskát sem lát semerre. Újra eszébe jutott C., ezért a következő fülkéhez lépett, ahol szintén sötét volt, hogy ide is benézzon, hátha talál valakit. Hozzányomta az arcát az üveghez, s akkor vette észre, hogy az

ablakon össze van húzva a függöny, ezért nem látott be. Fejét tekergetve megpróbált valamilyen rést találni a függöny ráncain, de ekkor a kocsi hevesen rázkódni kezdett, a rugók resegtek, a kerekek vadul kattogtak, mintha acélbilincsekéből, a fékpofák harapásából akartak volna kitörni. A vonat alighanem összetett váltósonon vágatott, mert B.B. teste megbillent, a folyosó ablakának esett, amelyen keresztül legnagyobb öröme egy állomás fényeit fedezte fel. Pájós kezéről megfeledkezve szinte letépte az ablakot, nehogy elmulassza az állomás nevét leolvasni, de a névtáblát még nem láthatta, csak az épület oldalfalát. A szerelvény pedig visítva fékezni kezdett, ő bekapaszkodott az ablakba, nehogy az egyre növekvő erő kipördítse előnyös helyzetéből. Az elnyújtott, csikorgó hang agyának részecskéit reszelte, addig a pillanatig, míg a kocsisor nagyot zötytyenve meg nem állt. Bárhogyan is merasztgette szemét, B.B. nem látta a névtáblát, mert az egyik erős lámpa fénye olyan szögben világította meg, hogy a zománcozott bádoglapon csak egy vakító fénykorong csillogott. Megpróbálta az állomást egyéb ismertetőjegyei alapján felismerni, de nem tudta azonosítani abból a pár odvas fából, meg máglyaként feltornyozott, frissen pácolt talpfarakásból, amit látott. Az állomásépület előtt telt muskátlifejek virítottak, és úgy rémlett neki, ezt már látta valahol, bár az egész valószínűtlennek tűnt, s valamelyik álmának torzóban megőrzött epizódját sejtette a muskátlifejek mögött, vagy egy régi emléket, amely máshol játszódott, s csak fantáziájának buzgó játéka azonosította éppen ezekkel a muskátlifejekkel. Az állomásépület földszinti ablakaiból csekély világosság szűrődött ki, mintha odabent valaki petróleumlámpákkal vagy gyertyákkal világított volna, de a vonathoz senki nem jött ki. B.B. éppen indulni készült, hogy a következő kocsi valamelyik ablakából leolvassa az állomás nevét, és megnézze, az épület melletti fák alatt van-e valaki, mikor az egyik vagonajtó nagyot csapódva kinyílt, és egy alak szállt le. Az alak fekete körvonalait B.B. egészen a lámpák fényköréig kö-

vette, és ott C. utitársát és kísérőjét ismerte fel benne. Nire rákiálthatott volna, az alak végleg eltűnt az egyik sötét épület mögött. B.B. ádámcsutkája fel-alál ugrált, mikor arra gondolt, hogy C. most egyedül ül valamelyik kupében. Maga elé képzelte C. alakját, de mielőtt még aprólékosan felidézhetné volna ruháját, a ráncokat, a redőket, azt az elrendezést, ahogy utoljára látta, a mozdony prüd asszonyként felsikított, és fújtatva, rángatózva elindult. B.B. fejét az állomásepület felé kapta, és suhanó árnyakat látott osonni a forgalmi iroda felé. Az állomásfőnök meg néhány vasutas lehetett tányérsapkában és zöld-piros tárcsával. De nem látta őket, mert a vonat nehezen lendült bele, a szegecselés ropogva fújtatott, mintha emelkedővel küzdött volna, így tulajdonképpen veszett korcsokat is láthatott volna porban fürödni, vagy szemhéja mögött köröző korongokat, és amíg az épület haloványan derengő ablakait fürkészte, a névtábla kicsúszott látószögéből, éppen csak az utolsó két betűt tudta elolvasni rajta. Nem jutott semmire vele, mert bárhogy erőltette is az agyát, tudomása szerint a környéken sehol sem végződött településnév éppen arra a két betűre. Azt gondolta, ipari vagonrendező-pályaudvaron voltak. Orra melaszszagot vélt érezni, szemét szélsodorta mészpor csípte. Ujra fájni kezdett, becsukta az ablakot, a kupében eloltotta a villanyt, az újságot az ülésen hagyva visszament a fülkéjébe. Leroskadtt az ülésre, és még mindig azon gondolkozott, hová kerülhetett, bár a nagyobb településeken kívül felületesen ismerte csak ezt a környéket, és lehetségesnek tartotta, hogy idefelé jövet valamilyen oknál fogva nem figyelt fel erre az állomásra. Visszagondolva a névtáblára, talán nem is azt a két betűt látta, csak hasonlókat, és ez megnyugtatta, mert így kapásból három nevet is tudott mondani. Az otthona felé vezető sín-pár mentén lévő állomások nevei jutottak eszébe, és a két utolsó betűt gondolatban szándékosan úgy változtatta meg, hogy valamelyik névvel egybeessen. Felállt, és kibámult az ablakon. Odakint reménytelenül összefüggő falat alkotott az éjszaka,

amelyben egyetlen lámpafény sem világított. Remény nélkül ke-
reste az üzemek és települések fényfüzéreit. Azoknak a telepü-
léseknek a világosságait, amelyeknek éjszakai fényei hosszan
kísérték a vonatot, ha néhanapján hazafelé utazott egy későbbi
járatral. Szabályos időközökben telefonoszlopok süvítő hangját
hallotta. Néha rozsdaszagú füst ütötte meg az orrát, szeme előtt
kavargó szikraeső halt el. C. jutott az eszébe. Ugy érezte, hogy
C. most, hogy fülkéjében reszket és ismeretlen cél felé robog,
gyámolításra szorul, s ezért biztosan nagyon hálás lesz neki,
mint máskor is. Kíváncsi volt arra is, hogy ki lehetett a lány
útítársa. Kénytelen beismerésre volt kárhoztatva, mikor meg kel-
lett állapítania, hogy féltékeny az ismerős figurára. Magabizto-
san lépett be C. fülkéjébe, és köszöntötte a lányt. C. egy olcsó
szerelmi regényt olvasott, amelyet ő is jól ismert, mert egy i-
dőben nagyon felkapott könyv volt, és B.B., ha véleményét kér-
dezték a regényről, mindig csak arról beszélt, ami rossz benne,
bár magában elismerte, hogy mind a történet, mind a regény stí-
lusa besztaszellerszerű ugyan, azért elviselhető olvasmány. C.
visszaköszönt, de nem figyelt rá, és mikor mégis felnézett, csak
azért, hogy cigarettacsikkjét elnyomja a tömött hamutartóban.
A csikk azonban leesett a hamu- és gyufaszáldombról, begurult
az ülés alá. B.B. szemközt foglalt helyet, de rögtön meg is bán-
ta, mert a lány mellé akart ülni. Zavarta, hogy a lány nem tette
le a foszladozó támlájú könyvet, láthatóan elmerült az egyik
legérdekesebb fejezetben, ahelyett, hogy az ő karjaiba fúrta
volna be magát, és gyónóként őszintén beszélni kezdett volna ú-
titársáról. Csalódott a lányban, mert úgy érezte, ennyit elvár-
hat tőle. Ilyesmiken gondolkozott, és kibámult az ablakon. A
fülkében pedig kicsapódásig sűrűsödött a csönd. B.B. számára
úgy tűnt, mintha végtelenül hosszú ideig nézte volna az ablakon
túli sötétséget, és mikor visszafordult, a lányt kezdte nézni,
aki tovább olvasott, mire ő ingerülten kitört, szavaiban felol-
dódott szorongása, és a szitkokat egy elgázolt pikador keserű-
ségével vágta a lány fejéhez. C. ugarcsak ingerülten válaszolt,

mert pontosan ott kellett félbeszakítania olvasmányát, ahol a fiú a lány szoknyája alá csúsztatja kezét. Dühösen újra olvasni próbált, de mire megtalálta volna a félbehagyott mondatot, ő újabb kirohanást intézett ellene, amit nem tűrhetett szó nélkül. B.B. tulajdonképpen csak azért átkozódott, mert idegesítette C. ellenséges magatartása, s ezt nem tudta mire vélni. Csak találgatni tudott, hogy egészen biztosan az ismerősnek tetsző alak miatt van az egész. Az új vadász is ugyanazt a vadat cserkészi. Ugyanazt, amit ő. B.B. saját mozdulataira gondolt, az ölelésre, amikor vasmarokkal tartva húzta maga elé áldozatát, a csókra, s hogy a nyakát kutatta, állati ösztönök által vezérelve, mintha csak ütőér után szaglászna. C. lapozott a könyvben. A mozdony fütttyentett. B.B. elhatározta, hogy elindul, és megkeresi a lányt. A mozdony felé indult, mivel az ismerős alak is tőle a második vagy harmadik kocsiból szállt ki, tehát szükségképpen C. is valahol azon a környéken ülhetett. Számítva arra, hogy esetleg a kalauzzal is összefuthat, ellenőrizte, megvan-e a jegye. Indulása előtt még utoljára kíséreltet tett az ablak becsukására, de a pánt makacsul tartotta magát. A folyosóra kilépve hamarosan sötétséget markolt, de könnyű volt tájékozódnia. Mikor a kocsi végére ért, vasajtó zárta el az útját, de zárját kitapogatva könnyedén kinyitotta. Az ajtó mögül vad zaj csapta meg, egy pillanatra visszariasztva a tátongó úrtól. B.B. nagyon óvatosan vaspallót tapogatott ki a lábával, amely a másik kocsiba vezetett. Abban a kocsiban is sötétség fogadta, ezért bebotorkált a legközelebbi kupéba, de a lámpa nem égett, és nem égett a szomszédos fülkében sem, így reménytelen dolognak tartotta, hogy megtalálja C.-t. Kiabálni nem mert, mert úgy gondolta, hogy valaki alhat a függönyök és az éjszaka mögött, és a kiabálással felébresztve kellemetlenséget is okozhat neki. Atsietett a kocsin, hátha a következő kocsiiban megtalálhatja a lányt. Itt is vaksötét uralkodott, egyetlen kapcsoló sem működött. B.B. a kerekek szilaj kattogásában sorra nyitogatta a fülkeajtókat, mindenhová bekiáltva a lány

nevét, mert mind kevesebb reményt táplált, amint egyre közelebb került a mozdonyhoz. Már hallotta a mozdony hevített fűtását, s ismét egy vaspallón egyensúlyozott át a számítása szerint utolsó vagy utolsó előtti meg nem nézett vagonba. A kocsiba érve rögtön észrevette, hogy a folyosón, vagy valahol a fülkékben világít a villany, és ez új reménnyel töltötte el. Biztosra vette, hogy csakis C. lehet őtt az egyik kupéban. A félhomályban még a W.C. feliratot is el tudta olvasni a folyosó végében, és mivel erős vizelési inger fogta el, benyitott. A szűk fülkében fullasztó ammóniaszag csapta meg, mintha minden részecske a tisztátlanság bűzét ontotta volna magából. B.B. undorát leküzdve vizelni kezdett az egyik sarokba, mert azt már nem látta, hogy merre van a kagyló. Lábát szétterpesztette, nehogy a vizelet ráfolyjon, ekkor borzalmas sikítást hallott. A sikolyban felismerte C. hangját, és összerezsent. Megpróbált arra gondolni, hogy a hang a mozdony gőzkazánjából szökött ki, vagy a váltók akasztották meg a felhevült kerekek forgását. Valójában minden porcikája C. hangját tudatosította. B.B. vizelést mímelve állt a sarokban, és félt. Az újabb kétségbeesett kiáltás velejéig megrázta. Lehunyta szemét, és mint bárdcsapást várta a következő sikolyt. C. hangja átfűrészelte a nyikorgásokat, és éppen olyan hosszú ideig tartott, amíg B.B. begombolta nadrágja gombjait. A végéfülkéből kilopóózva óvatosan kilesett a folyosóra, és valóban, a kocsi másik végében dulakodó alakokat látott, az egyikben felismerte a lányt, akinek a keresésére indult. Nem értette, hogy miért dulakodnak vele. Félreértésre gondolt, valamilyen apróságra, amit az emberi ingerlékenység nagyított fel. Azután arra gondolt, hogy talán meg akarják erőszakolni a szerencsétlent, ezért kilépett fedezékéből, és elindult feléjük, mert nem tudta megkülönböztetni az alakokat. Mivel ők elmerültek a tusában, nem vették észre, hogy B.B. közeledik feléjük, és ő sem kiáltott. Három lépésre lehetett tőlük, amikor az egyik alak, aki szutykos bőrkötényt viselt, és sovány, csontos arcát izzadság fényesítette, homlokára pedig összetapadt tincsekben simult csapzott haja, lefogta C. kar-

jait, és a lányt szembefordította a másik alakkal, akitől B.B. azt várta, hogy letépi C. ruháját. De a köpcös, elhízott alak, akinek koponyája kopaszságán a villanyfény csillogott, és nagy, zsíros kabátot viselt, ami dohány- meg naftalinszagot okádott magából, egy spárgára akasztott táblát vett elő belső zsebéből, és azt a vadul kapálózó C. nyakába akasztotta. C. hevesen tiltakozott, nyakát és derekát tekergette, amit a bőrkötényes, sas-orrú alak vasmarokkal szorított. Az egyik erőteljes rántás után C. ruhája elszakadt, de a lihegés és a sikoly elnyomta a szövet hörgését, B.B. pedig látta az eltépett ingből kibuggyanni C. mellét. Igaz, csak egy pillanatra, mert a tábla, amit sikerült a nyakába akasztaniuk, azonnal eltakarta. Ezután mindketten nekifeszültek C. hátának, aki kifordult, nyilván menekülni akart, de visszarántották, és újra dulakodni kezdtek. Így B.B. leolvashatta a táblára írt szöveget, bár az első pillanatban nem értette meg, csak akkor, mikor a bőrkötényes kirúgta a vagonajtót, és kintről hideg szél süvöltött be, zászlóként lengetve C. haját. A két alak újra nekifeszült C. testének, aki láthatóan lankadt már. Egyre közelebb tuszkolták a lányt a nyitott ajtóhoz, amelyen túl, a szerelvény kerekei alatt a koromfekete anyag futott. A vinnyogás ízekre tépte B.B. agyát, mikor az utolsó támasztékot is kiűtötték C. alól, és kilékték a lányt a vonatból. B.B. hallani vélte a tompa puffanást, de éppen akkor a mozdony sípja is éleset kurjantott. Szeme előtt C. arca ugrált, a tábla szövegével, amelyet az eleven bőrbe és húsba róttak fel a homlokán, az ajkai fehérségében. B.B. tekintete találkozott a kabátos alakéval, miközben a bőrkötényes az ajtó becsukásával bajlódott. B.B. agyában felkiáltássá riadt a kopasz kérdő tekintete, és villámgyorsan megértette sorsát. Az ablak melletti kapaszkodóba kapva megfordult, és rohanni kezdett, de lépteivel szinte egyidőben felhangzottak a nehéz bakancstalpak döngései is, és ő is tábla hurkát érezte a nyakán, miközben teljes erejével bevágta maga mögött az ajtót, amelyet hihetetlenül kis idő múlva csörömpölve, nagy hévvel újra kinyitottak. B.B. tüdejében érezte a nehéz naftalinszag fullasztását, és a lehető

leggyorsabban igyekezett futni a hosszú folyosókon. Egyetlen porcikája sem hitt abban, hogy megmenekülhet, hogy elkerülhetné C. sorsát, ezért beugrott a ki tudja kányadik kocsiba, mikor már úgy érezte, hogy elegendő előnye van a kabátossal szemben. Az ajtót teljes erejéből behúzta, a függönyt is, és izzadó markával görcsösen szorította az ajtó fogantyúját, testét megfeszítette az ülésnek, izmaival és csontjaival peckelve fel a zárat. A fülkében sötét volt, bár égett a lámpa, de ez csak a furnérmennyezet tenyérnyi darabkáját világította meg. B.B. lazított, és kibámult az ablakon, de önmaga zilált testét látta a folyosó lámpáinak fényében. A kinti sötétséget nem szakította meg csillagszem, az éj B.B. reményeiből hízott. Zajt hallott a folyosóról, feszülten figyelni kezdett, de a kerékzaj meg saját lihegése nagyon zavarta. Kifordította a csuklóját, és óráján látta, hogy a vonatnak most kellene befutni otthona állomásra. Csodát várt, de nem hitt benne. (dakintről a folyosóról egyértelműbben hallatszott a motoszkálás. Kupéajtók nyíltak és csukódtak, súlyos léptek hanzottak. Feszülten hallgatózott, ujjait egyre szorosabban fonta rá az ajtó fogantyújára, teste csaknem beleolvadt a szeméttel borított linópadlóba. Visszatartotta lélegzetét, és így számolta a fülkéje felé közeledő lépteket. A vonat alól olyan hangokat hallott, mintha valaki kövér falatra várva a fogait csikorgatta volna, de a fékpofák sikítását nem hallotta, és az ablakra felnézve sem látott fényt, ami állomás közelségét jelezhetne volna. Hirtelen arra rezzent össze, hogy a patkolt bakancstalpak tőle alig néhány méterre döngenek, tehát a nagykabátos talán már a szomszédos fülkét vizsgálja át. Testét megfeszítette, mint húrt a hegedűn, és a függönyre felpillantva egy mindent betöltő árnyékot látott, amit a folyosó lámpái vetítettek fülkéje üvegén keresztül a napszitta drapériára. A gnóm ajtaja előtt állt. Mikor a kabátos megpróbálta kinyitni az ajtót, B.B. minden izmát megfeszítette, fájdalmat okozott önmagának. Az első támadást, igaz, nem volt heves, könnyedén hárítani tudta. A következőbe már sokkal

több erőt fektetett az idegen, és feltehetőleg nekifeszült a szomzédos fülke ajtajának, vagy a folyosó ablakának, mert B.B. ajtaja, ha lassan is, de résnyire nyílt. B.B. ekkor a porccogóból gyűjtötte össze maradék erejét, és sikerült nagy robajjal bevágnia az ajtót. A kabátos lába lecsúszhatott támasztókaról, mert kintől zuhanás tompa zöreje ütötte meg a fülét. B.B. kicsit lazított, és újra felnézett a függönyre, amelynek ráncain világosan kivehette támadójának deltás körvonalát, vállainak szélességét, fejének trapéz alakját. B.B. patakzó verítéke szabályos időközönként koppant a padlóra. Váratlanul az álmoság erőt szippantó hálója zuhant rá, és érezte, hogy a következő támadás vállból szakítana ki a karját, és ízekre törné megfeszülő combcsontját. Az árnyék még mindig ott terpeszkedett B.B. fölött, mintha tulajdonosa egyetlen furfangon, váratlan cselen törné a fejét, amivel felőrölhetné az ő ellenállását. Elől a mozdony éleset fütytyentett, zakatolása erősebbnek tűnt. A furnémnyezeten a lámpa továbbra is csak egy keskeny sávot világított meg. B.B. lehunyta szemét, és érezte, hogy valamit mondania kell. Agya lázasan dolgozni kezdett. Rengeteg mindent tartott fontosnak, de képtelen volt kiválasztani a legmegfelelőbbet, amellyel hatni tudott volna a nagykabátosra, akinek árnyéka hajladozni kezdett a függönyön, mintha máris hozzáfogott volna terve megvalósításához. B.B. ekkor C. kidobott testére gondolt, és érezte, hogy róla kellene beszélnie. Hinni kezdett benne, hogy C. lehetne a kapocs, megmenekülésének éltető erecskéje, ezért kétségbeesetten próbálta rendezni gondolatait, karját egy pillanatra sem ernyesztve el. Érezte nyelvének tapló-szerű szárazságát is, agya megfeszített lüktetését, ahogy emlékeiből és benyomásaiból megpróbálja kipréselni a teljes egészében igaznak hihető lényegét. Még sohasem gondolkozott el azon, hogy mit mondott volna az idegennek, ha az C. felől kérdezi. Most, mikor talán az élete függött minden szótól, képtelen volt valami nagyot kigondolni, mert az egyszerű hétköznapi mozdulatokat akarta bearanyozni szavaival, amire pedig, érezte,

hogy képtelen. De életösztöne kiszaggatta sejtjeiből a legintimebb, legfélreesőbb zugba rejtett képeket és gondolat-töredékeket is, amelyek képzeletének mocskos termékei voltak, és amelyekről még önmaga előtt is félt volna beszélni, rácsodálkozását C. mellének ringására, teste fehérségére, zászlóként lebegő hajának omlására, szemöldökének ívére. B.B. rádőbbent, hogy csak C. testét ismeri, csak arról tudna mesélni még vérpadja lucskában is. Rájött, hogy létezik egy másik C. is, akit nem ismer, s aki ezért most a nagykabátos markaiba taszítja őt. A nagykabátos pedig már a fogai között tartja a táblát, és a bőrkötényessel együtt felcsigázva várják B.B. összeomlását. B.B. gondolatmenetéből újra és újra kicsúszott a másik C. egésze. Elengedte az ajtó fogantyúját, mindkét kezét arcára szorította, még a leszámolás pillanatában is kereste a másik C. anyagát, akit sehogyan sem sikerült eggyé gyúrnia az elsővel. Erőfeszítésébe ekkor avatkozott be a folyosóról valamelyik támadójának a hangja, B.B. légvárait kövér léggömbökként pukkasztotta el, túlkiabálva a kalapácsütésként zuhogó kerékcsattogást.

- C. nem létezik. Számodra jelenés a valóságban.

B.B. ujjjaival csapzott hajába túrt, megzavarodva indult volna a folyosóra, de ajtaja előtt, a függönyről hiányzott az árnyék. B.B. úgy gondolta, egészen biztosan elbújtak valamelyik fülkében, ahonnan szemmel tarthatják az ajtót. Fáradtan elnyúlt a padlón, és a vonat monoton, fémkemény dübörgését kezdte hallgatni, amely zúgássá csendesült, mintha a szerelvény alagútban robogna.

Évad és pillanat

Az elbeszélés ezzel fejeződik be, hogy befejezetlen marad az az álom, amely az "ismeretlen birtokra" való visszatérésről, vonulásról szól: itt akad meg az eredeti állapot restaurációja, amit újrakezdésnek is nevezhetünk.

Az egész elbeszélést egy különös dichotómia járja át: az előtérben zajlik egy családtörténet, s mögötte egy elrejtett másik, ami csak néha mutatkozik meg, s amelyet egyszerűre érzünk ismeretlennek és elsődlegesen valóságosnak. Ennek az elkülönítésnek itt, az elbeszélés végén látjuk értelmét: míg az első történet folytatódhat, a második végpontjához ért. Íme a magyarázata a "lefejezett időnek": a jövő felé teljesen lezárt a történet.

A történet mellett, amelyet minden kitérő részletessége ellenére is áthat a félelem, valami visszafordíthatatlan történés előérzete, szembenálló tény Hangoz-pusztá, az ősi birtok, a civilizációtól érintetlenül hagyott völgy, ami a család legendáriumának aranykora. Az egyetlen közülük, akinek oda bejárása van, a bolond és holdkóros nagynéni; ő az egyedüli, aki elhagyhatja a lezárt teret, és vissza is térhet a másik világból. Ez az eltűnt létezés valójában nem egy múltbeli állapot vagy a boldogság területe, hanem a láthatónál "bonyolultabb" és "beavatottabb" "rend" /Mészöly szavai/ megérintése, vagy az attól való megérintettség. A titkos és gazdag föld a valamikori egység, a történet pedig a szétszakadásról, annak utolsó mozzanatairól szól. A készülő képet, az Állatok búcsúját így írja le az elbeszélő:

"... az ős hangulatát szeretne volna megörökíteni. Madarak búcsúztak rajta a föld négy lábú állataitól, a szarvastól, a vadmacskától, a borzától, a báránytól. Útra készültek a flamingók, a verebek, a szarkák és az ökörszemek. Patak választotta el őket egymástól, de az egykori híd, mely a két partot

összekötötte, már csak üszkös romjaiban volt látható. Szálkásan meredezett. Fekete nap világított fölöttük, noha középtűt kettérepedt." /6-7./

Amikor Anita a "kép békéjét" említi, valójában a vereség harmóniájára gondol. Az említett szétszakadás kétszer következik be: a kép elkészülésének pillanatában és a történet lezárásakor. Az első így vonzza a másodikat, kikényszeríti, hogy bekövetkezzen, egyben előjele is annak, kikerülhetetlennek tűntetve fel.

Ez a dichotómia, amely lehet a metafizika csábítása is, átjárja a formát is, s a motívumok rendjét. Kísértetiesen zárta tesz az elbeszélést az állandó ismétlődések. Az Al-latok búcsújának felégett hídja mintha későbbi állapotát mutatná annak az ingatag átkelőhelynek, amelyen egy őrangyal átvezet két gyermeket. A fehér szín egyszerre tartozik a mosodában dolgozó Máriához és a virághóval borított Hangospusztához, s "A szabadság piros virága!" nemcsak a Mária hájában levő rózsára, hanem Hangos-pusztára is vonatkozik.

Az elzárt völgy a szabadság helye is, ahol Perczel Mór idején még szabadon kószáltak a medvók: a legendáké, de a "pánikszerű reménykedésé" is: van egy hely, ahol nem történt meg mindaz, ami velünk megtörtént, amit elszenvedtünk /bélistázás, tagosítás/. A történet, a millió sugallatai ellenére, az 1956 utáni években játszódik, valószínűleg 1959-ben. Az időrendet a Porszki-történet alapján lehet rekonstruálni, s az Érintésekben közölt Porszki őszi titkai című ösvályozatból.

A történet a halott nő megtalálásától kezdve gyorsul fel, s válik irrerealitással végleg telítetté.

"... váratlanul a következő kép tárult a pilóta szemé elé: egy csaknem ötven méter sugarú körben föl-dig csavarodva hevert a búza, mintha forgószél-torony csapott volna le a magasból, egy felhőkarcoló-forgószél, egy gigantikus pörgettyű. És a letaglózott búza közepén feküdt a halott nő. Karját keresztformán dobta el magától, combját szorosan üsz-szezárta. Hófehér ruha volt rajta." /22-23./

A fehér szín, amely az érintetlenségre, s ezzel az eredeti tökéletességre utal, az elbeszélésben Máriához kötődik, akárcsak a fekvő test alakja. A körben fekvő kereszt a keresztény jelhagyományban a paradicsomnak és a közepén álló életfától induló négy folyónak a szimbóluma. Az elenszés azonban itt megáll. A szöveg nem a szenvedélyről beszél, hanem a csoda esztétikumáról. Mégis sejtet egyetlen dolgot: álmban fojtották meg. Mindegy, kié ez a test, a valóságos áldozat Mária. Ki a tettes? Az elbeszélés 4., 5. és 6. fejezete ugyanazon esemény három arca. Megtörtént a szándék gyilkossága: ez az elbeszélés első csúcspontja, az első bekövetkezés, erőszakvétele, ami előrevetíti és vonzza a másodikat, rákényszeríti a történetet erre a pályára.

Van egy különös pillanata a karácsonyi készülődésnek, ami újabb előjel, s ahol a fatalizmus testet ölt. Az ablakban álló Anitáról van szó: "Olyan volt, mint egy hirtelen napvilágra került T-idom." Az eddig Máriához kapcsolódó keresztalak most Anita-ra vonatkozik: ez a szenvedés kezdete, mert ez a bevégzett vereségre való rádöbbenés perce. "Mire készülöz?" - kérdezi az írnoke, aki ekkortól démonikusá válik, egészen az erőszakvétele utáni csapzottságig.

Mária átváltozása is furcsa ezen a karneváli, maskarás és szorongással teli ünnepen. Ujra a keresztény jelhagyományhoz hátrálunk: a fekete Madonnához /akárcsak Artemiszhez/ a kegyetlenség is jelszóként tartozik, s a Mária hajában levő piros virág egyszerre jelenti az ábrázolásokon a hajnalt és a passiót. A város mellett ott létezik másolata, a sírváros, a Halottak Birodalma: minden a halál közelében történik.

Az elbeszélés középpontjában nem a bűn áll, hanem ennek semmisége azon rend mellett, amely a hétköznapiaság mögött létezik, s amellyel szemben a racionális agynak nincs sok esélye. A látszólagos agnoszticizmus elnyelődik tehát az ontológiában.

A megbocsátás pedig az, hogy ami létezik, nem pusztul el. A névtelen nem nevezi meg önmagát.

Mi a hűség?

Csoóri Sándor nem modern költő, ellenére állandó kísérletének, hogy a valóságot pontosan megragadja /"A herélték ideje ez a fesszes idő."/ . Verseinek sajátos férfiasága szinte konzervatív vonás. Erre mutat a vágyakozás és közelítés is a gyakran föl villanó apollói világ, a természet átváltozása előtti kert felé, amely a gyermekkor: nem idill, hanem a természettel való azonosság állapota. "Olyan ez a kötet, mint a természet..." - írja a fűlszőveg, valóban, de nem a tárgy változatossága, hanem a versek létközelsége miatt. A mű beleilleszkedik az évszakba, visszaindul bele. Ennek a vágyódásnak az ikertestvére az az exodus, amely a fejé - a test marad -, s a halállal szemközti alkotás /"Tühegyre fölszúrt lepke lenne a halál / asztalomon a hibátlan árnyéka pedig verseim kezdete."/ , valamiféle szerzetesi magányba. Egy különös korszerűtlenség-kultusz körvonalai ezek, ami nem a költészetre, hanem a valóságra vonatkozik. Csoóri előző kötete a vallomásé, itt már a tűnődés, a meditáció kerül lassan előtérbe, anélkül, hogy ez intellektuális lírát jelentene. A furcsa bensőségség átítatódik a pusztulás közellétével, s létrejön egy dialektikus hangulat, amely a kapituláció és az élet között inog. A két váratlan véglet: a katasztrofista líra és a groteszk elemek megjelenése.

"Nem hiszem, hogy a halál el tudna venni tőlem.

Látom magamat benned, mintha gyönyörű sebben ülnék:

kezemben zöld ág s mögöttem, ó, mögöttem

beláthatatlan terek: rámsötétedő túlvilág."

Az élettárs emlékére írt rendezetlen ciklus megdőbbentő.

Formai monotonosága pedig érthető.

[†]Csoóri Sándor: Kezemben zöld ág. Bp. 1985.

Csoóri versei kétarcúak: a tárgyiasság és az expresszió között feszülnek. A látomásosságra törő nyelv néha gyönyörű képeket teremt: "... mintha kipusztult madárfajok tolla / kavargogna a vörössűdű alkonyatban.", a színekre való érzékenysége is: "arany-téglákon lépdelt a kakas". A mesterséges szírirealizmus azonban egy kimerülő nyelvre épül, s gyakran tűnik erőltetettnek. A kötetnek azok a legjobb versei, amelyek megtalálják a meditáció és emlékezés, tárgyiaság és lebegés egyensúlyát, és nem alakatlanok; amelyeknek fegyverezett a szerkesztésük, s ahol eltávolodik a látomásos prózától; amelyeket szembélyesség fog át, s nem állnak a naturalista képből kilépő expresszió, a stilizáció, a metaforikus táj uralkodása alatt. A kötetben nagyon kevés ilyen mű van. Ez az egyenetlenség; állandó Csoóri költői gyakorlatában. Ha összeállítanánk ideális verseskötetét, nagyon vékony lenne, kb. negyven versesel. A mostani kötetből olyan versek, mint a Korahajnali sorok vagy a Mint titkos megbízatás biztosan belekerülnének.

Takács József

1986. április 14-én a Royal Irodalmi Kávéházban rendezték meg Belányi György Séta a valóságban című estjét, amelyet Takács József Dánia című esszéje vezetett be.

Megjelent a JAK műfordítói füzetek első száma, Paavo Haavikko Vaskor című regénye, Kozmács István fordításában.

A Bölcsész Index Antológiájaként, az ELTE kiadásában megjelent a Tartóshullám című esszéantológia, Beke László, Csanádi Dániel és Szőke Annamária szerkesztésében. Az antológia huszonnyolc szerző esszéiből válogat.

A teknősbéka ára 3 lej, az egér ára 3 lej

Ha úgy adódna, hogy kritikát lehetne írunk, írhatnánk arról, amit megítélünk /általában valamilyen szövegről/, írhatnánk arról, hogy miként hozzuk létre ítéletünket /hogymilyenek vagyunk, illetve hogymilyennek mutatkozunk stb./, illetve írhatnánk bármi másról, még arról is. Megírhatnánk - ha úgy adódna -, hogy Ágoston Vilmos írt egy jó regényt. Egy jó regényt a félelemről, illetve hogy az miért. S közelebb húzódnánk a szöveghez - mintegy melegedni. Megírnánk azt, hogy a könyv 1981-ben jelent meg, s felhívnánk a figyelmet - akár az olvasókét - arra, hogy 1986-ot írunk. Illetve egyebekre. Hogy irodalmi életünknek nincs akusztikája /se/, hogy át meg át vagyunk politizálva /is/, s hogy még perspektívánk sincs. Illetve más polito-szocio-kulturo tényezőkre. Mindenesetre megtennénk.

No persze írhatnánk Margitról is, amint kövek és csillagok között átjön a hídon, kezében gőzölgő tál, ruháján apró virágok, mint széttárt gyerekenyér. Megállapíthatnánk, hogy Margit egy metafora. Egy állapot-metafora, amikor se vágy, se félelem. Amikor a kiút, a megoldás, a válasz, s más effélék. A regény értékhierarchiájának csúcsa, az elbeszélésben /elolvasásban?/ konstituálódott történet végállapota, amikor a főhős, Rangi Tangora boldog a fűben, a sínek mentén, amikor elérte a nyugalmat, a természetet, a magától értetődőséget, amikor se értelmezés, se magyarázat, hanem amikor...

És akkor felvázolhatnánk a regény értékeinek rendjét. A negatívokkal együtt. Megmondanánk Jédéről, a pszichiáterről, hogy ő is egy metafora. Egy ÁVO-metafora. A hatalom megtestesítője. És a teknősbékáról is elmondhatnánk, hogy a hatalom által igazából nem kedvelt vágyak metaforája, kijelentenénk: a teknősbéka a vágy lassú vírusát terjesztő vírus-

⁺Ágoston Vilmos: Lassú vírus. Cluj, 1981.

gazda. E két pólus /hatalom - vágyak/ közt kifeszülne az értékek karcsú, illékony íve. Ekkor döntenénk, állást foglalnánk, megmutatkoznánk elkötelezettségünk. S ha nem figyel-nénk eléggé oda, még harcosak is lehetnénk. Dicsők, nyalkák, fényeskedők. Orczánk bíborulna. Elmondanánk, hogy Jédé-metaphora felismervén a vírus társadalmunkra nézve mérhetetlen veszélyét, a diagnózis után terápiát visz véghez. No lám, hogy' működik a metafora, a mi metaforánk mechanizmusa! Vannak vágyak, melyek félelmet eredményeznek, mégpedig veszélyes félelmet. Hisz van az obligát félelem, amit szeretünk. A feloldódó, a belemerülő, a hatalommal azonosuló, építő félelem. Az áhitat, a megroggyanás félelme. A sakkban-tartásé. Ez kell, üdvös, haladó. Azonban van a vágyal telített, szembenállással átítatott félelem, amelynek viselője a Jédé-türannosz "Miért nem bűnös, aki a bűn gyanújába keveredhetik?" /76./ kérdést kérdésként venné, s válaszolna is, ha nem félne. Na ezt nem szeretjük. Ez beteg. Ezt meg kell gyógyítanunk. Egy: tudatosítanunk kell benne, hogy bűnös:

" - ... Engem a színek érdekelnek. És úgy érzem, hátha valakinek tetszhet.

- Kinek?

- Aki a színek kompozíciókat szereti.

- Aha, szóval van valaki, aki ezeket a színeket szereti? Ki az? Hány éves? Hol lakik? S mit akartok ti együtt?"

Kettő: el kell szigetelnünk, maradjon egyedül, ne terjessze a vírust, legyen egyedül, ne adassék neki semmilyen közösség legitimációja. Egyhez és kettőhöz eszközök egyaránt: a meg-félemlítés. És Jédé, a metafora...

S ha mégiscsak úgy adódna, hogy kritikát lehetne írni, akkor most megragadnánk az alkalmat, az etikaét. Beszelnénk arról, hogy Tangora, a főhős "középen áll". Hiányzik belőle a fizikai munka adománya, a telepiek magabiztossága éppúgy, mint az a "csevegő intellektuális nyugalom". Miután e sorok olvasóinak "vajmi kevés esélyük lehet arra", hogy olvasóivá váljanak azoknak a soroknak, melyekről e sorok szólnak, így

így tájékoztatásul közöljük: Rangí Tangora, a Lassú vírus című regény főhőse fizikai munkás /az elbeszélésből konstituálódott történet végállapotában: műteknőbékakészítő/, akit nem vettek fel az egyetemre, aki "vett egy csomag zsírt, paprikát, kenyeret, betette a táskájába az ógörög nyelvtan mellé..." Sors és vágy antagonizmusa mint kő. Itt még arról is írhatnánk, hogy a kultúrák /alsó, felső, király.../ között lehetetlen a közlekedés: életformák, szokások kommunikálhatatlanok, átvihetetlenek. Mindenesetre Tangora középen áll, s ez az egyenes út, mégha bünye is. De "minden cselekedet bűn - attól függ, ki ítéli meg." /83./ S megjelenik a MINTHA világa, a kvázi-lét, "úgy cselekedj, mintha nem tennél semmit." /83./ Elvtársak, remélem elfoglalták állásaikat, oppardon: remélem állást foglaltak. /Hideg, hideg, langyos, meleg, meleg, TŰZ!/ Ugy vélődik, le kell mondanunk az etika alkalmának megragadásáról. /Miért?/ Jöjjön a narratológia, az elbeszélő helyzetek struktúrája!

Ez is alkalmasan kapcsolható a Jédé-metaphora megfélemlítő mechanizmusához. A regény a jelölt vallatásos beszédhelyzetből szól, azonban a vallató partner /micsoda szavak!/ csak ritkán jelölt, lehet Jédé mint pszichiáter, mint metafora, lehetnek szanitécek, sőt lehet bármi, ami vallathat. Noha a vallatás funkciója a vallatott szóra bírása, beszéltetés, mi mégsem dőlünk be. Hisz dörzsöltek vagyunk. Olvastunk mi Wittgensteint is /na nem sokat!/. Tudjuk - és ennyi legyen elég. Elbizonytalanítás II.: "mindebből egy szó sem igaz" - mondja Tangora a történetről, melynek írója és élője. S nemcsak a szerkesztők írták át Tangora történetét, de maga Ágoston Vilmos is /elbizonytalanítás III./.

S ha meg lennénk kritikusodva, mondjuk egy kissé filozofikusan /lennénk megkritikusodva/, akkor széles mosolyra cserzünk. Megállapítanánk, hogy a narratív szerkezet /akárha történet/, az elbeszélő helyzetek rendszere, az értékek és maga az etika szervesen összeáll, s az elbeszélés módja, lehetetlensége válik a mű formaszervező erejévé. "De a kérdések nem jelentettek számára sokat. Már rég megtanulta, hogy nem a kérdés,

hanem a kijelentések mögötti csend az, ami megtartja az egyenes úton, a középén." /106./ Ha most elmondhatnánk azt, amit gondolunk, akkor azt mondanánk, hogy ott ülni lenne jó Tangorával a fűben. Abban a világban, ahol se értelmezés, se magyarázat. Ahol nem áll a szó és a gondolat közé az értelemadás görce, ahol értünk mindent. Értelem van és a jó is van. Nem kell, hogy vágyjuk. Benne vagyunk a létben. Persze mindezt nem mondhatjuk el.

Persze ha úgy adódna, hogy elmondanunk lehetne, elmondanánk.

"Ágoston Vilmos
LASSU VÍRUS
Regény

'A félelem nem születik vele az emberrel:
fertőzés ez, amely gyógyítható,
ha leleplezik a kórokozót.'

/Rácz Olivér Fábry-tanulmányából/

NYILATKOZAT

arról, hogy ez az írás nem az enyém." /3-5./

Ugye, milyen tökösek vagyunk? Nyalkák.

Odorics Ferenc

1986. február 13-án mutatkozott be a Fiatal Művészek Klubjában A 84-es kijárat című előfolyóirat első száma, Kukorelly Endre szerkesztésében. Az első szám munkatársai: Balassa Péter, Czákó Gábor, Esterházy Péter, Földényi F. László, Garaczi László, Györe Balázs, Hekerle László, Kornis Mihály, Krasznahorkai László, Marno János, Márton László és Rácz Péter.

«s a mondhatatlant mért reméli szám»

A kötet /Kulcsolt Kígyók/ utolsó darabja A levél útja címet viseli. A levél, az üzenet, vagyis a mű magáé, ahogy az előző oldalon már sejtjük: "vedd e levelet / s a könyvbe zárt fényt. Minden a tied."/473/ A János evangéliumából vett mottó a hatsoros utolsó sorában újra visszatér: "szemedbe / gyűlik fénye, az ELVÉGEZTETETTBEL!" Ez a bibliai tetelésztai, elvégeztetett - János szerint Jézus utolsó mondata a kereszten - a befejezés aktusára utal, de egyben a mű szakrális, illetve revelációs jellegére, s arra továbbá, hogy a kötet van, a kis példányszám, a visszhangtalanság ellenére is. A szerző "megnyugodott, tudva hogy egyetlen csak elgondolt, nemhogy kimondott vagy leírt szó sem veszhét el."/507./

Ékes Ákos két verseskötetéről beszélek, melyek egyike sem szokványos válogatás. A bő hétszáz oldalnyi, címmel, máshol esetleg mottóval ellátott vestömög valójában egyetlen vers, egy Mű. A költő maga is fontosnak tartja a formailag különálló, tagolt darabok összetartozására felhívni az olvasó figyelmét: "A könyv összefüggő, egységes egész. Ne versekre aprózva olvassuk, hanem egyvégtében." Láncszerű egységben festeni le az egységes egész világát. Különösen áll ez az ontológiájában, metafizikus motivációiban súlyosabb Kulcsolt Kígyókra, melynek tárgyaként a szerző "az általános relativitás bonyolult és sokszínű látásmódját"-t, "a tudattalan kavargását"-t, az "értelem-természet /számbolygó/ megfelelései"-t, vagy "egyszerűbben és rövidebben": a "minden"-t jelöli meg.

Jóllehet a kötetek önmagukban is teljesek, egységesek, az ékesi világkép megcsönkítésének veszélye nélkül egymástól elválasztva nem tárgyalhatók. Tartalomigényben, mely jelen esetben metafizikát, természetfilozófiát, kozmogóniát és kozmológiát takar, a Kulcsolt Kígyók a súlyosabb;

⁺Ékes Ákos: Kulcsolt Kígyók. Bp. 1983. A világ közepe. Bp. 1984.

ám hogy e teozófikus objektivitás megteremtődhesse, annak előfeltétele a látásmód megváltoztatása volt, s ezt Ékes A világ közepével tette meg. A költővel "az olvasó egy képesalbumot forgat végig, miközben egy lélekről hámozza le héját." Ékes ugyanis két kérdésre keresi a választ: mi a viszonya a szerzőnek a tárgyához - jelen esetben kamasz-önmagához, aki mégiscsak alteregója /s nem csupán a rimbaud-i 'az én, az mindig valaki más' érvényessége folytán/. Másik, nem kevésbé fontos kérdésével a szerzőben megtestesülő mai és kamasz-én identitásának és a külvilágnak a viszonyára kérdez. A válasz mindkét esetben a Shvetaketu igazsága, a "világ vagy te" igazsága, ahol a költő a tárgyban oldódik fel: "Arcot cserélt a lélek, hát fogózz / belé, belém, hogy tűz járja véred, / mely bennem lobog s mégis téged éget!" /255./ "Ez itt a világ közepe. / Annak is a közepibe te. / Nyitott szem vagy, tükrökre tárt, / mindenséget magába zárt." /203./ "Csak azt láthatod, ami benned! / Ami kint, magadban keressed, / s ami benned, azt odakint! / Te vagy, aki kint rádtekint!" /87./

Ennek a látásmódnak - vagy Ékes szóhasználatában: dimenzióváltásnak - szervezőerejét az objektív teljesség igénye adja. Egyszerre látni, ugyanabban a pillanatban, kívülről és belülről.

A világ közepe versei 1976 és 1978 között keletkeztek. A Kulcsolt Kígyók 1979-ben, három hét alatt, de harminchárom év tépelődései állnak mögötte: "Harminchárom évig tartott, míg új és új nekirugaszkodással a megfejtés végre kiadta titkát." /489./ A megvilágosodás folyamatába, közel egy emberöltő vívódásaiba és meglett igazságaiba nyerhet betekintést az olvasó. A szerző maga nevezi kötetét a "beavatás könyvének" /506./, a maga és a mások beavatásának. Ez a beavatás-jelleg magyarázza Ékes költészetének felfedő voltát, azaz revelációs természetét, s azt, hogy Ékes versben tanít logikát, teológiát, kémiát, fizikát, biológiát, kozmológiát. "Horgonyt alább ne, csillagokba vess!" - foglalmazza meg előző kötetében, most itt - úgy látszik - mindez valósággá válik.

A találóan választott köteteim, a kulcsolt kígyó, tartalmát illetően a kínai hagyomány yang-yin-jének, a két őserőnek, pozitívnek és negatívnak, férfinek és nőnek, égnak és földnek, mozgásnak és nyugalomnak, igennek és nemnek, tehát az állandóan változó /de mégis egy! / két oldalát szimbolizáló modelljének felel meg, mely kép különben a belső címlapot díszíti. Abban a jelképes értékű gesztusban, hogy e címet a borítón Ékes mind latin betűkkel, mind ókírással megadja, azt hiszem, mindaz benne foglaltatik, amiről majd ötszáz oldalon beszélni fog: különböző, egymásnak ellentmondó kultúr- és gondolatkörök összekapcsolhatóságáról, sőt: összekapcsolandóságáról, mert a világról érvényes és hiteles tudást csak a teljességet soha szem elől nem tévesztő látásmód adhat.

Ez a világlátás egyként támaszkodik az einsteini relativitáselmélet és a plancki-heisenbergi kvantumfizika eredményeire, de talán fontosabb: gondolatrendszerét felhasználó természettudomány rigorózus tényiszteletére, ugyanakkor az ősi mítoszok és szent iratok képszerűségére - s tegyük hozzá, mert Ékes is hozzáteszi -, igazságára. "a régi Tudás semmi-
ben sem mond ellent a mai Tudománynak" /490./, "a végtel-
ből ez Egy /=archaikus hagyomány/ és a Végtelen /=modern ter-
mészettudomány/ felől közelítve a két tudás egybetorkol, s
egymás hitelét erősíti meg és teszi teljessé." /491./

Ékes a kötet végén /appendixként? / adja a hivatkozások mutatóját, ahová mindazokat a szerzőket, műveket és kéziratokat /például Hamvas Béla Scientia Sacráját/ fölveszi, akik-től és amelyekből idéz. Az emberi kultúra legfontosabb köny-
vei és szövegei ezek, Alexandriai Kelemtől Hermész Trisz-
megisztooszon át Wittgensteinig. Hogy ilyen óriási tudásanyag,
ismerettömeg hogyan formálódik Ékes keze alatt, hogyan lesz
ebből a tradícióból teljes teozófia és tanítás az Ősanyag és
a fény létrejöttétől egészen a mikro- és makrokozmoszt átható
közös tulajdonságokig, Ékes Ákos verseiben - bár talán ide a
látomásokról szó jobban illenék! - mondja el, a misztika nyel-
vén: "... valami Ősi kántáló ütemre / a nyelvem a Szavakat a

számba tette, / s a Látniás kibomlott szememből. / Kőbe vés-
ten, verbe, hogy az a Mennyből / kapott fény el ne szálljon.
Olvasótok! / E könyvbe belezártam a világot! / 26./

Ékes teozófiájának alapja a minden Egy igazsága. A fel-
használt mottók jelentős része közvetve vagy közvetlenül er-
ről az archaikus egységről beszél, a Rigvédától /"Ő az Isten,
az Egy!"/ Platónon /"akkor az Egy minden is"/ és Philolaoszon
át /"A világ egy."/ egészen Plótinoszig és tovább. Az Egynek
két véglete van - ezt már Ékes fejti ki - aktív-passzív, po-
zitív-negatív pólusa, e pólusoknak ugyanígy kettő, a pólusok
pólusának megintcsak kettő, és így tovább a kettő hatványai
szerint: ez azonban a semmibe futna ki, megteremtődik tehát
a páratlan, a hármas. "Minden a páratlan és páros fogalmán
dől el", mondja Plátón, Ékesnél pedig: "Páros páratlan lüke-
tetése a világ." /5o2./ A pólusokban jelennek meg az élemtér-
ségek /meleg, hideg, nedves, száraz/, amelyek az elemek ke-
letkeznek, a tűz, a levegő, a víz, a föld. A rendszer kulcsa
a számok és bolygók meghatározott összefüggése. /E transz-
cendens matematikában, mondani sem kell, a száma nem mennyi-
ségi alapjelentésű, lévén minden egy./

Ilyen tartalmak nem könnyen tehetőek megfoghatóvá egy, a
belső lényegétől elidegenített, ún. logikai jelrendszerben.
Ékes tehát nyelvet teremtani kényszerül, egy lényegi, szak-
rális és képekben /nem pedig fogalmakban/ gondolkodó, a je-
lentés ősi dialektikáját és paradoxonjait láttatni képes,
szinte szavakon túli nyelvet, a színhertzéziák nyelvét, mely:
"... leír az archetipusok világába, a kollektív tudattalanba,
olyan hajlékony és kifejező tud lenni, hogy már-már szavakon
túli beszéd, amely a szavak mögötti lényegre, a megfoghatat-
lant is alakba önti és kimondja, mert a szavakat, egymáshoz
fűződő és egymást meghatározó átfedéseikkel, valódi és igé-
ző, megjelenítő erővel tölti meg." /485./

Az idézet "szavakon túli nyelv"-nek megteremtésével a
szórázó ősi dal tarhat vész a vállára. Hogy a megfoghatatlant
foghatóvá, vagy Fehérszal: a "mondhatatlant" mondhatóvá le-
het-e tenni, kétséges, és mindáig nem is veszélytelen ka-
lond. Az átfedések, az emelt paradoxonok, a dolgok rejtett,

felozón alatti összefüggései, belső, feltár/hat/atlan logikájuk ugyanis a kimondhatóság határán nem innen, hanem túl vannak. Jóllehet a kötet anyaga önmagát rendezi egy logikus linearitáson belül, de éppen ez szüli az epikussághoz gyakran társuló túlzó didaxist is. Bár Ékes törekvései az érzelmekhez, az érzetökhöz, a tudatalattihoz szólást előlegezik, sorsainak csak az egyszerű, litterális értelmű megértése is kemény észmunkával jár, mely gyakran az esztétikum rovására megy. A "valóságot" a szerző így határozza meg: "Ami valóság, mindig a Között / amin Kívül van, vagy ami Mögött!" /433./ Egy másik idézet: "A nincs bilincse lehull / s ő már kettő, mert míg egy: semmi, / az Egy csak akkor kezd Valami lenni, / ha elvált benne, ami egyé tette, / s amivé lett, a mását látja benne..." /75./ Ha a vers íve érezhetően megtörik /egyébként kevés helyen, mert Ékes ura anyagának/, akkor ez a túlzó tanítási akarási, a gondolat-bezáródás miatt van.

Ékes egy teljes világgépbe, a teljesség világgépébe kívánta olvasóját beavatni, egy még szét-nem-eszakadt /vagy újra összeforrasztott?/ létállapotba, ész és érzelem, jó és rossz, anyag és szellem valójában nem is létező antinómiáinak feloldhatóságát bizonyítva. Ez a törekvés nem új. Az emberiség történetének utolsó két és félszer esztendőjére jellemző. Ékes Ákos a nyolcvanas évek elején adott választ a mindig nyitott kérdésekre. S nem korszerűtlent.

Szántó István

Szegeden, a JATE kiadásában megjelent az Ikonológia és műértelmezés című sorozat első két kötete Az ikonológia elmélete címmel, Pál József szerkesztésében.

Leszámolás az utópiával

A figyelmes olvasó néhány oldal után rájöhet arra, hogy a szöveg az idézetek és a közvetlenül rájuk irányuló kommentárok nélkül is folyamatosan olvasható. Ha a teljes szöveg inkább egy történeti anyag analízisét körvonalazza, a már említett sajátos - de megítélésem szerint föltétlenül indokolt - olvasási mód inkább ennek pusztán példázatszerűségét domborítja ki. Molnár Gusztáv legújabb könyvéhez fűzött megjegyzéseimben - az eredeti intenció elemzése nélkül - mindkét olvasatra támaszkodni óhajtok.

Molnár Gusztáv az úgynevezett Bretter-iskola egyik legtehetségesebb tagja, aki talán a legkorábban távolodott el dokumentálhatóan mesterének a gyakorlat filozófiáját /Gramsci/ megújítani kívánó radikalizmusától /Levél Bretter Györgyhez, in: Az elmélet küszöbén, Bukarest 1976./.

Félreértések elkerülése végett: Molnár nem a radikalizmustól, hanem annak irányától, messianisztikus intoleranciájától vett korai búcsút. Röviden jellemezve az azóta eltelt évtizedet, számára ez a gyakorlat filozófiája hagyományos és kevésbé hagyományos előfeltevéseinek gondolatilag megküzdött elvetését, mint előítéletekkel való leszámolást jelentett. Ez az évtized Molnár Gusztávnak olyan találkozása a történelemmel, mely részint az említett előfeltevések rabjainak nemigen adatik meg, részint annak behizonyosodása, milyen visszavonhatatlan, taktikainak csak nagy jóindulattal nevezhető hibákat követnek el azokban a helyzetekben, amikor módjuk nyílik a politikai cselekvésre.

/Molnár Gusztáv beszélgetései az 1944-es kiugrás utáni Észak-Erdélyben vezető szerepet betöltő személyiségekkel máig kéziratban./

A szerző a társadalomban létező reduktív és produktív erők ellentétéről beszél a könyv egyik helyén. Az előbbiek az erőviszonyok konzerválására, az utóbbiak a "szabadság öncélúságának" érvényesítésére törekednek, el-

*Molnár Gusztáv: Ó, Anglia, Anglia... Esszé az angol forradalomról. Kriterion, Bukarest 1984.

lenszékben /40-41./ A kettő között ha azonosságot nem is, de kommunikációs lehetőséget teremt az, hogy mindkettő elfogadja a hatalom adott legitimációs bázisát, a produktív erők "mindössze" ennek maradéktalan érvényesítését kívánják. Ezzel szemben az utópikusnak nevezett ideológia hívei a legitimációs bázisnak a felzámolására törekednek a köz érdekének nevében, amiről már a francia forradalom kritikusai óta tudjuk, hogy legjobb esetben is csupán a többség érdekeit jelentheti. Molnár joggal figyelmeztet az abszolutisztikus hatalom újjászületésének veszélyeire, bár az, hogy eleddig minden adott történelmi helyzetben az következett be, bizonyító erejű érvelés nélkül nem azonos azzal, hogy minden esetben szükségszerűen ennek kell bekövetkeznie.

Molnár esszéjének legnagyobb tétje a produktív erők történeti létének felmutatása elméletileg megfogalmazott logikai létük után. Magyarán az, hogy létezik a hatalomnak olyan ideológiai alternatívája, mely azt az eleven társadalom érdekeit szem előtt tartva utasítja el, anélkül, hogy önmagát annak pontos égi másaként teremtené újjá.

A produktív erők létrejötte egyrészt feltételezi a politikai társadalom bizonyos elemeinek meglétét, másrészt egyik legjelentősebb erőfeszítésük annak kiteljesítésére irányul. A 17. századi Anglia politikai színpadát elemezve a szerző rámutat arra, hogy a forradalmat megelőző időben a szabadság társadalmi érvényesítésének, s ez nem más, mint a politikai - másképpen: civil - társadalom egyik meghatározó jegye, milyen komoly hagyományai voltak, s hogy végső soron maga a forradalom "csupán" azokat a hagyományokat aktualizálta, és teremtett megfelelő jogi-politikai garanciákat működésükhöz. Molnár itt a francia forradalom Edmund Burke által gyakorolt klasszikus kritikáját juttatja eszünkbe. Liberális bírálói szerint Burke a tradicionalizmus és a liberalizmus ellenérveit elegyítette megsemmisítő kritikájában, amikor a francia forradalommal az angolt állította szembe, mint jogtalant a joggal. A már Hume által megfogalmazott álláspont szerint a társadalom felszabadítása nem

mehet végbe az adottságok figyelmen kívül hagyása nélkül. Burke azért vitatja el a francia forradalom jogosságát, mert az szerinte nem a már meglévő szabadságjogok kiteljesítése volt, mint az angoloknál, hanem egy történelmi tabula rasat teremtett, elvetve hagyományokat és adottságokat. Molnár érvelésében a liberális elvek torzítatlan érvényesítésének érdekében finomítani próbálja a fenti el-lentmondást. Egyrészt nem teszi kérdéssé a francia forradalom jogosságát, viszont hangsúlyozza, hogy az végeredményben a politikai társadalom felszámolásához vezetett, s mint tudjuk, eszközeit nem a legfinomabbak közül válogatta; másrészt a tradicionalizmus vádját némiképpen semlegesíteni próbálja a produktív és az utópikus erők közötti megkülönböztetés bevezetésével. Az azonban egyértelműen kiderül, melyik a számára szimpatikusabb. Véleményem szerint inkább az okoz gondot, hogy ezt a kérdést nem tette vizsgálati tárgyává. A fentiek a szövegösszefüggések elemzéséből, s nem a szöveg kifejtett megfogalmazásaiból hámozhatók ki.

Némileg leegyszerűsítve a molnári képet, azt mondhatnók, politikai társadalom kialakulására ott van komoly esély, ahol ennek részint hagyományai vannak, részint pedig a politikai tényezők párbeszédének előfeltételei a hatalom racionális legitimizációja által biztosítottak. Egyetlen eszme sem legitimálhatja a hatalmat. "Legyen bármilyen nemes és tiszta is az eszme, nyilvánvaló, hogy végeredményben nem az eszme /mint abszolútum/ valósul meg a hatalomban, hanem a hatalom lesz abszolút - és legitim! - általa" /44./. Mindez kissé a Habermas és Offe által kidolgozott konszenzus-elméletre emlékezteti az olvasót, ám kérdéses, hogy ez akkor /a 17. században/ és ott /Angliában/ érvényes volt. A másik, és az előbbinél lényegesen fontosabb kérdés az, hogy milyen esélyei vannak - ha vannak egyáltalán - a politikai társadalom létrejövetelének a Molnár által kollíziós-nak nevezett társadalmakban?

Molnár Gusztáv egyik központi fogalma a kollíziós társadalom, jól illusztrálva Max Weber ideáltípus-elméletét, miszerint az ideáltípusok nem a valóság ábrázolásai, de irányt mutatnak az ábrázolásnak, nem hipotézisek, de meg-

szerzőjék a hipotézisalkotás irányát, nem a valóság leírásai, de szemléletessé teszik azt. Ezért inkább azt kérdezhetjük a szerzőtől, hogy mi ez, nem pedig azt, hogy hol van hazája. Szigorú történeti elemzés az általa példaként emlegetett keleteurópai társadalmakban is csupán mint azok, legfeljebb meghatározó, jegyét fogja kimutatni, anélkül, hogy tiszta - ideális - esetükkel találkozna. Mindez természetesen semmit sem von le heurisztikai értékéből, a recenzens Molnár Gusztáv elméletírói munkássága legfigyelemreméltóbb eredményének tartja, mindössze a félreértések veszélyére szeretne figyelmeztetni.

Kollíziós társadalom az, ahol a kollíziós helyzetek állandósulnak, ezért "a hatalomváltás egyben legitimizációs váltás is, tehát nem képzelhető el az adott jogi-politikai struktúra törése és végeredményben megsemmisülése nélkül"/31./ "Kollíziós helyzetek /vagy korszakok/ minden társadalomban előfordulhatnak", ezekben ellentétes szellemi és politikai értékek, illetve az ezeken alapuló értékválasztások konfrontálódnak, írja erre vonatkozóan Molnár /102./. Másutt arról beszél, hogy ahol kétfajta legitimitás ütközik, "az idő és történelem - bizonyos értelemben - teljesen megszűnik, pontosabban teljesen irreálissá válik" /uo./. A kollízió sajátos pozitívuma, hogy "kihívása sokszor rendkívüli szellemi és történelmi erőfeszítésekre készítheti az antinómiák bilincsei által fogvatartott társadalmakat, míg azok a társadalmak, melyeknek - egymással egybehangzó - alapvető értékei általánosan elfogadottak, nagyon sokszor ellaposodnak, el-lanyhulnak, és alig-alig látják önmagukat" /102./. Soha rosszabbat, sóhajt fel rezignáltan "az antinómiák bilincsei" által fogvatartott olvasó. Végül még egy idézet: "a kollíziós társadalmakban a szolgaság belső és külső fenntartói erősebbeknek bizonyultak és bizonyulnak a forradalom újból és újból nekigyürkőző erőinél, arra azonban nem képesek, hogy a hatalmilag integrált társadalom autonóm politikai potencialitását, politikai társadalommá válásának történelmi lehetőségét is megszüntessék. Így a kollíziós helyzet /.../ társadalom-forma permanens jellemzőjévé válik" /116./.

Röviden kb. ennyit tudunk meg a kollíziós társadalomról. Igen fontosnak tartom azt a mély történelmi belátásról tanu-

kódó megjegyzését a szerzőnek, ahol a kollíziós forma történelemnólküliségéről ír. Történelemről a szónak ebben az értelmezésében csakis ott beszélhetünk, ahol a társadalomnak, a politikai aspirációknak valamilyen mozgása regisztrálható. /Vö. Lévi-Strauss elméletével a hideg és a meleg társadalmakról./ Ebben a szempontra fültétlenül jogosnak tetsozó értelmezésben történelemről olyan társadalmak esetében beszélhetünk, melyeknek megadatott a szabadság kiküzdésének lehetősége, és a lehetőség beteljesítésének hosszadalmas és folyamatos munkája. Hipotézisként is vitathatónak tartom viszont a szerző másik idézett megjegyzését a kollíziós társadalmak szellemi prosperálásáról. Nem vagyok meggyőződve arról, hogy az ilyen áron nyert prosperálás jó, s arról sem, hogy ez tényleg az. Mindez természetesen nem meggyőződés kérdése, elemzésnek kellene alátámasztania.

A könyv egészen érezni a néhol rejtett, néhol ki-mondott polemikus állásfoglalást a gyakorlat filozófiájával szemben, melyet Molnár a német történelemfilozófiai hagyomány szerves részének tekint. A vélemények összecsapásának jó példája a szabadság értelmezése. Molnár szerint a német filozófia szabadsághatározásai "vagy a gondolat feltétlenségében látták a szabadságot /s így nagyon jól össze tudták egyeztetni a valóságos szolgálattal/, vagy a történelmi fejlődés - alkímiához hasonlítható - dialektikájában. Ez utóbbi filozófiai opció, a maga ideológiai folytatásai révén valóban történelmi szerepet játszott: lehetővé tette, hogy a valóságos szolgaság valóságos szabadságként fogadtassa el önmagát. Az álvalóságot termelő un. objektív dialektika helyett az angolok inkább a vagy-vagy logikáját kedvelték. Vagy szabadság, vagy szolgaság. Ahol az egyik lehetséges, a másik lehetetlen" /106./. Azt hiszem, nem kétséges, melyiket preferálja a szerző. Egyrészt nyilván nem elégséges a szabadságnak evidenciaértéket tulajdonítani: ahhoz, hogy valóságossá tegyük, metafizikai státuszán túl, jogi-politikai státuszt is kell tulajdonítanunk neki. Másrészt az egyéni szabad-

sajátjogok bármiféle korlátozása minden esetben a szabadság korlátozását jelenti, minden esetben illegitim módon. A szabadság érzéki, mert érzékelhető valóság. Ahol zsarnokság van, ott zsarnokság van, átmenet nincs, igazolás még kevésbé. A szabadságnak ezt a fajtáját először az angol politikai filozófia fogalmazta meg, és többé-kevésbé ezt valósította meg elsőként az angol politikai társadalom. Ezt a szabadságfogalmat állítja szembe Molnár a német filozófiai hagyomány szabadságfogalmával. /Más kérdés az, hogy ezt a hagyományt nem lehet közvetlenül bünyössé nyilvánítani a történelemben megvalósuló zsarnokságért -, ha úgy tetszik, szolgaságért. Ez legalább akkor hiba volna, mint az az igyekezet, amely az "ész trónfosztóiból" közvetlenül vezeti le Hitlert./

A szabadság érvényesítésén munkálkodó politikai társadalom "legfőbb hatalmi szerve", mondja Molnár, a parlament. Ennek "legitimítása immanuens, amennyiben a társadalmat alkotó individuumok független együttműködését, autonóm közületté szerveződését fejezi ki, és ezáltal a társadalom akarátát képviseli" /30./. Mintegy zárójelben jegyzem meg itt - a kétféle olvasási mód indokoltságát alátámasztandó -, hogy a szerző fogalmazásmódja megejtően kétértelmű: a jelenidejű igék használatával mondatai egyaránt vonatkoztathatóak a korabeli Anglia politikai viszonyaira és a politikai viszonyokra általában. Molnár meggyőzően elemzi a parlament szerepét egy magát demokratikusnak - joggal - nevező társadalomban, egyetlen pillanatig sem téve kétséggé, hogy a társadalom érdekképviselőének ennél jobb formáját nemigen tudja elképzelni. Politikai értékvalaszthatásai, gondoljunk csak az utópizmusmal szembeni komoly aggályaira, amúgy is gátat szabnak a képzelet csapongásának a történelem terrénján belül, veszélyesnek minősítve azt. Molnár szabadelvű felhangokban bővelkedő történelem- és társadalomfilozófiai meggyőződése alapján azt a társadalmi formát tartja optimálisnak, melyben a hatalom racionálisan legitimált, alapvető értékeit tekintve konszenzus uralkodik a társadalmon belül munkálkodó különböző politikai csoportosulások között; ezek szuverén módon fogalmazhatják meg saját autonómiájukat, gyakorolhatják azt, és természetesen tiszteletben tartják az individuális szabadságjogokat stb.

Nem véletlen ezúttal sem, hogy optimális, és nem ideális társadalmi formát említettem; az utóbbi óhatatlanul a csapongó képzelet termékei közé sorolódik, s a történelem mindmég nem hozta létre a képzelet csapongásának biztosítékait. Olyan társadalomról van szó tehát, amelyben Tocqueville találó megfogalmazása szerint "több lesz a hiba, de kevesebb a bűn".

Az Ó, Anglia, Anglia... számos eszmefuttatását, jelentős gondolatmenetét nem említettem még. Ezek közül hadd emeljek ki kettőt. Az egyiknek Locke az ihletője, de előfutárait a level-lerek ideológiájában leli meg Molnár: tulajdon és szabadság egymástól való elválaszthatatlanságáról van szó. "Nem lehetek más, mint önmaga fölötti tulajdonjogával élő individuum..." - idézi Overtont /117./. A tulajdon védelme társadalmi érdek, persze csak akkor, ha a társadalmat nem arctalan kollektívumként, hanem egyének szabad társulásaként fogjuk föl. Aki nem rendelkezik tulajdonnal, az függ valakitől vagy valakiktől, s ha függ, már nem szabad. Ez természetesen nem kizárja, de feltételezi a társadalom föllépését a tulajdon túlságos koncentrálódása ellen, különös tekintettel arra, hogy végső soron ez is az /egyén/ tulajdon elvesztéséhez vezethet. Nem térek ki ennek az álláspontnak gyakorlati nehézségeire, főként azért nem, mert ez nem teszi kérdéssé elvi jogosságát.

A másik nem elemzett gondolat Rawls híres Theory of Justice-a óta újból különleges népszerűségnek örvend: a társadalom természetes állapotának gondolata ez. A természetes állapot fogalma maga is ideáltípus, elméleti modell, szögezi le a szerző, majd megkonstruálja azt. Gondolatmenetében hangsúlyozottan támaszkodik a történeti anyagra, az angol történelem korabeli önszemléletére és a már említett Overtonra. Azok számára, akik ismerik az idevágó elméleteket, ezek a passzusok nem hatnak az újdonság erejével, inkább a történeti anyag kezelése lesz fontossá.

Molnár Gusztáv esszéjét a társadalomról való elmélkedés egyik legjelentősebb példájának tartom a 80-as években született hasonló írások között. Szerzője méltó képviselője a közgondolkodás azon hagyományának, amelyet a magyar kultúrában Eötvös József, Jászi Oszkár és Bibó István neve fémjeloz. Annál szomorúbb az a tény, hogy honunkban jószerével hozzáférhetetlen könyvet kellett recenzálnom.

- Csuhai István - 1961-ben született Budapesten. A JATE Bölcsészkarának V. éves hallgatója.
- Darvasi László - 1962-ben született Törökszentmiklóson. A szegedi Tanárképző Főiskola IV. éves hallgatója. Versei a Harmadkor korábbi számaiban és a Kortársban jelentek meg.
- Egyed Emese - 1957-ben született Kolozsvárott. Ugyanitt, a Brassai Sámuel Líceumban tanít. Versei jelentek meg az Alapművelet című antológiában.
- Fenyvesi Anna - 1964-ben született. A JATE Bölcsészkarának IV. éves hallgatója.
- Garaczi László - 1956-ban Budapesten született. Az ELTE filozófia szakos levelező hallgatója. A Jelenlétben és a Magyar Műhelyben publikált. 1985-ben, a JAK-füzetsorozat 20. darabjaként jelent meg Plasztik című kötete.
- Hévízi Ottó - 1959-ben született Budapesten. 1983-ban végzett a JATE Bölcsészkarán, tanárként dolgozik Budapesten. Versei a Bölcsész korábbi számaiban, a Tiszatájban, a Kortársban és A hazatérés lehetőségei című antológiában jelentek meg.
- Keszthelyi András - 1961-ben született Kolozsvárott. Verssel szerepelt az Ötödik évszak című antológiában, szerkesztette az Echinox című kolozsvári egyetemi lap magyar oldalait. Budapesten él, az ELTE I. éves hallgatója.
- Kurdi Imre - 1963-ban Ajkán született. Az ELTE IV. éves hallgatója. Versei a Tiszatájban és a Vigiliában jelentek meg.
- Medgyesi Gabriella - 1964-ben született. A szegedi Tanárképző Főiskola IV. éves hallgatója.

-
- Mészáros Ottó - 1963-ban Muzslán született. Érsekújvárott él, munkás. Versei az Iródia-füzetekben jelentek meg.
- Odorics Ferenc - 1956-ban született Hódmezővásárhelyen. Tanulmányait a szegedi Tanárképző Főiskolán és az ELTE-n végezte. Jelenleg a JATE Összehasonlító Irodalomtudományi Tanszékén ösztöndíjas.
- Szántó István - 1964-ben született Budapesten. A JATE Bölcsészkarának III. éves hallgatója.
- Szegi Am. Zoltán - 1963-ban Szentesen született. A Mail Art csoporttal és a szentesi Paradox-stúdióval vett részt közös kiállításokon Budapesten, Debrecenben és Szegeden. Jelenleg kötelező katonai szolgálatát tölti.
- Szijj Ferenc - 1958-ban született Szombathelyen. 1984-ben végzett a JATE Bölcsészkarán. Szerepelt az 1983-as Bölcsészben, munkatársa volt a Harmadkor előző számainak; a Harmadkor 1-et szerkesztette. Versei jelentek meg a Kortársban.
- Takács József - 1962-ben Gyulán született. Endrődön és Szegeden él. A JATE Bölcsészkarának II. éves hallgatója.
- Talamon Alfonz - 1966-ban született. Pozsonyban él. Elbeszélései az Iródia-füzetekben, az Irodalmi Szemlében és a Tiszatájban jelentek meg.
- Tompa Gábor - 1957-ben született Marosvásárhelyen. A kolozsvári Állami Magyar Színház rendezője. Versei az Ötödik évszak és az Alapművelet című antológiákban jelentek meg.
- Visky András - 1957-ben született Marosvásárhelyen. Tanulmányait Nagyváradon és a temesvári műegyetemen végezte. Verseivel szerepelt a Kimaradt szó és a Ötödik évszak című antológiákban. A Harmadkor első számában verssel és prózával szerepelt. 1984-ben, a Kritérion Forrás-könyvek sorozatában jelent meg Partraszállás című kötete.
-

Fk: Dr. Kocsondi András rektorhelyettes

Készült a JATE Szakszorosító Üzemében, Szeged

Engedélyszám: 153/06.

Méret: B/5

Példányszám: 650

Fv: Lengyel Gábor

1986 februárjában jelent meg az Aetas, a JATE történész hallgatóinak lapja, Koszta László, Bárdi Mándor, Bellavics István és Greksza Attila szerkesztésében. Az 1. számban könyvismertetések mellett Bümegi József A középkori búcsúk kérdéshoz és P.Szabó Csaba Nemzeti örökhelyen /A magyar vasutasság helye a századforduló társadalmában/ című tanulmánya jelent meg.

1986. február 13-án a szegedi Móra Ferenc Kollégiumban Thomka Beáta és Végh László tartottak előadást.

1986. március 15-én az egyetem bölcsészkarán, a 8.15-ös filmklub keretében a Balázs Béla Stúdió napját rendezték meg. Jelles András Dramai események, Szentjóbí Tamás Kentaur című filmjét és Bódy Gábor előadását a videóról vetítették. A félév során a Móra Ferenc Kollégiumban működött a 8.15-ös filmklub; műsorát a Balázs Béla Stúdió filmjeiből válogatták. Többek között Erdély Miklós Verzió, Bódy Gábor Amerikai anizs, Szirtes János Pronoma-bojok című filmjeit vetítették.

A 8.15-ös csoport /színházi alkotóközösség/ jelenleg a következő előadásokat tartja műsoron: Uj Vihar /Samu Attila rendezésében/, Shelley: A Cenci /Czeizel Gábor rendezésében/, Beckett: Jöved-menés /Gyenge Zoltán rendezésében/.

1986. március 24-én Márk Ferenc tartott előadást a Móra Kollégiumban Ljubisa Ristic Madách-kommentárok című szabadkai rendezéséről és fogadtatásáról.

1986. április 10-én a Móra Kollégiumban került sor Kurdi Fehér János Tokei-ihó /riport a költészetről/ című estjére, Gyimesi Ágnes közreműködésével.

Kezdet

A megállóban egy férfi töpreng egyszerű hányadékan.
Elvonszolják mellőle a boldog villamost.
A szélütött eget átfordítják a másik oldalára.

Szifj Ferenc